T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
İslam Hukuku Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

İBN HAZM'IN EL-MUHALLÂ ADLI ESERİNDE İMÂM MÂLİK'E NİSPET EDİLEN GÖRÜŞLERİN TESPİT VE TAHKİKİ (İBADETLER ÖRNEĞİ)

Salman ERDEMOĞLU
18949015

Danışman
Doç. Dr. Aydın TAŞ

Diyarbakır-2021

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
İslam Hukuku Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

İBN HAZM'IN EL-MUHALLÂ ADLI ESERİNDE İMÂM MÂLİK'E NİSPET EDİLEN GÖRÜŞLERİN TESPİT VE TAHKİKİ (İBADETLER ÖRNEĞİ)

Salman ERDEMOĞLU

18949015

Danışman
Doç. Dr. Aydın TAŞ

Diyarbakır-2021

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "İbn Hazm'ın El-Muhallâ Adlı Eserinde İmâm Mâlik'e Nispet Edilen Görüşlerin Tespit ve Tahkiki (İbadetler Örneği)" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

23/06/2021

Salman ERDEMOĞLU

ÖNSÖZ

Allah ve Resulü tarafından şekillendirilen İslam hukuku, Müslümanlar için bir hayat şekli olarak ortaya konulmuştur. Hz. Peygamber (s.a.s.) hayatta iken, Müminlerin İslâmî hayat deneyimleri sürecinde ortaya çıkan soru ve sorunlara çözüm yine gelen vahiyler aracılığı ile Hz. Peygamber'in en güzel örnekliğinde bulunmaktaydı. Hz. Peygamberin (s.a.s.) vefatından sonra, İslam'ın yeryüzünün birçok yerine ulaşmış olması ve insanlığın asr-ı saadetten günbegün uzaklaşması, çeşitli yeni soru ve sorunların gün yüzüne çıkmasına sebebiyet vermişti. Sahabînin önde gelenleri karşılaşılan sorunlara karşı Kur'an ve sünnete ters düşmeyecek içtihatlarda bulunuyordu ki bunlar bazen bir konuda farklı görüşler şeklinde de olabiliyordu. Öyle ki bu durum; Hz. Peygamberin ve ashabının dini uygulamalarından hareketle farklı fıkhî görüşlere sebebiyet vermiş ve ihtiyaç duyulan zamanlarda bazen yalnızca o çağa sığan bazen de asırlar boyu etkililiğini sürdüren eserler Müçtehit imâmlarca kaleme alınmış ve mezhepleşmeler başlamıştır. Biz bu çalışmamızda asırlar sonra da önemini koruyan ve birçok mezhebin fıkhî görüşlerinin aktarıldığı İbn Hazm'ın *el-Muhallâ* isimli eserini inceleyeceğiz. İbn Hazm (ö. 456/1064), eserinde mukayeseli bir üslupla, genelde Hanefî, Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîi gibi mensubu halen bulunan mezheplerin yanında bugün mensubu kalmamış mezheplerin ve özelde İmâmlarının görüşlerini de zikrederek kendi fıkhî düşüncelerini de hararetle savunmuştur. Ne var ki bu nakiller de bazen hatalar da yapılabilmiştir. İbn Hazm'ın 12 ciltten oluşan bu eseri hakkında yapılan çalışmalarda Ebû Hanîfe, Şâfiî ve Ahmed'e nispet edilen görüşlerle ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış olmasına rağmen İmâm Mâlik'e nispet edilen bir çalışmanın olmaması bir eksiklik olarak görülmektedir. Onun için bu çalışmada, İbn Hazm'ın mezkûr eserinde ibadetler ile ilgili meselelerde İmâm Mâlik'e nispet edilen görüşleri tespit ve tahkik etmeyi konu edindik.

Tez, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. *Giriş* kısmında tezin önemi ve amacı, sınırlılıkları ile tezin kaynakları işlenmiştir. *Birince bölümde*, İbn Hazm'ın ve İmâm Mâlik'in hayatları, ilim serüvenleri ve eserleri hakkında genel bilgiler, *el-Muhallâ* hakkında ise özel bilgi verilmiştir. Tezin ana gövdesini oluşturan *ikinci bölümde el-*

*Muhallâ'*da ibadet konularında İmâm Mâlik'e nispet edilen görüşlerin tespiti ve İmâm Mâlik'in *el-Muvatta* adlı eseri ile Mâlikî mezhebinin meşhur eserlerinde tahkiki yapılmıştır. Sonuç bölümünde tez çalışması hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu çalışmamıza fikir ve görüşleriyle rehberlik eden, çalışma azmimi arttıran her türlü kıymettar katkılarından dolayı değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Aydın TAŞ Bey'e, çalışma sürecinde her türlü desteği gösterip tez sürecinde yükümü hafifleten aile efradıma ve bahusus babam Cihan ERDEMOĞLU beyefendiye teşekkürlerimi sunuyorum.

Salman ERDEMOĞLU

Diyarbakır – 2021

ÖZET

Zâhirî Mezhebinin ikinci imâmı kabul edilen İbn Hazm, teze konu olan el-Muhallâ'da, kendi görüşlerinin yanında diğer mezhep imâmlarının görüşlerini de vermiş, yer yer bu görüşlere katılmış yer yer sert eleştiriye tabi tutmuştur. İbn Hazm'ın bu eserinde, görüşlerini verdiği âlimlerden biri de İmâm Mâlik'tir. Bu tezde İbn Hazm'ın ibadet konularında İmâm Mâlik'e nispet ettiği görüşlerin tespit ve tahkiki yapılmıştır. Tez giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş kısmında tezin önemi ve amacı, sınırlılıkları ile tezde başvurulan başlıca kaynakların izahı yapılmıştır. Birinci bölümde İbn Hazm ve İmâm Mâlik'in hayatı, eserleri ve bilhassa tezin ana kaynağını oluşturan el-Muhallâ'dan bahsedilmiştir. Tezin ana gövdesini oluşturan ikinci bölümde el-Muhallâ'da ibadet bahislerinde, İmâm Mâlik'e nispet edilen görüşlerin tespiti ve İmâm Mâlik'in el-Muvatta adlı eseri ile Mâlikî mezhebinin meşhur eserlerinden tahkiki yapılmıştır. Bu çalışmada İmâm Mâlik'e ait 253 görüş tespit ve tahkik edilmiştir. Bu görüşlerin 236 tanesinde isabet, 9 tanesinde hata 8 tanesinde ise kısmen isabet tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ise yapılan araştırma sonucuna dayanarak değerlendirmeler yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler:

el-Muhallâ, İbn Hazm, İmâm Mâlik, İbadet, Tahkik.

ABSTRACT

Ibn Hazm, who is accepted as the second imâm of the Zahiri sect, included the opinions of other sect imâms as well as his own opinions in al-Muhallâ, which is the subject of the study. Although there were parts where he agreed with the opinions of others, he had sometimes harshly criticized their opinions. In addition to parts where he agreed with others, he harshly criticized them in some parts. One of the scholar to whom Ibn Hazm gave his opinions in this work is Imam Mâlik. In this study, the opinions that Ibn Hazm attributed to Imam Mâlik on the subjects of worship were determined and analyzed. The study consists of introduction, two parts and conclusion. In the introduction part, the limitations, purpose and importance of the research as well as prior studies on the subject are explained. In the first chapter, the life and works of Ibn Hazm and Imam Mâlik, and especially al-Muhallâ, which is the main source of the thesis, are mentioned. In the second part, which constitutes the main structure of the study, the opinions attributed to Imam Mâlik in the subject of worship in al-Muhallâ were determined and the study of Imam Mâlik's al-Muvatta and the famous works of the Mâliki sect were examined. In the thesis, 253 opinions of Imam Mâlik were identified and examined. 236 of these opinions were accurate, 9 of them were errors, and 8 of them were partially accurate. In the conclusion part of the study, there are evaluations based on the results of the research.

Keywords:

al-Muhallâ, Ibn Hazm, Imam Mâlik, Investigation, Prayer.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **III**
ABSTRACT ..... **IV**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
KISALTMALAR ..... **XV**
GİRİŞ **1**
I. TEZİN ÖNEMİ VE AMACI 1
II. TEZİN SINIRLANDIRMASI 1
III. TEZİN KAYNAKLARI 1
A. el-Muvatta' *2*
B. el-Müdevvenetü'l-kübrâ *3*
C. er-Risâle *3*
Ç. en-Nevâdir ve'z-ziyâdât *4*
D. Bidâyetü'l-müctehid *4*
E. ez-Zahîre *5*
F. Tenvîru'l-havâlik *5*
G. et-Telḳīn fi'l-fiḳhi'l-Mâlikî *6*
BİRİNCİ BÖLÜM **7**
İMÂM MÂLİK İLE İBN HAZM'IN HAYATI VE ESERLERİ **7**
1.1. İMÂM MÂLİK 7
1.1.1. Doğumu, Yetişmesi ve Vefatı *7*
1.1.2. Hocaları *8*
1.1.3. Öğrencileri *9*
1.2.4. Eserleri *11*
1.2. İBN HAZM 12
1.2.1. Doğumu, Yetişmesi ve Vefatı *12*
1.2.2. İlim Hayatı *14*
1.2.3. Hocaları *17*
1.2.4. Öğrencileri *19*
1.2.5. Eserleri *20*

1.2.5.1. el-Muhallâ bi'l-Âsâr fî Şerhi'l-Mücellâ bi'l-İhtisâr 25
1.2.5.1.1. Eserin Yazılışı 25
1.2.5.1.2. Muhtevası ve Özellikleri 25
İKİNCİ BÖLÜM 28
EL-MUHALLÂ'NIN İBADETLER KISMINDA İMÂM MÂLİK'E NİSPET EDİLEN GÖRÜŞLERİN TESPİT VE TAHKİKİ 28
2.1. TAHÂRET, ABDEST, GUSÜL 28
2.1.1. Kur'an Okuma, Kıraat Secdesi ve Mushaf'a Dokunma 28
2.1.2. Ayakkabı veya Terlikteki Necaseti Temizleme Şekli 29
2.1.3. İstincâ (İdrar Yollarını Temizleme) 30
2.1.4. Erkek Çocuğun İdrarının Su Serpilerek Temizlenmesi 30
2.1.5. Hayz veya Herhangi Bir Kanın Temizlenmesi 31
2.1.6. Meziyi Su ile Temizleme 31
2.1.7. Köpeğin Kabı Yalaması 32
2.1.8. Kedinin Kabı Yalaması 33
2.1.9. Murdar Hayvanın Derisinin Temizlenmesi 34
2.1.10. Meninin Temiz Olup Olmaması 35
2.1.11. Eti Yenen, Yenmeyen Hayvanların ve Gayri Müslimlerin Artığı 36
2.1.12. İçine Necaset Düşen Sıvı 37
2.1.13. Hayvanların İdrarının İçilmesi 39
2.1.14. Mâ-i Müsta'mel ile Abdest Almanın Hükmü 40
2.1.14. Kıbleye Yönelerek İdrar Yapmanın Hükmü 41
2.1.15. Temiz Bir Şeye Karışan Suyla Abdest ve Gusletmenin Hükmü 42
2.1.16. Mukayyet Su ile Abdest ve Gusül Almanın Hükmü 42
2.1.17. Durgun Suda Gusletmenin Hükmü 43
2.1.18. Abdesti Gerektiren Hallerden Uyku 43
2.1.19. Abdesti Bozan Bir Şeye Müptela Olmanın Hükmü 44
2.1.20. Kasten Kendi Cinsel Organına Dokunan Erkeğin Abdestinin Hükmü .. 45
2.1.21. Karşı Cinslerin Birbirlerine Dokunmasında Abdestin Hükmü 46
2.1.22. İstihâze Kanının Hükmü 47
2.1.23. Burun ve Vücuttaki Kanamanın Abdesti Bozması Durumu 47
2.1.24. Vücudun Tümünü Yıkamayı Gerektiren Durumlar 49

2.1.25. Meninin Çıkmasıyla Guslün Hükmü *50*
2.1.26. Cinsel İlişkiden Sonra İdrar Yapmadan Guslün Hükmü *50*
2.1.27. Cuma Günü Gusletmek *51*
2.1.28. Cenaze Yıkamaktan Dolayı Gusletmenin Hükmü *52*
2.1.29. Kâfiri Defnetmeden Dolayı Gusletmenin Hükmü *52*
2.1.30. Gusülde Ovalama Yapmanın Hükmü *53*
2.1.31. Gusül ve Abdestte Sakalı Hilallemenin (Sıvazlamanın) Hükmü *53*
2.1.32. Durgun Suda Gusletmek *54*
2.1.33. Cuma Guslüyle Cünüplük Guslünün Birlikte Alınması *54*
2.1.34. Abdestin Alınış Şekli *55*
2.1.35. Sarık ve Başörtüsünün Üzerine Mesh Etmenin Hükmü *56*
2.1.36. Abdestte Tertibe Uymamanın Hükmü *56*
2.1.37. Abdestte Muvâlât'ın (Ardarda) Hükmü *57*
2.2. TEYEMMÜM 57
2.2.1. Suyu Bulamayan Sağlıklı ve Mukim Kişinin Teyemmümü *58*
2.2.2. Heybesindeki Suyu Unutan Yolcunun Teyemmüm ile Namaz Kılması *58*
2.2.3. Teyemmümü Bozan Durumlardan Suyun Bulunması *59*
2.2.4. Teyemmüm ile Kılınabilecek Namaz Miktarı *59*
2.2.5. Yanında Su Bulunmayanın Abdest ve Gusül İçin Su Satın Alması *60*
2.2.6. Teyemmümlü ve Abdestli Kişilerin Birbirlerine İmâmlığı *60*
2.2.7. Abdest, Gusül ve Hayz Durumlarında Teyemmümün Yapılış Şekli *61*
2.2.8. Teyemmüm Alınabilecek Şeyler *62*
2.3. HAYIZ VE İSTİHÂZE 62
2.3.1. Hayız Kanının Belirleyici Özelliği *62*
2.3.2. Kişinin Hayızlı Eşiyle Cinsel İlişkisi *63*
2.3.3. Hayızlı, Nifaslı ve Cünüp Olanların Evlenmeleri ve Camiye Girmeleri Durumu *63*
2.3.4. Hayzın En Az ve En Çok Müddeti *64*
2.3.5. Temizliğin En Az ve En Çok Müddeti *65*
2.3.6. Lohusalığın Müddeti *66*
2.4. NAMAZ 67
2.4.1. Namazın Farz ve Nafile Olarak İki Kısma Ayrılması *67*

2.4.2. Bilerek Namazı Kazaya Bırakmak 68
2.4.3. Akşam Namazından Önce İki Rekât Sünnet Namazı Kılmak 68
2.4.4. Münferiden Kıldığı Namazın Cemaatle Kılındığını Gören Kişinin Münferiden Kıldığı Namazı İade Etmesi 69
2.4.5. İkindiden Sonra Kılınan İki Rekât Sünnet 70
2.4.6. Veccehtü Duasını Okumak 70
2.4.7. Namazda Kıraati Sesli Okumak 71
2.4.8. İmâmın Cemaati Saf Düzenine Geçirmeden Tekbir Getirmesi 72
2.4.9. İkinci Secdeden Doğrulunca Tam Bir Oturuşun Ardından Kıyama Kalkmak 73
2.4.10. Namazdaki Dört Celse 73
2.4.11. Erkek veya Kadın, İmâm veya Me'mûm, Namaz Kılan Herkesin Namazın Bitiminde Yer Alan İki Selamı Vermesi 74
2.4.12. Namazda Kunut Duası Okumak 75
2.4.13. Rükûa Giderken Tekbir Almak 75
2.4.14. Bilerek veya Sehven Abdesti Bozan Durumların Namazı da Bozması 76
2.4.15. Namazda Burun Kanaması 77
2.4.16. Sehiv Secdesi 77
2.4.17. Korkudan veya Hastalıktan Dolayı Oturarak veya İma Yoluyla Namaza Başlama Durumu 78
2.4.18. Namaz İçinde Unuttuğu Farz Namazı Hatırlama 79
2.4.19. Başka Bir Vakitteyken Kılmadığı Namazı Hatırlama 79
2.4.20. Unuttuğu Namaz Olduğunu Kesin Bilip Hangi Namaz Olduğunu Bilmemek 80
2.4.21. İmâmlık Yapması Efdal Olan 80
2.4.22. Bedensel Engelli ve Sağlıklı ile Köle ve Hür Olanın İmâmlığı 81
2.4.23. Abdestsiz veya Cünüp Olduğunu Unutarak veya Bilerek Namaz Kılmak 81
2.4.24. Ergenlik Çağına Ulaşmamış Kişinin İmâmeti 82
2.4.25. Kadının Kadınlara veya Erkeklere İmâmeti 82
2.4.26. İmâm ve Me'mûmun Farklı Namazları Cemaat Olarak Kılmaları 83

2.4.27. Resmî İmâm Tarafından Vaktin Farz Namazının Kıldırıldığı Camiye Gelen Kişinin Durumu *84*
2.4.28. Müşriklerin Camilere Girmesi *84*
2.4.29. Salât-ı Vüstâ *85*
2.4.30. Seferî Olanın Namazı Kısaltması *85*
2.4.31. Sefere Çıkıp 20 Gün Bir Yerde İkamet Eden Kişinin Namazı Kasretmesi veya Tam Kılması *86*
2.4.32. İkamette Unuttuğu Bir Namazı Seferde Hatırlamak *87*
2.4.33. Cuma Namazının Vâcib Olduğu Kişiler *88*
2.4.34. Cuma Namazına Gitmek *89*
2.4.35. Cuma Namazının Hutbeyle Tamam Olacağı *89*
2.4.36. Cuma Günü İmâm Hutbe Okurken Camiye Giren Kişinin Durumu *90*
2.4.37. Cuma Namazına Sadece Bir Rekâtta veya Son Oturuşa Yetişmiş Kişinin Durumu *91*
2.4.38. Cuma Günü Caminin Dar Olmasından Dolayı Cemaatin Cami Dışında Saf Tutması *92*
2.4.39. Cuma Namazı Vaktinde Alışveriş *92*
2.4.40. İki Bayram Namazı, İki Bayram Namazı Vaktinde Çalışma ve Alışveriş *93*
2.4.41. İstiskâ Namazı *94*
2.4.42. Küsûf Namazı *94*
2.4.43. Kur'an'daki Tilavet Secdeleri *96*
2.5. CENAZE, CENAZE NAMAZI VE ÖLÜYLE İLGİLİ HÜKÜMLER 96
2.5.1. Cenaze Namazı *96*
2.5.2. Kadavra Üzerine Cenaze Namazı *97*
2.5.3. Cenaze Namazını Ölünün Kabri Başında Kılma *97*
2.5.4. Cenaze Namazını Kıldırmada Yetki Sırası *98*
2.5.5. Ölüyü Cami İçine Alıp Cenaze Namazını Cami İçinde Kılmak *99*
2.5.6. Cenaze Uğurlama *99*
2.5.7. Tabutun Taşınma Şekli *100*
2.6. İTİKÂF 100
2.6.1. Sadece Gündüz İtikâfa Girmek ile Sadece Gece İtikâfa Girmek *100*

2.6.2. Mu'tekifin Orucu *101*
2.6.3. İtikâftan Çıkmaya Engel Olmayan Durumlar *101*
2.6.4. İtikâfta Olan Kişinin Camide Yapabileceği ve Yapamayacağı Şeyler ... *102*
2.6.5. Mu'tekifin Mazeretsiz Camiden Çıkması *103*
2.6.6. Mu'tekifin Unutarak Camiden Çıkması veya Günah İşlemesi *103*
2.6.7. İtikâf Nezri Bulunan Kişinin Nezrini Yerine Getirmeden Ölmesi *104*
2.7. ZEKÂT 105
2.7.1. Zekât Vâcib Olan Kişiler *105*
2.7.2. Zekâta Tabi Mallar *105*
2.7.3. At ve Kölenin Zekâtı *106*
2.7.4. Balın Zekâtı *107*
2.7.5. Ticaret Mallarının Zekâtı *107*
2.7.6. Buğday vb. Hububatın Zekâtı *109*
2.7.7. Buğday, Arpa ve Hurmanın Nisabı Tamamlamada Birbirlerine Eklenmesi *110*
2.7.8. Üründe Hasattan Önce Meydana Gelen Eksilmenin de Zekâtının Verilmesi *110*
2.7.9. Hayvanlarda Birbirine Karıştırmanın (Hultanın) Zekâta Yansıması *111*
2.7.10. Maldan Ayrılan Zekâtın Fakirin Eline Geçmeden Telef Olması *111*
2.7.11. Büyükbaş Hayvanların Zekâtı *112*
2.7.12. Develerin Zekâtı *113*
2.7.13. Develerde Zekâtın Senenin Devriyle Vacip Olması *114*
2.7.14. Sâime ve Ma'lûfe Hayvanların Zekâtı *114*
2.7.15. Gümüşün Zekâtı *115*
2.7.16. Altının Zekâtı *116*
2.7.17. Ziynet İçin Olan Altın ve Gümüşün Zekâtı *116*
2.7.18. Maldan Elde Edilen Kârın Zekâtı *117*
2.7.19. Malında Zekât Vacip Olduktan Sonra Vefat Eden Kişinin Durumu *117*
2.7.20. Gasp Edilen Malın Zekâtı *118*
2.7.21. Senesi Tamamlanmadan Önce Zekâtın Verilmesi (Ta'cîlü'z-Zekât) ... *118*
2.7.22. Borçlunun Zekâtı *119*
2.7.23. Borcunun Yanında Zekât Nisabına Ulaşmış Malın Olması *120*

2.7.24. Başkasında Alacağı Olan Kişinin Zekât Verme Durumu *120*
2.7.25. Zekâtın Fakirlere Verilip Tekrar Onlardan Satın Alınması *121*
2.7.26. Madenlerin Zekâtı *121*
2.7.27. Kâfirden Zekât Almak *122*
2.7.28. Fıtır Sadakası *123*
2.7.29. Kölenin Fıtır Sadakası *124*
2.7.30. İki Kişiye Ait Kölenin Fıtır Sadakası *124*
2.7.31. Azatlığı Taksite Bağlanıp Henüz Herhangi Bir Taksitini Ödememiş Kölenin Fıtır Sadakası *125*
2.7.32. Kimlerin Fıtır Sadakası Kimlere Vaciptir? *125*
2.7.33. Çocukların Fıtır Sadakasını Kimler Verir? *126*
2.7.34. Fıtır Sadakanın Vakti *126*
2.7.35. Devlet Başkanının Zekâtla Köle Azat Etmesi *127*
2.7.36. Açıktan Sadaka Verme *127*
2.8. ORUÇ 128
2.8.1. Oruçta Niyet *128*
2.8.2. Farz Olan Bir Orucun Niyetini Başka Farz Olan Bir Oruçla Birleştirme (Bir Niyetle İki Oruç Tutma) *129*
2.8.3. Ramazan'da Orucu Bozmanın Kefareti *130*
2.8.4. Fıtır Kefaretinin Yeterlilik Şartları *131*
2.8.5. Ramazan Ayında Deliren ve Bayılanın Hükmü *132*
2.8.6. Ramazan'da Hilali Görme (Rü'yetü'l-Hilâl) *133*
2.8.7. Ramazan Fecri Belirdikten Sonra Buluğa Eren veya Müslüman Olanın Durumu *133*
2.8.8. Ramazan'da Seferîlik *134*
2.8.9. Ramazan Orucunun Kazasını Peş Peşe Tutma *136*
2.8.10. Hamile ve İhtiyar Kişinin Oruç Tutamaması *137*
2.8.11. Sünnet Orucu Bozma *137*
2.8.12. Üzerinde Ramazan veya Nezir Kazası Varken Vefat Edenin Durumu *138*
2.8.13. "Ayılacağım Gün Allah İçin Oruç Tutacağım" Diyenin Nezir Durumu *139*
2.8.14. Bir Senelik Oruç Nezreden Kişinin Durumu *139*

2.8.15. Teşrik Günlerinde Oruç Tutma *140*
2.9. HAC 141
2.9.1. Hac ve Umrenin Farz Olduğu Kişiler *141*
2.9.2. Köle ve Cariyenin Haccı *142*
2.9.3. Kocası veya Mahremi Yanında Olmayan Kadının Haccetmesi *142*
2.9.4. Hacca Yol Bakımından Güç Yetirebilmek *143*
2.9.5. Hacca Gücü Yetip de Haccetmeden Vefat Eden Kişi *144*
2.9.6. Hac Menâsiklerinin Hac Aylarının Dışında Yapılması *144*
2.9.7. Hac ve Umrenin Mîkât Sınırları *145*
2.9.8. Muhrimin Giymesi Gereken Elbise *146*
2.9.9. İhramlıyken Koku Sürünme *147*
2.9.10. İhramlının Başını Örtmesi *147*
2.9.11. Hac İçin Mîkât Sınırına Gelenin Durumu *148*
2.9.12. Güneş Batmadan Önce Arafat'tan Ayrılma *149*
2.9.13. İmâmın Arafat'ta Hutbeyi Tamamlaması *150*
2.9.14. Arafat'ta Öğle ve İkindi Namazlarını Cem' Etme *150*
2.9.15. Büyük Şeytana Atılan Taş *151*
2.9.16. Şeytan Taşlamada Kullanılan Taşların Sayısı *151*
2.9.17. Telbiyeyi Kesme Vakti *152*
2.9.18. Şeytan Taşlamadan Önce Mina'da Güzel Koku Sürme *153*
2.9.19. Harem Ehlinden Olmayan veya Ailesiyle Birlikte Oraya Göçmeyen Kişinin Temettü' Haccı Yapması *154*
2.9.20. Hem Mescidu'l-Haram'da Hem de Mescidu'l-Haram'ın Dışında Ailesi Olanın Temettü Haccı Yapması *155*
2.9.21. Hedy Kurbanının Arafat'a Götürülmesi *155*
2.9.22. İhramlının Mekke'den Ayrılması *156*
2.9.23. Hac ve Umreyi Birlikte Yapana Tek Tavaf ve Tek Sa'y'ın Yeterli Olması *157*
2.9.24. Şeytan Taşlamadan Önce Tıraş Olmak *157*
2.9.25. Mina Günlerinde Mina Dışında Gecelemek *158*
2.9.26. Şeytan Taşlamayı veya İfâza Tavafını Tamamlamadan Cinsî Münasebette Bulunma *158*

2.9.27. İhramlıların Bineklerinde Gölgelenmeleri *159*
2.9.28. İhramlının Nikâhlanması *160*
2.9.29. Hac veya Umresini Tamamlamada Engelle Karşılaşanın Durumu *160*
2.9.30. İhramlıyken Saçını Tıraş Etme İhtiyacı Duyanın Durumu *161*
2.9.31. Avladığını Öldüren İhramlının Durumu *162*
2.9.32. Deve Kuşu Öldüren İhramlının Durumu *163*
2.9.33. Deve Kuşu ve Diğer Avların Yumurtasının Harem'de ve İhramlıya Helal Olması *163*
2.9.34. Medine veya Mekke Hareminde Vurulan Avın Hükmü *164*
2.9.35. Avı Öldürme Cezasında Temettü Haccı, Kırân Haccı ve Umre Yapanın Durumu *165*
2.9.36. İhramlının Av Olmayan Hayvanı Öldürmesi *165*
2.9.37. İhramlının Banyo Yapması *166*
2.9.38. İhramlı Olmayanın Harem Dışında Avlanıp Avını Harem İçine Götürmesi *167*
2.9.39. İhramlının Unutarak Koku Sürünmesi veya Kokulu Bir Şeyle Tedavi Olması *168*
2.9.40. İhramlının Başını Bez vb. Şeylerle Bağlaması *168*
2.9.41. Haremdeki Ağaçların Kesimi *169*
2.9.42. Allah'a Yaklaşmak Amacıyla Mekke'ye Yürüyerek Gitmeyi Nezretme *170*
2.9.43. İhramsız Mekke'ye Girme *171*
2.9.44. Sünnet Olan Hedy Kurbanının Mekke'ye Ulaşmadan Yolda Telef Olması *172*
2.9.45. Tatavvu Hedy Kurbanı Yerine Ulaştığında Ondan Yiyebilme Durumu *172*
2.9.46. Gücünün Yettiği İlk Vakitte Hac ve Umreyi Ertelemek *173*
2.9.47. Hac ve Umresini Yapıp Ardından Mürtet Olan ve Daha Sonra Müslüman Olanın Hac ve Umresinin Durunu *174*
2.9.48. Mekke'nin Yeryüzündeki Beldelerin En Faziletli Oluşu *174*
2.10. KURBAN 175
2.10.1. Kurbanlık Hayvandaki Topallık vb. Kusurların Kurban Olmaya Engel Olup Olmaması *175*
2.10.2. Bir Yaşını Doldurmamış Koyunun Kurban Edilmesi *175*

2.10.3. Zilhiccenin İlk On Günü İçerisinde Kurbanlık Alan Kişinin Durumu . 176
2.10.4. Kurban Edilebilecek Hayvanlar 176
2.10.5. Kurban Kesme Vakti 177
2.10.6. Kurbanın Kurban Niyetiyle Kesilmesi 178
2.10.7. Kurbanı Gece veya Gündüz Kesmek 179
2.10.8. Kurbanı Kesecek Kişi 179
2.10.9. Kurbanda Ortaklık Durumu 180
2.10.10. Kurbanın Herhangi Bir Şeyinin Satılması 181
SONUÇ 182
KAYNAKÇA 184

KISALTMALAR

b.	Bin
b.y.	Basım Yeri Yok
gr.	Gram
h.	Hicri
Hz.	Hazreti
km.	Kilometre
ö.	Ölüm Tarihi
r.a.	Radıyallâhu anhu
r. anhâ	Radıyallâhu anhâ
s.a.s.	Sallallâhu aleyhi ve sellem
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	Tahkik eden
ts.	Tarihsiz
vb.	Ve benzeri
y.y.	Yayıncı yok

GİRİŞ

I. TEZİN ÖNEMİ VE AMACI

Çalışmada İbn Hazm'ın müdellel ve mukayeseli olarak hem Zahirî mezhebinin usul, furû ve akâid ile ilgili görüşlerini işlediği hem de diğer mezheplerin görüşlerine yer verdiği *el-Muhallâ* hakkında pek çok çalışma yapılmış ve İbn Hazm'ın mezhep imâmlarına atfettiği bazı görüşlerin hatalı olduğu belirlenmiştir. Biz de bu çalışmada taharet ile başlayan ve kurban ile biten ibadetle konularda İmâm Mâlik'e nispet edilen görüşleri tespit ve doğruluğunu tahkik etmeyi, hatalı görüş atıflarını belirtmeyi hedefliyoruz. Bu çalışmanın diğer bir amacı ise; söz konusu eserde İmâm Mâlik'e nispet edilen görüşleri düzenli bir formda bir araya toplayarak araştırmacıların istifadesine sunmak olup bizden sonra bu alanda çalışmak isteyenlere yardımcı olmaktır.

II. TEZİN SINIRLANDIRMASI

İbn Hazm'ın *el-Muhallâ* adlı ansiklopedik eserinde İmâm Mâlik'e çok fazla atıf yapıldığı için hepsinin tespit ve tahkiki bir yüksek lisans tezinin sınırlarını aşacağından çalışmayı İmâm Mâlik'e ibadet bahislerinde nispet edilen görüşlerle sınırlandırmayı tercih ettik.

III. TEZİN KAYNAKLARI

Mâlikî mezhebinin önemli kaynaklarından olan; *el-Muvatta, el-Müdevvenetü'l-Kübrâ, er-Risâle, en-Nevâdir ve'z-ziyâdât ʿalâ mâ fi'l-Müdevvene min ġayrihâ mine'l-Ümmehât, el-Beyân ve't-Taḥṣîl, Bidâyetü'l-Müctehid, Câmiʿu'l-Ümmehât, eẕ-Ẕaḫîre, el-Muhtasar, et-Tavdîh fî Şerḥi'l Muḫtaṣari'l-Ferʿi li İbni'l-Ḥâcib, Tenvîru'l-Havâlik, el-Telkîn fi'l-Fıkhı'l-Mâlikî, el-İşrâf, Ḥâşiyetü'ṣ-Ṣâvî ʿalâ Şerḥı'ṣ-Ṣaġīr, Ḥâşiyetü'l-ʿAdevî ʿalâ Kifâyeti'ṭ-Ṭâlibi'r-Rabbânî li-Risâleti İbn Ebî Zeyd el-Ḳayrevânî, et-Tâc ve'l-İklîl li Muḫtaṣari Halîl, Fıkhu'l-İbâdât 'ale'l-Mezhebi'l-Mâlikî,* çalışmamızda başvurduğumuz başlıca eserler oldu. Ayrıca mezhepteki değişimi gözlemek amacıyla son dönemin önemli eserleri olan Harâşî (ö. 1011/1690)

ve Desûkî (ö. 1230/1815) gibi müelliflerin *Muhtasaru Halîl ve eş-Şerhu'l-Kebîr* adlı eserleri üzerine yaptıkları çalışmaları da inceledik. Şimdi bu kitaplardan bazısı hakkında kısaca bilgiler vereceğiz.

Aşağıda İmâm Mâlik'e nispet edilen görüşlerin ona ait olup olmadığını araştırırken başvurduğumuz Mâlikî mezhebinin muteber kaynaklarından çokça faydalandıklarımızı tanıtacağız.

A. el-Muvatta'

İmâm Mâlik'in (ö. 179/795) sahih rivayetleri derlediği eseridir. O, eserinde Hz. Muhammed'in (s.a.s) hadisleriyle birlikte, Medine ehlinin uygulamalarını yansıtan sahâbe görüşlerini ve tâbiînin fetvalarını da toplayarak, "gözden geçirilip ayıklanan, kolayca anlaşılan, üzerinde fikir birliği edilen kitap" anlamında *el-Muvaṭṭa'*ı kaleme almıştır. Abbâsî halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr'un (ö. 158/775) teklifiyle yazımına başlanıp h. 159/776'da tamamlanmıştır. Kitab ve bab tertibinde tasnif edilen ilk eser olduğu belirtilen el-Muvaṭṭa'ın önceleri 10.000 (veya 4000) hadis ihtiva ettiği, İmâm Mâlik'in eserini her yıl yeniden ele alıp ihtisâr ederek bugünkü haline getirdiği ve bu çalışmaların kırk yıl sürdüğü zikredilmiştir. Güvenilir râvîlerden sahih hadisler alındığı için el-Muvaṭṭa'ı sahih kitaplar arasında sayanlar bulunduğu gibi onda mürsel, münkatı' ve belâğ türünden rivayetlerin yer aldığını belirtenler de vardır. İmâm Mâlik ile onun görüşlerini benimseyenlere göre ise el-Muvaṭṭa'daki bütün hadisler sahihtir. Hadis kitaplarını beş kısma ayıran İbn Hazm'ın el-Muvaṭṭa'a beşinci sırada yer vermesini isabetli bulmayan Zehebî (ö. 748/1348), Ṣaḥîḥayn'dan hemen sonra gelen el-Muvaṭṭa'ın, hiçbir şeyle ölçülemeyecek kadar insanlarda tesirinin, kalplerde de bir saygınlığının olduğunu belirterek, Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin Sünen'leriyle birlikte zikredilmesi gerektiğini söylemiştir. Henüz Ṣaḥîḥayn'ın tasnif edilmediği bir dönemde İmâm Şâfiî'nin, yeryüzünde Allah'ın kitabından sonra en sahih kitab. el-Muvaṭṭa' olduğunu söylemesi de bu görüşü desteklemektedir. İslâm dünyasında büyük itibar gören bu eser Mâlikî mezhebinin çoğunlukla benimsendiği Kuzey Afrika'da ve

Endülüs'te daha çok yayılmış, Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin belirttiğine göre bu ülkelerdeki medreselerde ilk ezberletilen kitap olmuştur.[1]

B. el-Müdevvenetü'l-kübrâ

Mâlikî mezhebinin oluşum döneminde İmâm Mâlik b. Enes ve ona ait ilim halkasının fıkhî görüşlerini toplamak amacıyla Ebû Saîd Abdüsselâm b. Saîd b. Habîb et-Tenûhî, (ö. 240/854) tarafından tedvin edilmiştir. Zekâsı ve güçlü kavrayışı sebebiyle keskin görüşlü bir kuşun adı olan "Sahnûn" lakabıyla meşhur olmuştur. İmâm Mâlik'ten sonra en çok öğrenci yetiştiren Mâlikî imâm olarak kabul edilen Sahnûn, mezhep içindeki şöhret ve otoritesini sayıları 700'e ulaşan öğrencilerine borçludur. Tabakat kitaplarında daha sonra yaşamış pek çok Mâlikî fakihinin, Sahnûn'un öğrencilerinden ders aldıklarını belirtmeleri bu açıdan önemlidir. Farklı Mâlikî çevrelerce mezhep içi fıkhî faaliyetlerin temel kaynağı kabul edilerek "ümmehât" veya "devâvîn" adıyla anılan eserler arasında ilk sırada yer alan el-Müdevvene, Mâlikî mezhep literatürünün en önemli kitaplarından birisidir. Üzerinde yapılan başarılı ihtisâr çalışmalarının yaygınlaşmasıyla, derslerde okutulan ve ezberlenen bir metin olma özelliğini zamanla yitirmiş ancak Mâlikî mezhebinin rivayet ve fetva kaynakları arasındaki öncelikli yerini her zaman korumuştur.[2]

C. er-Risâle

H. 310/922 yılında Kayrevân'da doğan Ebû Muhammed Abdullah b. Ebî Zeyd en-Nefrî el-Kayravânî el-Mâlikî (ö. 386/996), beldesi olan Tunus çevresindeki âlimlerden ve hac esnâsında karşılaştığı doğunun diğer birçok âliminden ilim almıştır. Eserin müellifi, İslâm âlimlerinin ve İslâm tarihçilerinin, ilmiyle âmil âlim, allâme

---

[1] M. Yaşar Kandemir, "el-Muvaṭṭaʾ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31/416; Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî, *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, thk. Mecmûa mine'l-muhakkikîn bi işrâfi eş-Şeyh Şuayb el-Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985), 18/203.

[2] Ali Hakan Çavuşoğlu, "el-Müdevvenetü'l-kübrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31/470-472; Ali Hakan Çavuşoğlu, "Sahnûn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/534-536.

imâm, örnek fakîh, âbid, zâhid, müfessir, muhaddis, takvâ, cömertlik gibi yüce ahlâkî vasıflara sâhib, faydalı birçok eserin sâhibi diye övgülere mazhar olmuş bir kişiliktir. İbn Ebi'z-Zeyd fıkh, hadîs, Kur'ân ilimleri, tefsîr ve va'z alanında ve Mu'tezile ile bidat ehline reddiye hususunda 30 civârında eser te'lif etmiştir. Er-Risâle'nin bunların ilki olduğu ifâde edilmektedir. 76 yaşında iken Kayrevân'da vefât etmiştir.[3]

Ç. en-Nevâdir ve'z-ziyâdât

İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî'nin Mâlikî fıkhına dair yazmış olduğu ansiklopedik eseridir. Bu eserde İmâm Mâlik'in ictihadları ve el-Müdevvene'de bulunmayan ve ondan sonra gelen diğer seçkin kaynaklarda geçen meseleler toplanmıştır. Buna ilâveten eserin girişinde, mezhep içindeki görüş ve rivayetleri tercihsiz olarak sıraladığını açıkça belirtmekte ve tercih gücüne sahip olmayan fıkıh öğrencilerinin öncelikle kimlerin tercihlerine itibar etmeleri gerektiği konusunda bilgi verilmektedir. Ayrıca İbn Ebî Zeyd kendisinden yaşça büyük Mâlikî fakihlerinin görüşlerini de kitaplarına atıfta bulunarak aktarmıştır. Kolay anlaşılır bir üslupla yazılmasına rağmen kitabına yapmış olduğu nakiller sebebiyle eserinin dili ve akıcılığı azalmıştır.[4]

D. Bidâyetü'l-müctehid

Tam adı Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muḳteṣid olan bu eser, mezhepler arası karşılaştırmalı bir fıkıh kitabıdır. İbn Rüşd'ün (ö. 595/1198) bu eseri fıkıh usulüne dair birkaç sayfalık mukaddimeden sonra "Kitâbü't-Tahâre" ile başlayıp "Kitâbü'l-Akḍiye" ile son bulan toplam yetmiş bölümden oluşmaktadır. Eserde Endülüs'te hâkim olan Mâlikî mezhebinin yanında Şâfiî ve Hanefî mezhepleri de esas alınmakla birlikte, incelenen meseleler üzerinde sahâbe ve tâbiînden itibaren müellifin asrına kadar gelmiş geçmiş müctehidlerin görüşleri ve bunların dayandığı deliller

[3] H. Yunus Apaydın, "İbn Ebû Zeyd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 19/451-452.

[4] Ali Hakan Çavuşoğlu, "en-Nevâdir ve'z-ziyâdât" (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/30-31.

kaydedilmekte, yer yer müellif tarafından müstakil ictihad ve tercihler de yapılmaktadır.[5]

E. ez-Zahîre

Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdirrahmân el-Mısrî el-Karâfî (ö. 684/1285) tarafından fıkıh alanında yazılan en kapsamlı eser olup, Mâlikî mezhebinin en önemli kitapları arasında zikredilir. Müellif Mâlikî mezhebini doğruya en yakın yol olarak görmekle beraber taassup göstermeyip, konuları mezhepler arası mukayeseli şekilde ele almış ve yerine göre diğer mezhep imâmlarının da görüşlerini benimsemiştir. Hatta bazı meselelerde diğer mezhepler arasındaki ihtilâfları ele alıp doğru bulduğu görüşü savunduğu da olmuştur. Karâfî bu eserde, Mâlikîlerin en fazla rağbet gösterdiği eserlerden *el-Müdevvenetü'l-kübrâ, el-Cevâhir, et-Telḳīn*, *et-Tefrîʿ* ve *er-Risâle*'yi bir araya getirmeyi amaçlamıştır. Böylece Doğulu Mâlikîler ile Batılı Mâlikîler arasında bir kaynaşma halkası oluşturmayı amaçlamıştır. *eẕ-Ẕaḫîre*'nin telifinde bu beş eser esas alınmakla beraber, eser kırka yakın kaynaktan yararlanılarak kaleme alınmıştır.[6]

F. Tenvîru'l-havâlik

İmâm Mâlik b. Enes'in el-Muvaṭṭaʾ isimli hadis kitabına Süyûtî (ö. 911/1505) tarafından yazılan şerhte, Mâlikî ulemânın görüşlerine değinilmekte, hadislerde geçen kelimelerin okunuş biçimi, etimolojisi, Arap dili edebiyatına uygunluğu, sözlük ve terim anlamları üzerinde durulmaktadır.[7]

---

[5] Cengiz Kallek, "Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muḳteṣid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/133.

[6] H. Yunus Apaydın, "Şehâbeddin Karâfî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/396-400.

[7] Bk. Abdurrahmân b. Ebî Bekir Celâleddîn es-Suyûtî, *Tenvîru'l-havâlik Şerḥu Muvattai Mâlik* (Mısır: el-Mektebetü't-Ticâriyyetü'l-Kübrâ, 1969), 1/16, 19, 22, 42.

G. et-Telḳīn fi'l-fıḳhi'l-Mâlikî

Ebû Muhammed Abdülvehhâb b. Alî b. Nasr et-Tağlîbî el-Bağdâdî (ö. 422/1031) tarafından yazılan ve Mâlikî mezhebinin temel metinlerinden biri olan bu eser, Muhammed Sâlis Saîd el-Gânî tarafından Mekke Ümmülkurâ Üniversitesi'nde doktora tezi olarak neşre hazırlanıp yayımlanmıştır.[8]

[8] Ferhat Koca, "Kādî Abdülvehhâb", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/113.

BİRİNCİ BÖLÜM

İMÂM MÂLİK İLE İBN HAZM'IN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. İMÂM MÂLİK

Bu başlık altında İmâm Mâlik'in doğumu, yetişmesi, vefatı, hocaları, öğrencileri ve eserlerine dair bilgi vereceğiz.

1.1.1. Doğumu, Yetişmesi ve Vefatı

Tam adı, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî, olan Mâlikî mezhebinin imâmı, büyük müçtehid ve muhaddis olan İmâm Mâlik, h. 93 yılında Vâdilkurâ'nın Zülmerve köyünde dünyaya gelmiştir. Soy bakımından Arapların iki ana kolundan biri olan Kahtânîler'den olduğundan bu kabilenin bazı alt kollarına nispetle Asbahî, Ya'murî, Himyerî ve kökenlerinin Yemen olmasından dolayı Yemenî nisbeleriyle anılmıştır. Dedesi Mâlik, tâbiîn büyüklerinden olup Hz. Ömer (r.a.), Hz. Osman (r.a.), Talha b. Ubeydullah (r.a.), Ebû Hüreyre (r.a.), Hassân b. Sâbit (r.a.) ve Hz. Âişe'den (r.anhâ) rivayette bulunmuş, Hz. Osman, şehit edildiğinde onu kefenleyip defneden dört kişi arasında yer almıştır. Ayrıca Mushaf'ın istinsâhıyla görevlendirilenler içinde yer almıştır. İmâm Mâlik'in babası Enes, kendi babası ve kardeşleri gibi ilimde meşhur biri olmamakla birlikte ondan da bir kısım rivayetler nakledilmiştir.[9] İmâm Mâlik hac veya umre için Mekke'ye gidişleri dışında Medine'den ayrılmamış, Medine'nin mânevî değerinin yanında buradaki zengin ilmî ortam gerek talebeliği gerek hocalığı zamanında, Onun başka yere gitmesine gerek bırakmamıştır. İmâm Mâlik, geçirdiği kısa süreli bir hastalıktan sonra 179/795 tarihinde Medine'de vefat etmiş, cenazesi Bakî' Mezarlığı'na defnedilmiştir.[10]

---

[9] Ahmet Özel, "Mâlik b. Enes", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/506-507.

[10] Özel, "Mâlik b. Enes", 27/508.

1.2.2. İlim Hayatı

İmâm Mâlik hayatının tamamına yakınını Medine'de geçirdiği için ilim süreci de burada gelişti. İlk olarak büyük tâbiîn âlimlerinden biri olan Abdurrahman b. Hürmüz el-A'rec'den (ö. 117/735) 7 yıl boyunca hadis dersi aldı. Daha sonra meşhur fakih Rebîatürre'y'in (ö. 136/753?) ders halkasına katıldı. Fıkhî melekesinin gelişmesinde ve usul anlayışının belirmesinde re'y taraftarı olan hocasının önemli etkisi oldu. Bunun ardından bağlandığı ve kendisinden en çok faydalandığı hocası İbn Şihâb ez-Zührî'dir (ö. 124/742). Zekâsı ve gayreti sayesinde kısa sürede ilimde derinleşen ve hocalarının takdirini kazanan İmâm Mâlik yirmi yaşlarında ders ve fetva vermeye başlamış, Mescid-i Nebevî'deki ders halkasıyla da kısa zamanda üne kavuşmuştur. İslâm dünyasının her tarafından gelen öğrenciler ondan hadis dinlemek ve fıkıh öğrenmek için yarışır hale gelmiştir. Bir taraftan düzenli şekilde ders verip talebe yetiştirirken diğer taraftan da hac münasebetiyle Haremeyn'e gelen Ebû Hanîfe, Leys b. Sa'd, Evzâî, Ebû Yûsuf ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî gibi ulemâ ile sohbet ve müzakerelerde bulunarak ilmini geliştirmiştir.[11]

1.1.2. Hocaları

İmâm Mâlik, bir önceki başlıkta da belirttiğimiz üzere hayatını Medine'de geçirmiş, burada hadis ve fıkıh alanında birçok hocadan ders almıştır. Hadis dersi aldığı hocalarının üç yüzü tâbiîn, altı yüzü tebeu't-tâbiîn olmak üzere dokuz yüz civarında olduğu söylenmiştir.[12]

İmâm Mâlik'in önde gelen hocaları hakkında kısa bilgi verelim:

- Ebû Abdillâh Nâfi' b. Hürmüz el-Kureşî el-Adevî el-Medenî (ö. 117/735): H. 30 yılında dünyaya gelmiştir. Ganimetlerin taksiminde Abdullah b. Ömer'in (r.a.) payına düştüğü için kendisine Mevlâ İbn Ömer (İbn Ömer'in âzatlısı) dendiği

[11] Özel, "Mâlik b. Enes", 27/507.

[12] Özel, "Mâlik b. Enes", 27/507.

bilinmektedir. Sahabeden birçok hadis rivâyet etmiştir. Hadis rivayetinde edâ sîğasıyla ilgili birtakım uygulamaları daha sonraki yıllarda rivayet usulleri olarak benimsenmiştir. Zekât âmili olarak Yemen bölgesine gönderilmiş ve h. 117/735 yılında vefat etmiştir.[13]

- **Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührî** (ö. 124/742): H. 51 yılında Medine'de dünyaya gelmiş ve eğitimine Kur'an öğrenerek başlamıştır. Hafızası çok güçlü olan Zührî, Enes b. Mâlik'in (r.a.) rivayetlerini en güvenilir şekilde nakleden talebesi kabul edilir. Döneminin önde gelen âlimlerinden dersler almıştır. Hocası Saîd b. Müseyyeb, "*Yerine senin gibisini bırakan kişi ölmüş sayılmaz*" diyerek Zührî'yi övmüştür. H. 124 yılında vefat etmiştir.[14]

- **Rebîa b. Ebû Abdurrahman el-Medenî et-Teymî** (ö. 136/753): Tabiîn devrinin büyük hadîs ve Hanefî fıkıh âlimlerindendir. Kendisinden hadis öğrendiği sahâbî Sâib b. Yezîd'in 82/701 yılında vefat ettiği dikkate alınarak Medine'de 70/689 yılı civarında doğduğu söylenebilir. Öğrencileri arasında Süfyân es-Sevrî (ö. 161/778), Evzâî (ö. 157/774), Leys b. Sa'd (ö. 175/791), Şu'be b. Haccâc (ö. 160/776), Hammâd b. Seleme (ö. 167/784), gibi meşhur pek çok âlim vardır. Re'y konusundaki derin vukûfiyeti sebebiyle "Rebîatü'r-re'y" diye meşhur olmuş 136/753 (?) yılında Medine'de vefat etmiştir.[15]

1.1.3. Öğrencileri

Zekâsı ve gayreti sayesinde kısa sürede ilimde derinleşen ve hocalarının takdirini kazanıp yirmi yaşlarında ders ve fetva vermeye başlamış olan İmâm Mâlik, Mescid-i Nebevî'deki ders halkasıyla kısa zamanda üne kavuşmuştur. İslâm

---

[13] İbrahim Hatipoğlu, "Nâfi'", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 27/507.

[14] Halit Özkan, "Zührî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/544; Zehebî, *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, 5/337.

[15] Şükrü Özen, "Rebîa b. Ebû Abdurrahman", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/499-500.

dünyasının çeşitli bölgelerinden gelen öğrenciler kendisinden hadis dinlemek ve fıkıh eğitimi almak için yarışmış, bilhassa hac mevsimleri sırasında ders halkasında büyük izdiham yaşanmıştır. Önceleri Mescid-i Nebevî'de ders verirken ileriki yıllarda özrü sebebiyle derslerini evinde sürdürmüştür.[16]

İmâm Mâlik'in önemli üç öğrencisi hakkında kısa bilgi verelim:

- **Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfiî** (ö. 204/820): Şâfiî mezhebinin imâmı olup aynı zamanda İmâm Mâlik'in önde gelen öğrencilerindendir. 150/767 yılında Gazze'de dünyaya gelmiştir. Soyu Hz. Peygamber'in (s.a.s) dedesi Abdümenâf ile birleşir. Ödünç aldığı bir nüshadan *el-Muvaṭṭa'*ı henüz on yaşındayken ezberlemiştir. İmâm Mâlik başlangıçta onu öğrencilerinden birinin eğitimine vermek istediyse de yeteneğini fark edince bizzat eğitimini üstlenmiştir. Şâfiî, Mısır'a yerleşmesiyle birçok fıkhî fetvasından rucû etmiştir. Daha önceki görüşleri için kavl-i kadîm daha sonra benimsediği görüşleri için ise kavl-i cedîd tabiri kullanılır.[17]

- **Ebû Muhammed Abdullâh b. Vehb b. Müslim el-Fihrî el-Mısrî** (ö. 197/813): İmâm Mâlik'in önde gelen talebelerindendir. Fakih ve muhaddis olan el-Mısrî 125/743 yılında Kahire'de dünyaya gelmiştir. 17 yaşından itibaren ilim tahsiline başlamış, İmâm Mâlik başta olmak üzere Leys b. Sa'd, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, İbn Cüreyc, Hayve b. Şüreyh, Ebû Süfyân el-Cumahî, Abdülazîz el-Mâcişûn, Üsâme b. Zeyd el-Leysî gibi âlimlerden ders almıştır. İmâm Mâlik ile olan bağını ölene kadar devam ettirmiştir. Mâlikî mezhebine bağlılığı ve ilmi yeterliliği sebebiyle İmâm Mâlik vefat ettikten sonra Mekke halkı ihtilaf ettikleri konularda ona danışmıştır. 197/813 tarihinde Kahire'de vefat etmiştir.[18]

---

[16] Özel, "Mâlik b. Enes", 27/507.

[17] Özel, "Mâlik b. Enes", 27/507; Bilal Aybakan, "Şâfiî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/223.

[18] Saffet Köse, "İbn Vehb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/441; Özel, "Mâlik b. Enes", 27/507.

- **Ebû Abdillâh Muhammed b. el-Hasan b. Ferkad eş-Şeybânî** (ö. 189/805): 132/749 yılında Vâsıt'ta dünyaya gelmiştir. Kufe'de İmâm Ebû Hanîfe'den uzun seneler fıkıh dersleri almış, hocasının vefatından sonra ise hadiste derinleşmek amacıyla Medine'ye yerleşmiş ve İmâm Mâlik'ten üç yıl kadar bir süre hadis dersleri almıştır.[19]

1.2.4. Eserleri

Bugün dahi müntesipleri bulunan bir fıkıh mezhebinin imâmı olan ve birçok meşhur âlime de ders vermiş bulunan İmâm Mâlik, eserlerinde çeşitli konuları zengin bilgisiyle işlemiş ve çok sayıda talebesi olmasından dolayı da eserleri farklı nüshalar halinde yayılmıştır. İmâm Mâlik'e aidiyeti bilinen şu eserlerinden bahsetmek mümkündür[20]:

el-Muvatta: Bilinen en önemli eseridir. Bu eser hakkında tezin kaynakları başlığı altında bilgi vermiştik.

Risâletün fi'l-kader ve'r-red ale'l-Kaderiyye: Kaderiyye fırkasına reddiye olarak yazdığı eseridir.

Kitâbun fi'n-nücûm: Yıldızlar, zamanın hesaplanması ve ayın konumları hakkında yazılmış eseridir.

Tefsîru garîbi'l-Kur'ân: Hâlid b. Abdirrahmân el-Mahzûmî'nin rivayetlerinden meydana gelmiş eseridir.

Risâletün fi'l-akdiyye: 10 cüzden meydana gelen kadılara yazmış olduğu risalesidir.

---

[19] Aydın Taş, "eş-Şeybânî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/42; Özel, "Mâlik b. Enes", 27/507.

[20] Özel, "Mâlik b. Enes", 27/511.

Risâletü'l-fetvâ: Medine ehlinin büyüklerinden olan Ebû Gassân Muhammed b. Mutarrıf'a göndermek üzere yazdığı risalesidir.

Kitâbu's-sır: Halifelerle ilgili pek çok bilgi içeren bununla beraber pek bilinmeyen nâdir konuların da işlendiği eseridir.

Risâletün ilâ Hârûn er-Reşîd: Âdâb ve mevâize dair yazmış olduğu meşhur risalesidir.

Kitâbü'l-menâsik: Hac menâsiki ile ilgili hükümlerden bahsettiği eseridir.

Kitâbu'l-mücâlesât: Derslerinde bahsettiği ahlaka, sahabe ve tâbiûn kavillerine ve çeşitli ilim dallarına dair bilgileri topladığı eseridir.

1.2. İBN HAZM

Bu başlık altında İbn Hazm'ın doğumu, yetişmesi, vefatı, ilim hayatı, hocaları, öğrencileri ve eserlerine dair bilgi vereceğiz.

1.2.1. Doğumu, Yetişmesi ve Vefatı

Asıl ismi Ali, künyesi ise Ebû Muhammed olan İbn Hazm (ö. 456/1063), Kadı Saîd b. Ahmed'e yazdığı mektupta doğum tarihini yıl, ay, gün olarak belirtmeyip doğrudan doğum anını ifade etmektedir.[21] İbn Hazm, Kurtuba'nın (Cordoba) doğu kesimindeki Rabazdicle-ı Minyetü'l-Mugîre'de 384 yılı Ramazanının son gününde (7 Kasım 994) dünyaya gelmiştir.[22] Kaynakların önemli bir kısmı İbn Hazm'ın Fars asıllı olduğunu kaydeder.[23] İbn Hallikân'ın da rivayet ettiği gibi İbn Hazm'ın atalarından

---

[21] Ebû'l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ebî Bekr b. Hallikân el-Bermekî el-İrbilî İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-aʿyân ve enbâʾü ebnâʾi'z-zamân mimmâ ş̲ebete bi'n-naḳl evi's-semâʿ ev eş̲betehü'l-ʿayân* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1972), 3/325.

[22] H. Yunus Apaydın, "İbn Hazm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/40.

[23] Muhammed b. Fütûh el-Humeydî, *Ceẕvetü'l-muḳtebis fî ẕikri vülâti'l-Endelüs ve esmâʾi ruvâti'l-ḥadîs̲ ve ehli'l-fiḳh ve'l-edeb ve ẕevi'n-nebâhe ve'ş-şiʿr* (Tunus: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2008), 290.

İslamiyet'i ilk kabul eden kişi Yezîd b. Ebû Süfyân'ın Fars asıllı azatlı kölesi Yezîd; atalarından Endülüs'e ilk gelenin ise Halef b. Ma'dân olduğu şeklindedir.[24] İbn Hazm tabakat kitaplarında el-Endelüsî, el-Farisî, el-Kurtubî ve mensubu olduğu mezhep itibariyle ez-Zâhirî nisbeleriyle anılmıştır.[25] Endülüs'te sayılı zengin ve ileri gelenlerden olan İbn Hazm'ın babası Ahmed b. Saîd, II. Hakem el-Müstansır'ın vefatı üzerine genç yaşta tahta geçen II. Hişâm'ın hâcibi ve halifelik yetkilerini kullanan Mansûr lakaplı İbn Ebû Âmir'e ve onun oğlu Abdülmelik el-Muzaffer'e vezirlik yapmıştır.[26] İbn Hazm, Abdurrahman b. Hişâm döneminde bir süre babasına vekâleten vezirlik görevini üstlenmiştir. Lakin bölgede siyasî düzen bozulunca devletteki görevlerini bırakarak kendini ilme adamıştır.[27] Bunların yanında sanatla da ilgilenen İbn Hazm, edebiyat ve şiirin yanında felsefe, mantık, kelam ve tarih eğitimleri de almıştır. İbn Hazm, "Onlar bana küçük yaşta iken Kur'an'ı, şiir ve yazı yazmayı öğrettiler. Onlardan öğrendiklerimi hiç unutmadım" diyerek, kendisine Kur'an, şiir ve hat sanatını öğreten mürebbiyelerine vefa göstermiş, onları rahmetle anmıştır.[28] İbn Hazm, hadis ilminin yanında ulûmu'l-hadîs, fıkhu'l-hadîs gibi ilimlerde de derin bilgiye sahipti. Önceleri Şâfiî mezhebine mensup iken daha sonraları Zâhirîlik mezhebine tabi olan İbn Hazm, birçok ilme vakıf olup ayrıca ilmiyle de amel eden bir şahsiyetti.[29] İbn Ebî Beşküvâl, onun hakkında şöyle söylemiştir: "Ebû Muhammed tüm Endülüs halkından İslâmî ilimlerine daha vakıftı."[30] Said (ö./?) Tarih adlı kitabında İbn Hazm'ın oğlu Fadl hakkında şunu aktarır: Rafi' el-Fadl (ö 479/1086) babası İbn

---

[24] İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-aʿyân,* 3/13.

[25] Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî, *el-ʿİber fî ḫaberi men ġaber* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1985), 2/356; Zekeriya Güler, "Endülüs'te Bir Hadis ve Fıkıh Âlimi: İbn Hazm", *İstem* 14 (2009), 157.

[26] Apaydın, "İbn Hazm", 20/39.

[27] İbn Hazm, *Güvercin Gerdanlığı (Sevgiye ve Sevenlere Dair)*, çev. Mahmut Kanık (İstanbul: İnsan Yayınları), 7.

[28] Güler, "Endülüs'te Bir Hadis ve Fıkıh Âlimi: İbn Hazm", 157.

[29] İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-aʿyân,* 325.

[30] İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-aʿyân,* 326.

Hazm'a ait el yazması 400 ciltlik eseri yanında bulundurduğunu söylemiştir.[31] İbn Hazm'ın babası 402 yılında, kardeşi ise 401 yılında vefat etmişti. H. 404'te ailesiyle Kurtuba'dan ayrılmıştır.[32]

İbn Hazm içlerinde tarihçi Humeydî (ö. 488/1095)'nin de bulunduğu küçük bir öğrenci grubuna ders verdiği sırada, 72 yaşında 30 Şaban 456/16 Ağustos 1064'de Velbe'ye (Hualve) bağlı Mente Lişem (Montijar) köyünde vefat etmiştir.[33]

1.2.2. İlim Hayatı

İbn Hazm, tabakat kitaplarında ortak bir kanaatle âlim, fakih, hafız, hadis âlimi, tarihçi, edebiyatçı ve Zâhirî mezhebinin öncü ismi olarak tanıtılmaktadır. Dönemin veziri olan babası Ahmed b. Saîd, İbn Hazm'ın eğitimine, ahlakına ve terbiyesine çok önem vererek iyi bir eğitim alabilmesi adına döneminin geleneklerine uyarak onu mürebbiyelere emanet etmiştir.[34] Babası Ahmed b. Saîd, devlet erkânından olması sebebiyle, İbn Hazm'ın çocukluk ve gençlik yılları varlıklı ve kültürlü bir çevrede geçmiş olup, Kurtuba'da sarayda edebiyat, şiir, tarih, mantık, kelam ve felsefe okumuş, hadis ve fıkıh dersleri de alan İbn Hazm, yine de fazilet ve asaleti sarayda değil, ilim, irfan ve zühd hayatında görmüştür.[35]

İlk zamanlar çeşitli ilimlerle meşgul olan İbn Hazm, muasırları arasında bu ilimlerde önde gelenlerden olmuştur. Burhan ve kesin bilgi için bir araç kabul ettiği mantık ilmi hakkında, Aristo'ya ait olan *İsağoji* ve *Organon*'una şerh mahiyetinde "*et-Takrîb li haddi'l-mantık ve'l-medhalu ileyh*" isimli eseri kaleme almıştır. İbn Hazm,

---

[31] Zehebî, *el-ʿİber,* 2/306.

[32] İhsan Abbâs, *Resâʾilü İbn Hazm el-Endelüsî* (Beyrut: el-Müessesetü'l Arabiyyetü li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, 1987), 1/38.

[33] İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-aʿyân*, 328; İbn Hazm, *Güvercin Gerdanlığı*, 7.

[34] İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-aʿyân*, 3/325; Zehebî, *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, 184; Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî, *Lisânü'l-mîzân* (Beyrut: Mektebü'l-Metbuâti'l-İslâmiyye, 2002), 5/489.

[35] Güler, "Endülüs'te Bir Hadis ve Fıkıh Âlimi: İbn Hazm", 157.

ilme susamış bir insan olup ilimle meşguliyeti hiçbir zaman bırakmamıştır. O, henüz 17 yaşına gelmemiş iken, Ahmed b. Muhammed b. el-Cesur, Yahya b. Mes'ûd b. Vechi'l-Cenne, Yunus b. Ubeydullâh b. Muğîb, Hümâm b. Ahmed, Muhammed b. Said b. Nebât, Abdullah b. er-Rebî', Abdullah b. Yusuf b. Nâmî, Ebû Ömer et-Talemenkî gibi dönemin birçok meşhur âlimlerinden hadis dersi almış, "şeyhimiz, üstadımız" diye övgüyle bahsettiği Ebu'l Kâsım Abdurrahman b. Yezid el-Ezdî el-Mısrî'den ise hadis, kelam, cedel ve dil dersleri almıştır.[36]

Ebû Bekr b. el-Arabî, İbn Hazm'ın bilinenin aksine 26 yaşına kadar cahil kaldığını ve bu yaştan sonra ilimle meşgul olmaya başladığını aktarmıştır. Bununla beraber İbn Hazm'ın ilim öğrenmeye geç yaşlarda başladığı iddiasında bulunanlar, onun başından geçen bir olay sonucunda ilme yöneldiğini şöyle bir hikâyeye bağlamışlardır: İbn Hazm, bir gün babasının arkadaşlarından büyük bir adamın cenazesine katılır. İkindi namazından önce camiye girer ve oturur. Hocası da oradadır ve tahiyyetü'l-mescid namazı kılması için, ona kaş göz işareti yapar. Fakat o anlamaz. Sonra etrafındaki bazı insanlar "Bu yaşa gelmişsin hâlâ tahiyyetü'l-mescidin vâcib olduğunu bilmiyor musun?" derler. Bunun üzerine kalkar ve namaz kılar. Sonra cenaze namazı için camiden çıkarlar. Tekrar camiye döndüğünde yeniden tahiyyetü'l-mescid kılmaya kalkar. Bunun üzerine etraftakiler: "Otur! Otur! Namaz vakti değil!" derler. İbn Hazm, bu olaydan bayağı etkilenir ve hocasından kendisini fakih Ebû Abdillâh b. Dehhun'a götürmesini ister. Böylece ondan *Muvattâ*'yı okumaya başlar.[37] Ortada böyle bir iddia var olmasıyla birlikte 26 yaşına gelmiş ve bu yaşlarda vezirlik yapmış birisinin "tahiyyetü'l-mescid" gibi neredeyse herkes tarafından bilinen bir namazı bilmemesi pek makul görünmemektedir. Ebû Zehra, İbn Hazm'ın hayatını anlattığı kitabında 26 yaşın onun biyografisi ile bağdaşmadığını, söz konusu olayın muhtemelen, on altı yaşlarındayken gerçekleşmiş ve 10 (عشر) sayısı yerine 20 (عشرون)

[36] Abdullah Çolak, "İbn Hazm ve el-Muhallâ'sı", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2/3 (2002), 157.

[37] Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehebî, *Tezkiretü'l-ḥuffâẓ* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1954), 3/299.

sayısı yanlışlıkla kaydedilmiş ve dolayısıyla İbn Hazm'ın fıkıh tahsiline, 16 yaşlarında, hadis derslerini alırken başlamış olduğunu ifade eder. Çünkü fıkıh ve hadis birbirlerini tamamlayan iki ilimdir ve hadisin fıkıhtan bağımsız olarak tahsili mümkün değildir.[38]

İbn Hazm edindiği ilmi birikimin yanında ulemâya yönelik tenkit ve itirazlarında bazen nezaket sınırlarını aşan, sert ve ağır bir dil kullanmıştır. Onun tenkidine en çok maruz kalan müctehid imâmlar sırasıyla İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî ve İmâm Ahmed b. Hanbel olmuştur.[39] Ebû Hanîfe ile Mâlik'in onun tenkidine hedef olmasında, her iki müctehidin kıyasla birlikte rey ictihadının genişletmeleri, İmâm Şâfiî'yi daha hafif yoğunlukta eleştirmesinde ise onun rey içtihadını daraltarak kullanması hayli rol oynamış olmalıdır.[40] Zehebî (ö. 748/1347), İbn Hazm'ın karşılaştığı acı ve ıstırapların sebepleri hakkında şu tesbitte bulunmakla İbn Hazm'ın tenkit sınırlarına uymadığı hakkında bizlere bilgi vermiştir: "İbn Hazm, ulemâ hakkında ileri geri çok konuştuğundan sıkıntılara maruz kaldı."[41]

İbn Hazm, Endülüs'te ortaya çıkan Mâlikî mezhebini öğrenmiş, ardından Şâfiî fıkhına ilgi duymuş, sonra da Zâhirî ekolünü benimsemiştir. Esasen, belirli bir fıkıh mezhebine bağlı kalmak, aykırı bir kişiliğe sahip olan İbn Hazm'ın fıtratına ters düşüyordu. Ancak o, kendi dünyasına nispeten yakın gördüğü Dâvud b. Ali ez-Zâhirî'nin (ö. 270/883) hararetli savunucusu ve en meşhur temsilcisi olmuş ve nihayet müstakil içtihatlarıyla şöhret bulmuştur. Ehl-i hadîsin fıkıh ilmindeki temsilcileri arasında yer alan İbn Hazm, nasların lafız ve zâhirine bağlılığı bir yöntem olarak kabul etmiş ve Zâhirîlik (Zâhiriyye) düşüncesine sistematik karakter kazandırmıştır. Ona

---

[38] İbn Hazm, *Güvercin Gerdanlığı*, 235, 236.

[39] İbn Hazm, *el-Muḥallâ bi'l-âṯâr fî şerḥi'l-Mücellâ bi'l-iḫtiṣâr* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), 1/160, 192, 194, 202.

[40] Güler, "Endülüs'te Bir Hadis ve Fıkıh Âlimi: İbn Hazm", 158.

[41] Zehebî, *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, 198.

göre, Allah'ın dini zâhirdir, onda bâtın yoktur. Cehirdir, onda gizlilik yoktur. Burhandır, onda gevşeklik yoktur.[42]

İbn Hazm, elimize ulaşan 30 küsür eserinde temel olarak dört konuya odaklanmıştır: Aşkın mahiyeti ve anlamı, hadis metodolojisine ilişkin konular, fıkıh, karşılaştırmalı dinler tarihi ve ahlak ile ilgili mülahazalar.[43] Güçlü bir münakaşa ve münazara yeteneği olan İbn Hazm, âlim ve zâhid hemşerisi İbnu'l-Arîf (ö. 536/1141) tarafından ise şöyle tanıtılır: "*İbn Hazm'ın dili ile Haccâc'ın kılıcı ikiz kardeş idi*."[44] İbnu'l-Arîf'in yapmış olduğu bu tespit, onun tenkitçi ruhuna ve cedelci üslûbuna dair bir gönderme içerir. Küçük yaştan itibaren iyi bir eğitim almış olması, onun yetkinliğini arttırmış, ilime olan merakı sayesinde de bugünlere kadar ulaşacak eserler vermiştir.

1.2.3. Hocaları

Her büyük âlim gibi İbn Hazm da sahip olduğu ilmi, hocalarından aldığı eğitime borçludur. Onu tanımak için ders aldığı hocaları tanımak gerekmektedir. Gençliğinin ilk dönemlerinden itibaren sahip olduğu imkânlar, ona kalburüstü hocalardan eğitim alma imkânı vermişti. İbn Hazm, hocalardan ders aldığı gibi bilhassa Şâfiî ve Zâhirî mezhepleri hakkında kitaplardan da münferiden öğrenmeler gerçekleştirmiştir.[45] Babasının sarayında -daha önce de zikrettiğimiz üzere- ilk eğitimini mürebbiyelerinden okuma yazma öğrenmekle geçiren İbn Hazm, daha sonraları döneminin önemli hocalarından dersler almaya başlamıştır. Onun ders aldığı hocaları kesin bir şekilde bilmek mümkün değildir. Yine de eserlerinden ve tabakat kitaplarından öğrendiğimiz hocalarını şöyle sıralayabiliriz:

---

[42] Güler, "Endülüs'te Bir Hadis ve Fıkıh Âlimi: İbn Hazm", 157.

[43] İbn Hazm, *Güvercin Gerdanlığı*, 9.

[44] Zehebî, *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, 199.

[45] Muhammed b. Ahmed b. Mustafa Ebû Zehra, *el-İmâm İbn Ḥazm el-Endelüsî: Hayâtühû ve ʿasruhû-ârâʾühû ve fikhuh* (Kahire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, 1978), 83.

İranlı Ebu'l-Hüseyn (ö.?): İbn Hazm aklına hâkim olduğu yaşa geldiğinde hocası hakkında: "*O'nun kadar âlim, âmil ve muttaki birisini görmedim*" demiştir. İbn Hazm'a birçok mana da kılavuzluk etmiş, hadis, nahiv ve lügat ilmine erişmesinde gayretleri olmuştur.[46]

Ebü'l-Fazl Bedîüzzamân el-Hemedânî (ö. 398/1008): 401 senesinde kendisinden hadis rivayetinde bulunmuştur.[47]

Ebû Ömer Ahmet b. Muhammed el-Cesûr (ö. 401/1010): Kendisinden Tarih dersleri de aldığı söylenen ve ilk hadis hocası sayılan bu zattan 399 yılında hadis rivayet etmiştir.[48]

Ebü'l-Velid Abdullah b. Muhammed b. Yusuf el-Kurtubî el-Ezdî İbnü'l-Faradî (ö. 403/1013): Belensiye (Valencia) kadılığı da yapmış olan ve 403 yılında barbarlar tarafından öldürülen bu hocasından hadis ve fıkıh dersleri almıştır.[49]

Ebu'l-Kâsım Abdurrahmân el-Ezdî (ö. 410/1019): İbn Hazm kendilerinden hadis, nahiv ve lügat ilimlerini okumuştur.[50]

Ebubekir Muhammed b. İshâk (ö/?): Hadis ilmine dair eğitiminin bir kısmını da bu zattan almıştır.[51]

---

[46] Ebû Zehra, *el-İmâm İbn Ḥazm*, 77.

[47] Ebû Zehra, *el-İmâm İbn Ḥazm*, 77-78.

[48] Zehebî, *Teẕkiretü'l-ḥuffâẓ*, 3/1146; Ebû Zehra, *el-İmâm İbn Ḥazm*, 77; Zehebî, *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, 185.

[49] Ebû Zehra, *el-İmâm İbn Ḥazm*, 78.

[50] Ebû Zehra, *el-İmâm İbn Ḥazm*, 78.

[51] Ebû Zehra, *el-İmâm İbn Ḥazm*, 78.

Ebü'l-Hıyâr Mes'ûd b. Süleyman b. Müflit (ö. 426/1035): Tarihçiler İbn Hazm'ın bu zattan Zâhirî mezhebi hakkında ders aldığını aktarır.[52]

Ebû Abdullah Muhammed b. Hasan el-Mezhicî (ö.?): İbnu'l-Kettânî olarak bilinen bu zattan mantık ve felsefe ilmini öğrenmiştir.[53]

Ebû Saîd el-Fetâ el-Ca'ferî (ö/?)'nin şiir okumalarına katılmıştır.[54]

Tüm bu zikredilen hocaların yanında İbn Hazm, Yahya b. (Abdurrahman bin) Mes'ûd b. Vechi'l-Cenne, Ebûbekir, Hümâm b. Ahmed el-Kâdî. Abdullah b. Rebî', Muhammed b. Said b. Nebât, Abdurrahmân b. Abdullah b. Halid, Abdullah b. Yusuf, Kadı Yunus b. Abdullah b. Mugîs, Ahmed b. Ömer b. Enes el-Uzrî ve daha birçok âlimden istifade etmiştir.[55]

1.2.4. Öğrencileri

İbn Hazm çok hareketli ve çalkantılı bir hayat yaşamış ve çoğu kez yaşadığı yeri terk etmeye mecbur kalmıştır. Yaptığı bu mecburi göçler, dilinin çok keskin olması ve Endülüs halkına muhalefet ederek, Mâlikîliği bırakıp Şâfiîliğe, daha sonra da Zâhirîliğe geçmesi nedeniyle dönemin âlimlerinin sert eleştirilere maruz kalması sebebiyleydi. Bununla beraber toplumda Emevî taraftarı olarak bilinmesi, farklı dönemlerde sakıncalı kişi muamelesi görmesine neden olmuştu. Zâhirî olduğunu açıkça ilan etmesi, hasımlarına karşı çok ağır bir dil tercih etmesi, aleyhinde olanların da artmasına neden olmuştu. Bütün bu olumsuzluklarla birlikte, fukahanın ve yöneticilerin insanları İbn Hazm'dan uzaklaştırma politikaları ve dönemin büyük alimleriyle yaptığı münazaralarda yetersiz kalması onun etrafında az bir öğrenci grubu

---

[52] Ebû Zehra, *el-İmâm İbn Ḥazm*, 82.

[53] Ebû Zehra, *el-İmâm İbn Ḥazm*, 78.

[54] Apaydın, "İbn Hazm", 20/40.

[55] Apaydın, "İbn Hazm", 20/40-41.

oluşmasında etkili olmuş, ilim meclisleri hem düzenli hem de uzun süreli olmamıştır.[56] Bunun için öğrencileri hakkında net bilgi olmamasına rağmen farklı zaman ve mekânlarda tedrisatından geçen bazı öğrencileri şöyle sıralayabiliriz:

- **Ebû Râfi‘ el-Fazl b. Ali** (ö. 479/1086): İbn Hazm'ın oğludur ve ondan ilim alan öğrencilerin başında gelmektedir. Ebû Râfi‘, İbn Hazm'ın doğuda da tanınmasını sağlamıştır.[57]

- **Şüreyh b. Muhammed** (ö. 539/1144): Hicri 400 yılında ilk olarak hadis rivayet etmeye başlayan bu zat ayrıca kendisinden rivayette bulunan son kişidir.[58]

- **Ebü'l-Velîd el-Hüseyin b. Muhammed** (ö/?): İbnu'l-Ferrâ diye bilinir.[59]

- **Ebû Abdillâh el-Humeydî** (ö/?): İbn Hazm'dan en çok rivayette bulunan ve doğuda onu tanıtan en meşhur talebesidir.

-**Kadı Ebû Bekr** (ö/?): İbnü'l-Arabî (ö. 493/1099)'nin babası olan bu zatın İbn Hazm ile yedi yıl birlikte bulunduğu ve onun bütün eserlerini dinlediği ifade edilir.[60]

1.2.5. Eserleri

İbn Hazm kendi döneminde var olan hemen hemen bütün ilimlerle ilgilenmiş ve okuduğu her ilimde eser ve risaleler yazabilmiş çok yönlü bir âlimdir. Öyle ki O'nun hakkında şöyle bir rivayet meşhur olmuştur: İslam âleminin en çok eser yazan âlimi Muhammed b. Cerîr et-Taberî (ö. 310/923) dışında, daha önce İbn Hazm'dan

---

[56] Apaydın, "İbn Hazm", 20/40.

[57] Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 185; Apaydın, "İbn Hazm", 20/41.

[58] İbn Hacer el-Askalânî, *Lisânü'l-mîzân*, 5/490.

[59] Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 185-186.

[60] Apaydın, "İbn Hazm", 20/41.

başka bu kadar muhtelif alanlarda ve bu kadar çok eser yazan hiç kimse yoktur.[61] Endülüs'te İbn Hazm'ın yaşadığı dönemde çeşitli fikirlerin ve medeniyetlerin varlığından ötürü kendisi gibi çağdaşı âlimler de birçok dalda eserler yazabilmişlerdir.[62] İbn Hazm'ın oğlu Ebû Râfi' el-Fazl b. Ali babasının yazdığı, yaklaşık 80.000 yaprak tutan 400 cilt kitabın kendisine kaldığını haber vermektedir.[63] Bu eserlerden 150 kadarının adı kaynaklarda geçmektedir. Daha önce de zikrettiğimiz üzere İbn Hazm'ın aykırı kişiliği eserlerinin devlet yetkililerince sakıncalı olarak görülmesi ve Endülüs'te hâkim olan Mâlikî mezhebinden ayrılarak Zâhirî mezhebine geçişi onun toplum nezdinde hedef haline gelmesine sebebiyet vermiştir. Bu sebeplerden ötürü eserlerinin birçoğu kendi zamanında imha edildiğinden günümüze ulaşmamıştır. Elimize ulaşan eserlerinden bazısı hakkında kısa bilgi vereceğiz.

Kitâbu'l-Mücellâ: Muhtasar bir usulle fıkhî görüşlerini açıklamış olduğu eseridir.[64]

el-İhkâm fi usûli'l-ahkâm: İbn Hazm, bu eserinde, kendi usul anlayışını diğer mezheplerin usul anlayışlarıyla mukâyese ederek, kendi görüşlerinin muteberliğini aklî ve naklî delillerle ispatlamaya çalışmıştır.[65]

Merâtibü'l-icmâ' fi'l-ibâdât ve'l-muâmelât ve'l-i'tikâdât: Üzerinde icmâya varılan konuların fıkıh bablarına göre tertip edildiği eseridir.[66]

---

[61] Ebû Abdillâh Şihâbüddîn b. Abdillâh el-Bağdâdî er-Rûmî Yâkūt el-Hamevî, *Muʿcemü'l-üdebâʾ* (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1993), 4/1651.

[62] Nuh Savaş, *İbni Hazm'ın Kur'an'a Bakışı ve Ayetleri Yorumlama Metodu* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001), 47.

[63] Apaydın, "İbn Hazm", 20/49; İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-aʿyân*, 3/326; İbn Hacer el-Askalânî, *Lisânü'l-mîzân*, 5/490; Ebü'l-Felâh Abdülhay b. Ahmed b. Muhammed es-Sâlihî İbnü'l-İmâd, *Şeẕerâtü'ẕ-ẕeheb fî aḫbâri men ẕeheb* (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1986), 5/240.

[64] Zehebî, *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*, 194.

[65] Zehebî, *Teẕkiretü'l-ḥuffâẓ*, 3/227; Apaydın, "İbn Hazm", 20/50.

[66] Apaydın, "İbn Hazm", 20/50; Güler, "Endülüs'te Bir Hadis ve Fıkıh Âlimi: İbn Hazm", 168.

Mulahhasu ibtâli'l-kıyâs ve'l-istihsân ve't-taklîd ve't-ta'lîl: Eser isminden anlaşılacağı üzere kıyas, ta'lîl, taklit, re'y ve istihsân konularını içermektedir. Muhtasar bir biçimde yazılmış bu eserde İbn Hazm genel olarak Zâhirîlik düşüncesinin dışındaki mezheplerin genel kabullerine zıt görüşler ileri sürmüş, re'y, istihsân, icma gibi konulara değinmiştir.[67]

en-Nebzetü'l-kâfiye fî usûli ahkâmi'd-dîn*: el-İhkâm*'dan sonra yazmış olduğu muhtasar bir fıkıh usulü kitabıdır.[68]

Usûlü'l-fıkh*:* İbn Hazm'ın 1331/1913 yılında Dımaşk"ta yayınlanan fıkıh usûlü konularını ele almış olduğu eseridir.[69]

el-Muhallâ bi'l-âsâr fî şerhi'l-Mücellâ bi'l-ihtisâr*:* Tezimizin ana kaynak metni olan ve İbn Hazm'ın Zâhirî fıkhına dair en önemli eserlerinden kabul edilen *el-Muhallâ,* yine kendisine ait olan *el-Mücellâ* adlı kitabının şerhidir.[70] Aşağıda eserin yazılışı, muhtevası ve özellikleri hakkında bilgi vereceğiz.

et-Takrîb li-haddi'l-mantık ve'l-medhal ileyhi bi'l-elfâzi'l-'âmmiyye ve'l-emsileti'l-fıkhiyye: Aristo'nun mantığa dair eserlerinin açıklaması mahiyetinde olan bu eser, mantık ilminin önemini göstermek, mantık ve felsefe hakkındaki yanlış değerlendirmeleri gidermek maksadıyla kaleme alınmıştır. Eserin en belirgin özelliği, mantık ilkeleri için verilen örneklerde fıkhî terim ve örneklemelerin kullanılmış olmasıdır. Eser Süleymaniye Kütüphanesi'nde İzmir Bölümü 764 numarada "*el-*

---

[67] Apaydın, "İbn Hazm", 20/50; Şirin Gül, *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 43-44.

[68] Apaydın, "İbn Hazm", 20/50.

[69] Apaydın, "İbn Hazm", 20/50.

[70] Apaydın, "İbn Hazm", 20/49.

Medhal ilâ kütübi'l-mantıki'l-ûlâ" adıyla kayıtlıdır. Eseri İhsan Abbas "*Resâilü İbn Hazm el-Endelüsî*" içerisinde Dımaşk'ta 1408/1987 yılında neşretmiştir.[71]

***Kitâbu'l-fasl fi'l-milel ve'n-nihal**:* Eser bazı tabakat kitaplarında "*Kitâbu'l-fasl fi'l-milel ve'l-ehvâî ve'n-nihal*" şeklinde de geçmektedir. Dinler ve mezhepler tarihine ait olan eserin, 2 ve 3 ciltlik baskıları mevcuttur.[72]

***el-Usûl ve'l-furû**:* Kelam konularının işlendiği eser içerisinde İbn Hazm'ın 14 farklı risalesi bulunmaktadır.[73]

***Risâle fi merâtibi'l-'ulûm**:* İhsan Abbas tarafından "*Resâilü İbn Hazm el-Endelüsî*" içerisinde 1408/1987 yılında Beyrut'ta neşredilmiş olan bu eserde, kelâmî konulardan, ruh ve beden ayrımı ve ruhların azap görüp görmeyeceği gibi konular işlenmiştir.[74]

Risâletü telhîs li vucûhi't-tehlîs: Hakkında Kur'an ve Sünnet'te delil bulunmayan kelâmî konular hakkındadır. İhsan Abbas tarafından 1408/1987 yılında "*Resâilü İbn Hazm el-Endelüsî*" içinde neşredilmiştir.[75]

***el-Beyân fi hakîkati'l-îmân**:* İhsan Abbas tarafından 1408/1987 yılında neşredilen eserde, Kindî'nin (ö. 238/853) görüşleri tenkit edilmektedir.[76]

***Tavku'l-hamâme fi'l-ülfeti ve'l-üllâf**:* Güvercin gerdanlığı, aşkın ve âşıkların halleri anlamına gelen, nazım ve nesir karışımı eser, Endülüs edebiyatını anlama açısından önemlidir. İbn Hazm eserde klasik âşık ilişkileri özellikle dışarda tutularak

---

[71] Apaydın, "İbn Hazm", 20/50; Gül, *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi*, 48.

[72] Zehebî, *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâ'*, 196; Apaydın, "İbn Hazm", 20/50; Çolak, "İbn Hazm ve el-Muhallâ'sı", 163.

[73] Apaydın, "İbn Hazm", 20/51; Gül, *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi*, 48.

[74] Gül, *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi*, 49.

[75] Gül, *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi*, 49.

[76] Gül, *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi*, 49.

bizzat kendi tecrübeleriyle, aşkın mertebelerini psikolojik tahlillere dayanarak aktarmıştır. Kendi dışında zikredilen kişiler ise onun gündelik hayatta sıklıkla görüştüğü gerçek şahsiyetlerdir. Eserdeki çok azı dışında tüm şiirler de bizzat İbn Hazm'a aittir.[77]

Cemheretü ensâbi'l-'Arab: Arap neseplerinin toplandığı yer anlamına gelen bu eser, bu konuda kaynak eser hüviyetinde olup, ensâb türünde eserlerin en kapsamlı olanlarındandır. Eser de zikrettiği kişilerin ilmi seviyeleri hakkında yapmış olduğu bilgilendirmelerle, ensâb türü eserler arasında dikkat çeken bir üslup ortaya koymuştur.[78]

Cevâmi'u's-sîre: *es-Sîretü'n-nebeviyye* adıyla da anılan muhtasar bir siyer kitabıdır. Eserin en orijinal tarafı, Hz. Peygamber'in hayatının sonuna kadar kaç defa nerelerde bulunduğu gibi detaylı bilgiler aktarılmış olmasıdır.[79]

Esmâü's-Sahâbeti'r-ruvât ve mâ li küllin mine'l-'aded: *Cevâmi'u's-sîre*'nin zeylinde yayımlanmış olan eserde İbn Hazm, hadis rivayetinde bulunan sahâbîlerin isimlerini zikretmiş ve haklarında tanıtıcı bilgiler vermiştir.[80]

Günümüze ulaşan eserlerinden bazısının muhtevasını gördükten sonra anlıyoruz ki İbn Hazm, sahip olduğu olanakları en doğru şekilde kullanarak çağlar aşan bir iz bırakabilmiş nadide bir âlimdir. Bu sebeple eserlerine gereken değerin verilmesi önem arzetmektedir. İbn Hazm'ın tezimize de kaynaklık eden kıymetli eseri *el-*

---

[77] Apaydın, "İbn Hazm", 20/51; İbn Hazm, *Güvercin Gerdanlığı*, 57-61; Çolak, "İbn Hazm ve el-Muhallâ'sı", 164.

[78] Apaydın, "İbn Hazm", 20/50; Gül, *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi*, 47; Çolak, "İbn Hazm ve el-Muhallâ'sı", 163; Şahabettin Ergüven, *Arap Dili ve Edebiyatı Açısından İbn Hazm* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 70-71.

[79] Apaydın, "İbn Hazm", 20/50; Gül, *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi*, 47; Ergüven, *Arap Dili ve Edebiyatı Açısından İbn Hazm*, 71.

[80] Gül, *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi*, 47; Ergüven, *Arap Dili ve Edebiyatı Açısından İbn Hazm*, 71.

Muhallâ'nın yazılışı, muhtevası ve özellikleri hakkında bilgi vermemiz faydalı olacaktır.

1.2.5.1. el-Muhallâ bi'l-Âsâr fî Şerhi'l-Mücellâ bi'l-İhtisâr

İbn Hazm'ın yazmış olduğu eserler arasında en dikkat çekeni olarak zikredebileceğimiz *el-Muhallâ*, 72 yıllık ömrü içerisinde tamamlanamamıştır. Vefatının peşi sıra eksik kalan kısımları oğlu Ebû Râfi' el-Fazl, tarafından yine babasının yazmış olduğu *el-Îsâl* adlı kitabı özetlenerek tamamlanabilmiştir.[81]

1.2.5.1.1. Eserin Yazılışı

Eser, İbn Hazm tarafından kaleme alınan furû' ile ilgili "*el-Mücellâ*" adlı eserin şerhidir. Asıl adı, "*el-Muhallâ bi'l-Âsâr"* olmasına karşı, *el-Muhallâ* ismiyle meşhur olmuştur. İbn Hazm mukaddimesinde; İslâm hukukuna ilgisi olan ve bu işe yeni başlayanlar için *el-Mücellâ* isimli muhtasar eserini kaleme aldığını ve bu eserde fazla delillendirmeye gitmeksizin yeterli bilgileri buradan öğrenmesinin mümkün olduğunu ifade etmiştir. Bu işte uzmanlaşmak isteyen kimseler için, her konudaki delilleri, ihtilafları, insanların münakaşa ettikleri hususlarda, delili Kitab ve Sünnet'e göre en doğru olanı öğrenmesi, onlardan doğru olanlarını yanlışlarından ayıklaması, haberlerin râvîlerinden sika olanlarını tanıması, bu arada kıyasın yanlışlığını ve onunla hüküm verenlerin içine düştükleri çelişkileri öğrenmesi için *el-Muhallâ bi'l-âsâr*'ı yazdığını söylemiş ve "*kim kitabımızı okursa, bizim sadece mesnet olarak sika râvîlere dayanan haberlerle delil gösterdiğimizi, bize muhâlefet eden kimselerin ise sadece zayıf veyahut mensûh haberlerle muhâlefet ettiklerini öğrenir*" demiştir.[82]

1.2.5.1.2. Muhtevası ve Özellikleri

On iki ciltten oluşan *el-Muhallâ* içerdiği muhteva bakımından tam bir İslam fıkıh ansiklopedisi hüviyetindedir. Temel özelliklerini şöyle ifade edebiliriz:

---

[81] Apaydın, "İbn Hazm", 20/49-50; H. Yunus Apaydın, "el-Muhallâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30/404.

[82] Çolak, "İbn Hazm ve el-Muhallâ'sı", 172.

1- Fıkhî hükümler, genel kaideler belirleme şeklinde işlenmeyip konular halinde anlatmaya dayalı bir yöntemle işlenmiş olduğundan aranan bir konunun bulunmasını zorlaştırmıştır.

2- İbn Hazm her ne kadar eserini Zâhiriyye mezhebinin fıkhî görüşlerini toplayan bir eser olarak yazmış olsa da diğer mezhep imâmları ve müçtehitlerin görüşlerini delilleriyle birlikte aktarmasından ötürü, İslam hukukunun tüm konularını ele alan kaynak bir eser hüviyetindedir. Bu yönüyle *el-Muhallâ,* İbn Rüşd'ün (ö. 595/1198) "*Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesıd"*i ve İbn Kudâme'nin (ö. 620/1223), *"el-Muğnî*"si gibi fıkhî konuları mezhepler arası mukayeseli olarak işleyen ilk eserlerdendir.[83]

3- Müellif, eserde zikrettiği hadislerin isnad zincirini kesintisiz vererek bir nevi *el-Muhallâ*'yı hadis ricali konusunda da önemli bir kaynak haline de getirmiştir.[84]

4- İbn Hazm, kendisine ait görüşlere kitabında yer vereceği zaman bunu "Ebû Muhammed" veya "Ali" dedi ifadelerini kullanmıştır.[85]

5- Müellif eserde, Zâhiriyye mezhebinin kurucusu Davud b. Ali başta olmak üzere diğer müctehidlerin görüşlerini verirken "Kavlu Mâlik, Kavlü'ş-Şâfiî" gibi ifadelerle nakleder. Eserin yaklaşık üçte birini Hanefi ve Mâlikî görüşlerinin reddine ayıran İbn Hazm, Şâfiî mezhebine daha ılımlı yaklaşmıştır.[86] Yeri geldikçe, müntesibi kalmamış Süfyân es-Sevrî (ö. 161/777), Leys b. Sa'd (ö. 175/791), Evzâî (ö. 176/792), Süfyân b. Uyeyne (ö. 198/813) gibi müctehidlerin görüşlerini de zikreder. Dolayısıyla

[83] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/449; Çolak, "İbn Hazm ve el-Muhallâ'sı", 174.

[84] İbn Hazm, *el-Muḥallâ,* 2/107-111.

[85] İbn Hazm, *el-Muḥallâ,* 1/47, 52, 61, 64.

[86] İbn Hazm, *el-Muḥallâ,* 1/190, 213, 306.

el-Muhallâ, bir konudaki mezheplerin farklı görüş ve delillerini bir arada görme imkânı sunabilen mukayeseli bir İslâm fıkıh ansiklopedisi hükmündedir.[87]

6- Müellif eserinde muhaliflerinin görüşlerini ve getirdikleri delilleri reddederken sert bir dil kullanarak eleştiriler de bulunur. Mesela "*…böyle bir şey hangi delille ortaya konabilir? Bunu hangi şeriatta buldular bilmiyorum, akıl almaz bir karıştırma!...*" gibi cümlelerle sık sık muhaliflerini hedef alır. Kıyas delil getirilerek ortaya konan hükümlere karşı "*Bu görüşü kıyasla ispat ediyorlarsa, kıyas zaten batıldır*…" ifadesini de sıklıkla kullanarak tenkit eder. İbn Hazm eserinin bazı yerlerinde kendi görüşünü verip muhaliflerin görüşlerini zikretmemiştir.[88]

7- Eserin ilk cildinde fıkıh usulü ve kelâm ile ilgili özet bilgiler verildikten sonra genel olarak İslâm hukuku konularına yer verilmiştir. Temel konuları "Kitâb" ana başlığı altında, tasnif ederek onlara "Kitâbü't-Tahâre", "Kitâbü's-Salât" gibi isimlerle başlıklandırmıştır. Alt başlıklar ise iç tasniften uzak olarak ve genelde hüküm belirtir şekilde zikredilmiştir.[89] Kitabın başından sonuna kadar her konu müteselsil olarak numaralandırılmıştır. Eserde toplam 62 bölüm ve 2312 konu yer almaktadır. Eser konu sıralamasında klasik fıkıh kitaplarından farklı bir yapıya sahiptir. Örneğin temel konuların tasnifinde "*ferâiz*" konusu genelde kitapların sonunda yer alırken *el-Muhallâ*'da kitab ortalarında yer almıştır.[90]

8 Bazı yerlerde konu başlığı altında konuyla alakası olmayan nispetler yapılmıştır.[91]

---

[87] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/46, 114, 130; Apaydın, "el-Muhallâ", 30/405.

[88] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/21, 58, 78, 95.

[89] Bk. İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 2/3, 3/411, 5/3.

[90] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 8/263; Apaydın, "el-Muhallâ", 30/405.

[91] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/118, 242, 274.

İKİNCİ BÖLÜM

EL-MUHALLÂ'NIN İBADETLER KISMINDA İMÂM MÂLİK'E NİSPET EDİLEN GÖRÜŞLERİN TESPİT VE TAHKİKİ

Bu bölümde; İmâm Mâlik'e nispet edilen görüşlerin tespit ve tahkikini yaparken *el-Muhallâ*'nın tertibine uyarak konularına göre tasnif ettik ve nispet edilen toplam görüş sayısının bilinebilmesi için müteselsil rakam verdik. İmâm Mâlik'e nispet edilen görüşlerin isabetli olup olmadığını Mâlikî mezhebi kaynaklarından tahkik etmeye çalıştık.

2.1. TAHÂRET, ABDEST, GUSÜL

Tahâret bölümünde İbn Hazm'ın İmâm Mâlik'e 49 görüşü nispet ettiğini tespit ettik. Bunların 46 tanesi isabetli, 2 tanesi -köpeğin kabı yalaması ve hayvanların idrarının içilmesi konusunda yapılan nispetler- kısmen isabetli, 1 tanesi -mâ-i müsta'mel ile abdest alma konusunda yapılan nispet- ise isabetsizdir.

2.1.1. Kur'an Okuma, Kıraat Secdesi ve Mushaf'a Dokunma

(مَسْأَلَةٌ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ وَالسُّجُودُ فِيهِ وَمَسُّ الْمُصْحَفِ)

" وَقَالَتْ طَائِفَةٌ: أَمَّا الْحَائِضُ فَتَقْرَأُ مَا شَاءَتْ" مِنْ الْقُرْآنِ. وَأَمَّا الْجُنُبُ فَيَقْرَأُ الْآيَتَيْنِ وَنَحْوَهُمَا، وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ "

1- "Bir grup, hayızlı kadının istediği kadar Kur'an okuyabileceğini, cünüp olanın ise iki ayet veya benzerini okuyabileceğini söylemiştir ki bu görüş İmâm Mâlik'e de aittir."[92]

Mâlikî Mezhebi:

[92] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/95.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira hayzlı kadının Kur'an okuyabileceği cünüp olanın ise iki veya bir ayeti okuyabileceği belirtilmiştir.[93]

" قَالَ مَالِكٌ: لَا يَحْمِلُ الْجُنُبُ وَلَا غَيْرُ الْمُتَوَضِّئِ الْمُصْحَفَ بِعِلَاقَةٍ وَلَا عَلَى وِسَادَةٍ "

2- "İmâm Mâlik, Kur'an ister askı ister yastık üstünde olsun, abdestsiz ve cünüp kişi tarafından taşınamaz, demiştir."[94]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira Kur'an ister askı ister yastık üstünde olsun, mutlaka taşınması için hadesten temiz olunması gerekir.[95]

2.1.2. Ayakkabı veya Terlikteki Necaseti Temizleme Şekli

(مَسْأَلَة كَيْفِيَّة تَطْهِير النَّجَاسَة الَّتِي فِي الْخُفّ أَوْ النَّعْل)

" وَقَالَ مَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ: لَا تُجْزِئُ إزَالَةُ النَّجَاسَةِ حَيْثُ كَانَتْ إلَّا بِالْمَاءِ حَاشَا الْعَذِرَةِ فِي الْمَقْعَدَةِ خَاصَّةً، وَالْبَوْلِ فِي الْإِحْلِيلِ خَاصَّةً فَيُزَالَانِ بِغَيْرِ الْمَاءِ "

3- "İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, necaset nerede olursa olsun su harici bir şey ile temizlenmesi yeterli değildir ancak makat ve idrar yolundaki necaset, suyun haricinde ki şeylerle de temizlenebilir, demişlerdir."[96]

---

[93] Ebû Muhammed Abdülbâkī b. Yûsuf b. Ahmed ez-Zürkānî, *Şerḥu'z-Zürḳānî ʿalâ Muvaṭṭa'i'l-İmâm Mâlik*, thk. Taha Abdurrauf Said (Kahire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, 2003), 2/3; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yûsuf b. Ebi'l-Kāsım el-Abderî el-Gırnâtî el-Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl li Muḫtaṣari'l-Halîl* (b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 1/462; el-Hacce Kewkeb Ubeyd, *Fıkhu'l-ibâdât 'ale'l-mezhebi'l-Mâlikî* (Dımaşk: Matbaatu'l-İnşâ', 1986), 87.

[94] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/99.

[95] Zürkānî, *Şerḥu'z-Zürkānî*, 2/3; Ebu Saîd Abdüsselâm bin Saîd bin Habîb Sahnûn et-Tenûhî, *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* (b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 1/201; Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî el-Hafîd İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl ve'ş-şerh ve't-tevcîh ve't-ta'lîlfi'l-mesâili'l-müstahrace*, thk. Dr. Muhammed Hacî (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1988), 1/438.

[96] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/107.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira ister toprak cinsinden şeylerle olsun ister toprak cinsinden olmasın, temiz ve kuru olan şeylerle istincâ, su ile olan istincâ gibi caizdir.[97]

2.1.3. İstincâ (İdrar Yollarını Temizleme)

(مَسْأَلَة تَطْهِير القبل والدبر مِنْ الْبَوْل والغائط وَالدَّم)

"قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ: بِأَيِّ شَيْءٍ اسْتَنْجَى دُونَ عَدَدٍ فَأَنْقَى أَجْزَأَهُ"

4- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, sayı olmaksızın necaseti temizleme şartıyla ne ile istincâ edilirse edilsin yapılan istincâ kâfidir demişlerdir."[98]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira üç ve tekli sayıdaki taşlar ile istincâ müstehap ise de sayı şartı olmaksızın tek taş ile de -necaseti temizleme şartıyla- yapılan temizlik caizdir.[99]

2.1.4. Erkek Çocuğun İdrarının Su Serpilerek Temizlenmesi

(مَسْأَلَة تَطْهِير بَوْل الذَّكَرَ برش الْمَاء عَلَيْهِ رشا)

" وَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ وَالْحَسَنُ بْنُ حَيٍّ: يُغْسَلُ بَوْلُ الصَّبِيِّ كَبَوْلِ الصَّبِيَّةِ "

---

[97] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/117; Muhammed b. Ahmed b. ed-Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî ʿalâ Şerhi'l-kebîr* (b.y.: Dâru'l-Fikr, ts.), 1/113.

[98] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/110.

[99] Ebû Amr Yusuf bin Abdillâh bin Âsım en-Nemrî el-Kurtubî, *el-Kâfî fî fıḳhı ehli'l-Medîne*, thk. Muhammed Ehîd Velid Mâdik el-Morîtânî (Riyad: Mektebetü'r-Riyâd el-Hadîs, 1980), 1/159; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/54.

5- “İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve Hasan b. Hayy, erkek çocuğunun idrarı kız çocuğunun idrarı gibi yıkanmalıdır, demişlerdir.”[100]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira yalnızca anne sütüyle beslenmiş erkek çocuğun idrarının, necaset bakımından şüpheli olduğundan dolayı necaseti kesin olan kız çocuğunun idrarı gibi yıkanması gerekir.[101]

2.1.5. Hayz veya Herhangi Bir Kanın Temizlenmesi

(مَسْأَلَةٌ تَطْهِيرُ دَمِ الْحَيْضِ أَوْ أَيِّ دَمٍ كَان)

" وَقَالَ مَالِكٌ: إزَالَةُ ذَلِكَ كُلِّهِ لَيْسَ فَرْضًا، وَلَا يُزَالُ إلَّا بِالْمَاءِ "

6- “İmâm Mâlik, elbise veya bedende bulunan kanın temizlenmesi farz değildir ve temizlenmesi ancak su ile olur, demiştir.”[102]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira Mâlikî mezhebinde, elbise veya bedende bulunan kanın temizlenmesi farz olmayıp, sünnet-i müekkededir ve temizlenmesi sadece su ile olur. İmâm Mâlik, bu konu hakkındaki diğer bir görüşünde ise necaseti hatırlıyorsa, izalesi farzdır, unutmuşsa değildir, demiştir.[103]

2.1.6. Meziyi Su ile Temizleme

(مَسْأَلَةٌ تَطْهِيرُ الْمَذْيِ بِالْمَاءِ)

---

[100] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/115.

[101] Ebü’l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî el-Hafîd İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid ve nihâyetü’l-muḳteṣid* (Kahire: Dâru’l-Hadîs, 2004), 1/92.

[102] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/117.

[103] İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 1/81-82; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/159.

" قَالَ مَالِكٌ يُغْسَلُ الذَّكَرُ كُلُّهُ "

7- "İmâm Mâlik, penisin ucunun değil, tamamının yıkanması gerektiğini söylemiştir."[104]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira Mâlikî mezhebinde mezîden dolayı ucunun değil penisin tamamının yıkanması gerektiği ve yumurtalıkların yıkanmasına gerek olmadığı belirtilir.[105]

2.1.7. Köpeğin Kabı Yalaması

(مَسْأَلَةٌ وُلُوغُ الْكَلْبِ فِي الْإِنَاءِ)

" وَقَالَ مَالِكٌ فِي بَعْضِ أَقْوَالِهِ: يُتَوَضَّأُ بِذَلِكَ الْمَاءِ وَتَرَدَّدَ فِي غَسْلِ الْإِنَاءِ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَمَرَّةً لَمْ يَرَهُ وَمَرَّةً رَآهُ، وَقَالَ فِي قَوْلٍ لَهُ آخَرَ: يُهْرَقُ الْمَاءُ وَيُغْسَلُ الْإِنَاءُ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَإِنْ كَانَ لَبَنًا لَمْ يُهْرَقْ وَلَكِنْ يُغْسَلُ الْإِنَاءُ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَيُؤْكَلُ مَا فِيهِ، وَمَرَّةً قَالَ: يُهْرَقُ كُلُّ ذَلِكَ وَيُغْسَلُ الْإِنَاءُ سَبْعَ مَرَّاتٍ. "

8- "İmâm Mâlik, bazı görüşlerinde köpeğin yalamış olduğu kaptaki suyla abdest alınabileceğini nakletmiştir. Bununla beraber köpeğin yalamış olduğu kabın 7 sefer yıkanıp yıkanmaması konusunda tereddüt etmiştir. Bir görüşünde 7 sefer yıkanması diğer bir görüşünde ise 7 sefer yıkanmaması gerektiğini uygun görmüştür." İmâm Mâlik'e bu konuda nispet edilen başka bir görüş ise şöyledir: Eğer köpeğin yaladığı kabın içinde su varsa dökülür ve kap 7 defa yıkanır. Eğer kabın içinde süt varsa dökülmez ve içilir ve o kap 7 defa yıkanmakla temiz olur. İmâm Mâlik, başka bir defasında ise kabın içinde ne varsa dökülür ve o kap 7 sefer yıkanır, demiştir.[106]

---

[104] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/118.

[105] İbrahim bin Abdussamed Ebû't-Tâhir, *et-Tenbîh ʿalâ Mebâdi't-Tevcîh* (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2007), 1/260.

[106] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/123.

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş kısmen isabetlidir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, İmâm Mâlik'e nispet ettiği bu görüşünün kısmen isabetli olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ'*ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'*ı, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, köpeğin yalamasından dolayı kabın yıkanmasında İmâm Mâlik'e farklı görüşler nispet edilmiştir. İmâm Mâlik, böyle bir kabın ister su ile ister süt ile dolu olsun, yıkanması gerektiğini, eğer içinde su var ise dökülmesi süt varsa dökülmemesi gerektiğini söylemiştir. İmâm Mâlik, nispette belirtilenin aksine eğer o sudan daha temizi bulunmazsa o suyla da abdest alınabileceğini söylemiştir.[107] Diğer bir Mâliki fıkıh kaynağında, köpek veya domuzun yaladığı kabın 7 sefer yıkanması gerektiği belirtilmiştir.[108]

2.1.8. Kedinin Kabı Yalaması

(مَسْأَلَة حُكْم الْإِنَاء إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْهِرّ)

" قَالَ مَالِكٌ: يَتَوَضَّأُ بِمَا وَلَغَ فِيهِ الْهِرُّ وَلَا يَغْسِلُ مِنْهُ الْإِنَاءَ "

9- "İmâm Mâlik, kedinin yaladığıyla abdest alınır ve o kap yıkanmaz, demiştir."[109]

---

[107] Ebû Muhammed Abdullah Abdurrahman en-Nefzî el-Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât ʿalâ mâ fi'l-Müdevvene min ġayrihâ mine'l-Ümmehât* (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1999), 1/72.

[108] Ömer bin Ahmed Ebû'l-Hasan Ali bin el-Bağdâdî, *ʿUyûnü'l-edille fî mesâʾili'l-ḫilâf beyne fuḳahâʾi'l-emṣâr* (Riyad: Mektebü'l-Melik Fehdi'l-Vataniyye, 2006), 2/951.

[109] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/127.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik ve mezhebin cumhur imâmları, kedinin artığı olan suyla abdest alındığını delil göstererek böyle bir kap necis olmadığını bundan dolayı o kabın yıkanmasına gerek olmadığını belirtmişlerdir.[110] Başka bir kaynakta İmâm Mâlik'in Ebû Katâde hadisinin tahrîcinde, Rasûlullah'ın kedinin artığının necis olmadığını çünkü bu hayvanın insanların arasında dolaşan bir hayvan olduğunu söylemiştir.[111]

2.1.9. Murdar Hayvanın Derisinin Temizlenmesi

(مَسْأَلَةٌ تَطْهِيرُ جِلْدِ الْمَيْتَة)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا خَيْرَ فِي عِظَامِ الْمَيْتَةِ وَهِيَ مَيْتَةٌ، وَلَا يُصَلَّى فِي شَيْءٍ مِنْ جُلُودِ الْمَيْتَةِ وَإِنْ دُبِغَتْ، وَلَا يَحِلُّ بَيْعُهَا، أَيَّ جِلْدٍ كَانَ، وَلَا يُسْتَقَى فِيهَا، لَكِنَّ جُلُودَ مَا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ إِذَا دُبِغَتْ جَازَ الْقُعُودُ عَلَيْهَا وَأَنْ يُغَرْبَلَ عَلَيْهَا، وَكَرِهَ الِاسْتِقَاءَ فِيهَا بِآخِرَةٍ لِنَفْسِهِ "

10- "İmâm Mâlik, murdar hayvanın kemiğinden faydalanılmaz, derileri tabaklansa dahi üzerinde namaz kılınmaz ve derisinin satışı helal değildir, demiştir. İmâm Mâlik, murdar hayvanların derisinden su içilmeyeceği ama eti yenilen murdar hayvanların derileri tabaklandığında üzerine oturulması ve elek olarak kullanılmasını caiz lakin onlardan su içmeyi kendine mekruh görmüştür."[112]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira Mâlikî mezhebinde, murdar hayvanın derileri tabaklansa dahi üzerinde namaz kılınmaz, kılınmış ise vakit içerisinde iade edilir. Murdar olan hayvanların derisinin satışı helal değildir. Murdar hayvanın kemiğinden faydalanılmaz. İmâm Mâlik, murdar hayvanların derisinden su

---

[110] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/112.

[111] İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/35.

[112] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/131.

içilmeyeceği ama eti yenilen murdar hayvanların derileri tabaklandığında üzerine oturulması ve elek olarak kullanılmasının caiz lakin onlardan su içmeyi kendine mekruh görmüş ancak insanlara haram etmemiştir.[113]

" وَرَأَى جُلُودَ السِّبَاعِ إذَا دُبِغَتْ مُبَاحَةً لِلْجُلُوسِ وَالْغَرْبَلَةِ. وَلَمْ يَرَ جِلْدَ الْحِمَارِ وَإِنْ دُبِغَ يَجُوزُ اسْتِعْمَالُهُ، وَلَمْ يَرَ اسْتِعْمَالَ قَرْنِ الْمَيْتَةِ وَلَا سِنِّهَا وَلَا ظِلْفِهَا وَلَا رِيشِهَا. وَأَبَاحَ صُوفَ الْمَيْتَةِ وَشَعْرَهَا وَوَبَرَهَا. وَكَذَلِكَ إنْ أُخِذَتْ مِنْ حَيٍّ "

11- "İmâm Mâlik yırtıcı hayvanların derileri tabaklandığında üzerinde oturmayı ve elek olarak kullanmayı mübah görmüştür. Eşek derisi tabaklansa dahi kullanmayı caiz görmemiştir. Murdar hayvanın boynuz, diş, tırnak ve tüyünü kullanmayı uygun görmemiştir. Diri hayvanlardan alınan yün ve kılı mübah gördüğü gibi murdar olanlardan alınanları da mübah görmüştür."[114]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Mezhep içerisinde farklı bir görüşe göre, domuz derisi hariç tüm deriler tabaklandığında temiz olur ve bu ilim ehlinin çoğunun görüşüdür. İmâm Şâfiî, İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik'in arkadaşlarından İbn Vehb de bunlardandır.[115]

2.1.10. Meninin Temiz Olup Olmaması

(مَسْأَلَةٌ الْمَنِيُّ طَاهِر)

" قَالَ مَالِكٌ: هُوَ نَجِسٌ وَلَا يُجْزِئُ إلَّا غَسْلُهُ بِالْمَاءِ "

---

[113] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/83, 183, 3/438, 4/161; Ebû Said Halef bin Ebi'l-Kasım bin Süleyman el-Ezdî el-Kayrevânî el-Berâzîî, *et-Tehẕîb fi'ḫtişâri'l-Müdevvene*, thk. Muhammed el-Emîn Veled Muhammed Sâlim bin el-Şeyh (Dubai: Dâru'l-Buhûs li'l-Dirâsâti'l-İslâmiyye ve İhyâi't-Turâs, 2002), 1/261; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/100, 2/39, 51.

[114] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/131.

[115] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/183; Ebû Muhammed Abdullah bin Ebî Yezid el-Kayrevânî, *Metnü'r-risâle* (b.y.: Dâru'l-Fikr, ts.), 81; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 3/51, 356-357.

12- “İmâm Mâlik, meninin necis olduğunu, mutlaka su ile yıkanması gerektiğini söylemiştir.”[116]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik’e göre meni necis olup mutlaka suyla yıkanması gerekir.[117]

2.1.11. Eti Yenen, Yenmeyen Hayvanların ve Gayri Müslimlerin Artığı

(مَسْأَلَةٌ سُؤْرُ كُلِّ كَافِرٍ أَوْ كَافِرَةٍ وَسُؤْرُ كُلِّ مَا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ أَوْ لَا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ)

" قَالَ مَالِكٌ: سُؤْرُ الْحِمَارِ وَالْبَغْلِ وَكُلِّ مَا لَا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ طَاهِرٌ كَسُؤْرِ غَيْرِهِ وَلَا فَرْقَ. قَالَ: وَأَمَّا مَا أَكَلَ الْجِيَفَ - مِنْ الطَّيْرِ وَالسِّبَاعِ - فَإِنْ شَرِبَ مِنْ مَاءٍ لَمْ يُتَوَضَّأْ بِهِ وَكَذَلِكَ الدَّجَاجُ الَّتِي تَأْكُلُ النَّتِنَ، فَإِنْ تَوَضَّأَ بِهِ لَمْ يُعِدْ إلَّا فِي الْوَقْتِ، فَإِنْ شَرِبَ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ فِي لَبَنٍ، فَإِنْ تَبَيَّنَ فِي مِنْقَارِهِ قَذَرٌ لَمْ يُؤْكَلْ، وَأَمَّا مَا لَمْ يُرَ فِي مِنْقَارِهِ فَلَا بَأْسَ "

13- “İmâm Mâlik şöyle demiştir: Eşek, katır ve eti yenmeyen hayvanların artığı, eti yenen hayvanların ki gibi temizdir. Leş yiyen yırtıcı hayvanlar ve kuşların içtiği sudan abdest alınmaz (pislik yiyen tavuk gibi). Mezkûr hayvanların artığından abdest almışsa vakit içerisinde iade eder, vakit çıkmışsa iade etmez. Zikredilen hayvanlar, sütten içerlerse, gagalarında bir pisliğin olduğu biliniyorsa, o süt içilmez. Yoksa içilmesinde bir sakınca yoktur.”[118]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik’e eşek ve katırın artığı sorulunca bunların temiz olduğunu söylemiştir. Leş yiyen yırtıcı

---

[116] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/135.

[117] İbn Rüşd, *el-Beyân ve’t-taḥṣîl*, 1/133; İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 1/88; Osman b. Ömer b. Ebî Bekir el-Kürdî, *Câmiʿu’l-Ümmehât* (b.y.: el-Yemâme li’t-Tıbâa, 2000), 33; Ebü’l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdirrahmân el-Mısrî el-Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, thk. Muhammed Ebu Hubza (Beyrut: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 1994), 1/186; Mevvâk, *et-Tâc ve’l-iklîl*, 1/446.

[118] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/140.

hayvanlar ve kuşların içtiği sudan abdest alınmaz (pislik yiyen tavuk gibi). Mezkûr hayvanlar, sütten içerlerse, gagalarında bir pisliğin olduğu biliniyorsa, o süt içilmez. Yoksa içilmesinde bir sakınca yoktur. Zikredilen hayvanların artığından abdest almışsa vakit içerisinde iade eder, vakit çıkmışsa iade etmez.[119]

" وَقَالَ مَالِكٌ: لَا بَأْسَ بِلُعَابِ الْكَلْبِ "

14- "İmâm Mâlik, köpek salyasının bir sakıncasının olmadığını söylemiştir."[120]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[121]

2.1.12. İçine Necaset Düşen Sıvı

(مَسْأَلَة حُكْم الْمَائِع إِذَا وقعت فِيهِ نَجَاسَة)

" قَالَ مَالِكٌ فِي الْبِئْرِ تَقَعُ فِيهَا الدَّجَاجَةُ فَتَمُوتُ فِيهَا: إِنَّهُ يُنْزَفُ إِلَّا أَنْ تَغْلِبَهُمْ كَثْرَةُ الْمَاءِ، وَلَا يُؤْكَلُ طَعَامٌ عُجِنَ بِهِ، وَيُغْسَلُ مِنْ الثِّيَابِ مَا غُسِلَ بِهِ، وَيُعِيدُ كُلُّ مَنْ تَوَضَّأَ بِذَلِكَ الْمَاءِ أَوْ اغْتَسَلَ بِهِ صَلَاةً صَلَّاهَا مَا كَانَ فِي الْوَقْتِ "

15- "İmâm Mâlik şöyle demiştir: Kuyuya tavuk düşüp içinde ölürse, kuyunun temizlenebilmesi için kuyuda ki mevcut suyun çekilmesi gerekir. Su çekmekle kurutulmayacak kadar çoksa, kuyu kendi haline bırakılır. O suyla, hamuru yoğrulan ekmek yenilmez. O suyla yıkanmış elbise tekrar yıkanır. O suyla abdest alınmış veya gusledilmiş ise onunla kılınmış namazlar vakit içerisinde iade edilir."[122]

Mâlikî Mezhebi:

---

[119] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/115; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/91, 139.

[120] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/140.

[121] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/116; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 1/129.

[122] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/151.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[123]

" قَالَ فَإِنْ وَقَعَتْ فِي الْبِئْرِ الْوَزَغَةُ أَوْ الْفَأْرَةُ فَمَاتَتَا إِنَّهُ يُسْتَقَى مِنْهَا حَتَّى تَطِيبَ، يَنْزِفُونَ مِنْهَا مَا اسْتَطَاعُوا."

16- "İmâm Mâlik, eğer kuyuya kertenkele veya fare gibi bir kemirgen düşer ve ölürse o suyun temizleninceye kadar imkânlar dâhilinde boşaltılması gerektiğini ifade etmiştir."[124]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik'e göre, kuyunun içine fare veya kertenkele gibi bir kemirgen düşer ve ölürse o su imkânlar dâhilinde temizleninceye kadar boşaltılır.[125]

" وَقَدْ رَأَى مَالِكٌ غَسْلَ الزَّيْتِ تَقَعُ فِيهِ النَّجَاسَةُ، ثُمَّ يُؤْكَلُ "

17- "İmâm Mâlik, zeytinyağının içine necaset düşerse, yıkanır ve yenilebilir, demiştir."[126]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik'e göre, zeytinyağının içine necaset düşerse, yıkanır ve yenilebilir. Sıvı bir şeye necaset bulaştığında temizlenmesi iki şekille temizlenmesi mümkündür:

---

[123] Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 1/75; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/131; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/192.

[124] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/151.

[125] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/131.

[126] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/161.

1- İçine necaset düşmüş olan yağın üzerine su eklenir sonra bir kaşıkla karıştırılır, suyun yağın hepsine yetiştiğine kanaat getirilince yağın bulunduğu kabın altından delik açılır ve su tahliye edilip yağa ulaşıldığında yağ temizlenmiş olur.

2- İçine necaset düşmüş olan yağın üzerine su ilave edilip su çekilinceye kadar kaynatılır.[127]

"قَدْ رَوَى ابْنُ الْقَاسِمِ عَنْ مَالِكٍ فِي النُّقْطَةِ مِنْ الْخَمْرِ تَقَعُ فِي الْمَاءِ وَالطَّعَامِ: أَنَّهُ لَا يَفْسُدُ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ، وَأَنَّ ذَلِكَ الْمَاءَ يُشْرَبُ وَذَلِكَ الطَّعَامَ يُؤْكَلُ"

18- "İmâm Mâlik, şaraptan bir damla, su veya yiyeceğin içine düştüğünde onu bozmayacağını, o suyun içilebileceğini, yemeğin yenilebileceğini, söylemiştir."[128]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, şaraptan bir damlanın, yiyeceğin içine düştüğünde onu bozmayacağını ve onu haram etmeyeceğini dolayısıyla o yemeğin yenilebileceğini, söylemiştir.[129]

2.1.13. Hayvanların İdrarının İçilmesi

(مَسْأَلَة الْبَوْل كله مِنْ كُلّ حَيَوَان حرام أَكْلُهُ)

" قَالَ مَالِكٌ: بَوْلُ مَا لَا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ وَنَجْوُهُ نَجِسٌ، وَبَوْلُ مَا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ وَنَجْوُهُ طَاهِرَانِ إلَّا أَنْ يَشْرَبَ مَاءً نَجِسًا فَبَوْلُهُ حِينَئِذٍ نَجِسٌ، وَكَذَلِكَ مَا يَأْكُلُ الدَّجَاجُ مِنْ نَجَاسَاتٍ فَخُرْؤُهَا نَجِسٌ "

---

[127] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/199; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 1/162.

[128] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/161.

[129] Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 14/298.

19- "İmâm Mâlik şöyle demiştir: Eti yenmeyenin idrarı ve dışkısı necistir, eti yenilenin idrarı ve dışkıları ise temizdirler. Eti yenilen ancak necis su içen hayvanın idrarı necistir. Tıpkı tavuğun necaset yediğinde dışkısının necis olması gibi."[130]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş kısmen isabetlidir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, İmâm Mâlik'e nispet ettiği bu görüşünün kısmen isabetli olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ'*ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'*ı, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid,* Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, necasetle beslenen tavuğun necaset yediğinde dışkısının necis olması konusuna rastlamadık. Diğer nispetler ise isabetledir.[131]

2.1.14. Mâ-i Müsta'mel ile Abdest Almanın Hükmü

(مَسْأَلَةٌ الْوُضُوءُ بِالْمَاءِ الْمُسْتَعْمَلِ)

" قَالَ مَالِكٌ: يَتَوَضَّأُ بِهِ إنْ لَمْ يَجِدْ غَيْرَهُ وَلَا يَتَيَمَّمُ. "

20- "İmâm Mâlik, bir kimse mâ-i müsta'mel'in dışında başka su yok ise, o suyla abdest alır ve teyemmüm etmez, demiştir."[132]

Mâlikî Mezhebi:

---

[130] İbn Hazm, *el-Muḥallâ,* 1/170.

[131] Kurtubî, *el-Kâfî,* 1/160; Ebû Abdillâh Muhammed bin Alî bin Ömer et-Temîmî el-Mâzerî, *Şerḥu't-Telḳīn* (b.y.: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2008), 1/260; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl,* 1/129.

[132] İbn Hazm, *el-Muḥallâ,* 1/183.

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetsizdir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, İmâm Mâlik'e nispet ettiği bu görüşünün isabetsiz olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ'*ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, zaruret esnasında mâ-i müstamelle abdest almak mezhep içinde ihtilaflıdır. Bazı mezhep kaynaklarında İmâm Mâlik'in zâhir görüşü caiz olmadığı yönündedir. Bazı kaynaklarda ise mekruh olduğu şeklindedir.[133]

2.1.14. Kıbleye Yönelerek İdrar Yapmanın Hükmü

(مَسْأَلَةٌ تَحْرِيم اسْتِقْبَالِ الْقِبْلَةِ بالغائط والبول مُطْلَقًا)

" وَرُوِّينَا عَنْ ابْنِ عُمَرَ مِنْ طَرِيقِ أَبِي دَاوُد عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ فَارِسٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ الْحَسَنِ بْنِ ذَكْوَانَ عَنْ مَرْوَانَ الْأَصْفَرِ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ قَالَ: إنَّمَا نُهِيَ عَنْ ذَلِكَ فِي الْفَضَاءِ، وَأَمَّا إذَا كَانَ بَيْنَك وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ شَيْءٌ يَسْتُرُك فَلَا بَأْسَ، وَرُوِّينَا أَيْضًا هَذَا عَنْ الشَّعْبِيِّ، وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ وَالشَّافِعِيِّ "

21- "İmâm Şâfiî ve İmâm Mâlik, kıbleye yönelip bevletmenin açık alanda mekruh, kapalı alanda ise mekruh olmadığını söylemişlerdir."[134]

Mâlikî Mezhebi:

---

[133] Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed bin Muhammed bin Abdirrahmân er-Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl li-şerḥi Muḫtaṣarı Ḫalîl* (b.y.: Dâru'l-Fikr, 1992), 1/69; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/63; Halil bin İshak bin Musa el-Cündî, *et-Tavdîh fî Şerḥi'l Muḫtaṣari'l-Fer'i li İbni'l-Ḥâcib* (b.y.: Merkez Necipveyh lil Mahtutati ve Hıdmeti't-Turâs, 2008), 1/116.

[134] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/190.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[135]

2.1.15. Temiz Bir Şeye Karışan Suyla Abdest ve Gusletmenin Hükmü

(مَسْأَلَة جَوَازِ الْوُضُوء وَالْغُسْل للجنابة بِالْمَاءِ الَّذِي اخْتَلَطَ بطاهر)

" وَرَوَى سَحْنُونٌ عَنْ ابْنِ الْقَاسِمِ أَنَّهُ سَأَلَ مَالِكًا عَنْ الْغَدِيرِ تَرِدُهُ الْمَوَاشِي فَتَبُولُ فِيهِ وَتُبْعِرُ حَتَّى يَتَغَيَّرَ لَوْنُ الْمَاءِ وَرِيحُهُ: أَيُتَوَضَّأُ مِنْهُ لِلصَّلَاةِ؟ قَالَ مَالِكٌ: أَكْرَهُهُ وَلَا أُحَرِّمُهُ "

22- "Sahnûn rivayet etmiştir ki: İbnü'l-Kâsım, hayvanların uğrak yerinde olan ve içine pisledikleri ve hatta renginin ve kokusunun da değiştiği gadir suyu ile abdest almanın hükmünü İmâm Mâlik'e sorunca, haram değil mekruh olduğunu söylemiştir."[136]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Ancak Mâlikî mezhebinde yaygın görüşe göre bu su temizleyici değildir.[137]

2.1.16. Mukayyet Su ile Abdest ve Gusül Almanın Hükmü

(مَسْأَلَة حُكْم الْوُضُوء وَالْغُسْل إذَا لَمْ يُوجَد شَرْط الْجَوَاز وَهُوَ زَوَال اسْم الْمَاء عَنْهُ)

" وَلَمَّا كَانَ اسْمُ الْمَاءِ لَا يَقَعُ عَلَى مَا غَلَبَ عَلَيْهِ غَيْرُ الْمَاءِ حَتَّى تَزُولَ عَنْهُ جَمِيعُ صِفَاتِ الْمَاءِ الَّتِي مِنْهَا يُؤْخَذُ حَدُّهُ، صَحَّ أَنَّهُ لَيْسَ مَاءً، وَلَا يَجُوزُ الْوُضُوءُ بِغَيْرِ الْمَاءِ، وَهَذَا قَوْلُ مَالِكٍ "

---

[135] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/117; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/175; Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî el-Hafîd İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât li-beyâni mâ iḳteḍathü rüsûmü'l-Müdevvene mine'l-aḥkâmi'ş-şer'iyyât ve't-taḥṣîlâtü'l-muḥkemât li-ümmehâti mesâ'ilihe'l-müşkilât* (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1988), 1/95.

[136] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/194.

[137] Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 1/75; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 1/60, 62.

23- “İmâm Mâlik, suyun dışındaki madde suya baskın gelir ve bütün sıfatlarını sudan alır öyle ki artık ona su denilemeyecek olursa, onunla abdest almanın caiz olmadığını söylemiştir.”[138]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, mukayyet suyla abdest alınamayacağını söylemiştir.[139]

2.1.17. Durgun Suda Gusletmenin Hükmü

(مَسْأَلَة عدم جَوَازِ الْغُسْل مِنْ الْمَاء الراكد لِلْجَنْبِ)

" وَكَرِهَهُ مَالِكٌ، وَأَجَازَ غُسْلَهُ إنْ اغْتَسَلَ كَذَلِكَ "

24- “İmâm Mâlik, cenabet olanın durgun suda gusletmesinin mekruh ama guslünün geçerli olduğunu söylemiştir.”[140]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, cenabet olanın durgun suda gusletmesinin mekruh olmakla beraber guslünün geçerli olduğunu söylemiştir.[141]

2.1.18. Abdesti Gerektiren Hallerden Uyku

(مَسْأَلَة مِنْ مُوجِبَات الْوُضُوء النوم مُطْلَقًا)

---

[138] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/195.

[139] İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 1/33; Desûkî, *Hâşiyetü’d-Desûkî*, 1/34; Ebû’l-Abbâs Ahmed b. Muhammed es-Sâvî, *Ḥâşiyetü’ṣ-Ṣâvî ʿalâ Şerḥı’ṣ-Ṣağīr* (b.y.: Dâru’l Maârif, ts.), 1/29.

[140] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/204.

[141] İbn Rüşd, *el-Beyân ve’t-taḥṣîl*, 1/163; Kürdî, *Câmiʿu’l-Ümmehât*, 63; Ruaynî, *Mevâhibü’l-celîl*, 1/74, 76.

" قَالَ مَالِكٌ وَأَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ: مَنْ نَامَ نَوْمًا يَسِيرًا وَهُوَ قَاعِدٌ لَمْ يَنْتَقِضْ وُضُوءُهُ وَكَذَلِكَ النَّوْمُ الْقَلِيلُ لِلرَّاكِبِ، وَقَدْ رُوِيَ عَنْهُ نَحْوَ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ أَيْضًا، وَرَأْيِ أَيْضًا فِيمَا عَدَا هَذِهِ الْأَحْوَالِ أَنَّ قَلِيلَ النَّوْمِ وَكَثِيرَهُ يَنْقُضُ الْوُضُوءَ"

25- "İmâm Mâlik, oturan kişinin kısa süre uyumasının abdestini bozmayacağını, bunun gibi bineğin üzerinde az bir süre uyuyan kişinin de abdestinin bozulmayacağını söylemiştir. Secde halindeki kişi için de aynı görüş kendisinden rivayet edilmiştir. Bu durumlar dışındaki uykunun az veya çok olsun, abdesti bozacağını belirtmiştir."[142]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, az ve hafif ile çok ve ağır uykuyu birbirinden ayırarak, az ve hafif olanın abdesti bozmayacağını söylemiştir.[143]

2.1.19. Abdesti Bozan Bir Şeye Müptela Olmanın Hükmü

(مَسْأَلَة يَجِب الْوُضُوء عَلَى المستنكح بِشَيْءٍ لِكُلِّ صَلَاة فرضا أَو نافله)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا وُضُوءَ عَلَيْهِ مِنْ ذَلِكَ "

26- "İmâm Mâlik, bu durumda olan kişinin her namaz için ayrıca abdest alması gerekmez demiştir."[144]

Mâlikî Mezhebi:

---

[142] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/213.

[143] İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/42; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/117.

[144] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/219.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, bu durumda olan kişinin her namaz için ayrıca abdest alması müstehap olsa da şartların ağır olduğu zamanlarda tekrar abdest alması gerekmez, demiştir.[145]

2.1.20. Kasten Kendi Cinsel Organına Dokunan Erkeğin Abdestinin Hükmü

(مَسْأَلَةٌ مَسُّ الرَّجُلِ ذَكَرَ نَفْسِهِ خَاصَّةً عَمْدًا)

" قَالَ مَالِكٌ: مَسُّ الْفَرْجِ مِنْ الرَّجُلِ فَرْجَ نَفْسِهِ الذَّكَرِ فَقَطْ بِبَاطِنِ الْكَفِّ لَا بِظَاهِرِهَا وَلَا بِالذِّرَاعِ يُوجِبُ الْوُضُوءَ، فَإِنْ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ لَمْ يُعِدْ الصَّلَاةَ إلَّا فِي الْوَقْتِ "

27- "İmâm Mâlik, erkeğin kendi cinsel organına avuç içiyle dokunması halinde abdest alması gerektiğini söylemiştir. Bu durumda iken abdest almadan namaz kılmışsa vakit içinde iade etmesine gerek yoktur, demiştir."[146]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetli olsa da mezhep içinde farklı görüşler de mevcuttur. İmâm Mâlik, erkeğin kendi cinsel organına avuç içiyle dokunması halinde abdest alması gerektiğini söylemişse de mezhep içinde; dokunmada haz alıp almama, dokunmanın bilerek veya unutarak olması gibi farklı durumların, abdest almanın vacip veya sünnet olması konusunda farklı görüşler mevcuttur.[147]

"قَالَ مَالِكٌ لَا يَنْقُضُ الْوُضُوءَ مَسُّ الدُّبُرِ وَلَا مَسُّ الْمَرْأَةِ فَرْجَهَا"

---

[145] Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 1/205, 422; Muhammed b. Abdullah b. el-Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî* (Beyrut: Dâru'l-Fikr li't-Tıbâa, ts.), 1/106.

[146] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/222.

[147] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/118; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/45; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 1/223.

28- “İmâm Mâlik, kişinin kendi makatına, kadının kendi cinsel organına dokunması abdesti bozmaz, demiştir.”[148]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen bu görüş isabetli olsa da bu konuda farklı görüşü de mevcuttur. Zira İmâm Mâlik, erkeğin kendi makatına ve yumurtalarına dokunması, kadının kendi cinsel organına dokunması abdesti bozmaz dediği gibi kadının kendi organına dokunması erkeğin kendi organına dokunması gibidir de demiştir.[149]

2.1.21. Karşı Cinslerin Birbirlerine Dokunmasında Abdestin Hükmü

(مَسْأَلَة مِنْ نَوَاقِض الْوُضُوء مس الرَّجُل الْمَرْأَة وَالْمَرْأَة الرَّجُل لأي عُضْو)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا وُضُوءَ مِنْ مُلَامَسَةِ الْمَرْأَةِ الرَّجُلَ، وَلَا الرَّجُلِ الْمَرْأَةَ، إذَا كَانَتْ لِغَيْرِ شَهْوَةٍ، تَحْتَ الثِّيَابِ أَوْ فَوْقَهَا، فَإِنْ كَانَتْ الْمُلَامَسَةُ لِلَّذَّةِ فَعَلَى الْمُلْتَذِّ مِنْهُمَا الْوُضُوءُ سَوَاءٌ كَانَ فَوْقَ الثِّيَابِ أَوْ تَحْتَهَا، أَنْعَظَ أَوْ لَمْ يُنْعِظْ، وَالْقُبْلَةُ كَالْمُلَامَسَةِ فِي كُلِّ ذَلِكَ "

29- “İmâm Mâlik, karşı cinslerin birbirlerine şehvet olmaksızın dokunmasında ister elbise üstünde olsun ister elbise altında olsun abdestin bozulmayacağını söylemiştir. Şehvetli bir dokunma olursa, şehvet hisseden kişiye elbise üstünde olsun elbise altında olsun abdest gerekir, demiştir. Ayrıca söylediğimizin tümünde öpmek dokunmak hükmündedir.”[150]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, karşı cinslerin birbirlerine dokunmasıyla ilgili Nisa Suresi 43. ayette geçen “lâmestüm” ifadesini

---

[148] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/222.

[149] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/118; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 1/224; İbn Rüşd, *el-Beyân ve’t-taḥṣîl*, 18/45; Kürdî, *Câmi‘u’l-Ümmehât*, 58; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/149.

[150] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/230.

cinsel ilişkiye yorumladığından şehvetsiz dokunmanın abdesti bozmayacağını, söylemiştir.[151]

2.1.22. İstihâze Kanının Hükmü

(مَسْأَلَةٌ ظُهُورُ دَمِ الِاسْتِحَاضَةِ أَوْ الْعِرْقِ السَّائِلِ مِنْ الْفَرْجِ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا وُضُوءَ عَلَيْهَا مِنْ هَذَا الدَّمِ إلَّا اسْتِحْبَابًا لَا إيجَابًا، وَهِيَ طَاهِرٌ مَا لَمْ تُحْدِثْ حَدَثًا آخَرَ"

30- "İmâm Mâlik, istihâze kanından dolayı kadının üzerine abdest vacip değil müstehaptır ve müstehâze kadın, başka hadese maruz kalmadıkça temiz sayılır, demiştir."[152]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira müstehâze kadına gusül gerekmeyip her namaz için abdest alır. İmâm Mâlik'e göre bu abdest vacip değil, müstehaptır.[153]

2.1.23. Burun ve Vücuttaki Kanamanın Abdesti Bozması Durumu

(مَسْأَلَة الْوُضُوء لَا يُنْتَقَض بالرعاف وَلَا بَالدَّم السائل مِنْ الجسد)

" عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّ الْحَامِلَ تَحِيضُ، وَهُوَ أَحَدُ قَوْلَيْ الزُّهْرِيِّ وَهُوَ قَوْلُ عِكْرِمَةَ وَقَتَادَةَ وَبَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ وَرَبِيعَةَ وَمَالِكٍ وَاللَّيْثِ وَالشَّافِعِيِّ "

31- "Hz. Âişe'den (r. anhâ) gelen rivayete göre hamile kadın hayız görebilir. Bu görüş İmâm Mâlik'in de bir görüşüdür."[154]

---

[151] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/75, 156; Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî*, 1/120; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/79.

[152] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/233.

[153] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/457; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/189; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/124.

[154] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/242.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, hamile kadın hayz görebilir, demiştir.[155]

" وَرُوِيَ عَنْ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ فِي الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ أَنَّهَا لَا تُصَلِّي إِلَّا أَنْ يَطُولَ ذَلِكَ بِهَا فَحِينَئِذٍ تَغْتَسِلُ وَتُصَلِّي، وَلَمْ يَحِدَّ فِي الطُّولِ حَدًّا "

32- "İmâm Mâlik'ten yapılan başka bir rivayette hamile kadın kan gördüğünde namaz kılmaz, demiştir. Kan görme müddeti uzun sürdüğünde (uzundan kastın ne kadar süre olduğunu beyan etmemiştir) gusül edip namaz kılmalıdır, demiştir."[156]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, hamile olmayan kadın, nasıl ki hayız günlerinde namazdan kendini alıkoyuyorsa hamile kadın da hayz günlerinde namaz vs. ibadetlerden kendini alıkoymalıdır, demiştir. Kan görme müddeti hakkında da normalden uzun sürdüğünde gusül edip namaz kılmalıdır, demiştir.[157]

" وَأَمَّا الدُّودُ وَالْحَجَرُ يَخْرُجَانِ مِنْ الدُّبُرِ فَإِنَّ الشَّافِعِيَّ أَوْجَبَ الْوُضُوءَ مِنْ ذَلِكَ وَلَمْ يُوجِبْهُ مَالِكٌ "

33- "İmâm Şâfiî makattan kurt ve taş çıktığında bundan dolayı abdest almanın farz olduğunu söylerken İmâm Mâlik, abdest almayı farz kılmamıştır."[158]

Mâlikî Mezhebi:

---

[155] İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/58; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 76; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/134, 505.

[156] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1: 242.

[157] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/155; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/387; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 1/138.

[158] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1: 243.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, makattan kurt ve taş çıktığında bunu idrar kaçırma haline benzeterek abdest almayı farz kılmamıştır.[159]

2.1.24. Vücudun Tümünü Yıkamayı Gerektiren Durumlar

(الْأَشْيَاءُ الْمُوجِبَةُ غَسْلَ الْجَسَدِ كُلِّهِ)

"وَمِمَّنْ رَأَى أَنْ لَا غُسْلَ مِنْ الْإِيلَاجِ فِي الْفَرْجِ إنْ لَمْ يَكُنْ أَنْزَلَ: عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَالزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ وَطَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَابْنُ مَسْعُودٍ وَرَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ وَأُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ وَأَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ وَابْنُ عَبَّاسٍ وَالنُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَجُمْهُورُ الْأَنْصَارِ – رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ -، وَعَطَاءُ بْنُ أَبِي رَبَاحٍ وَأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَهِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ وَالْأَعْمَشُ وَبَعْضُ أَهْلِ الظَّاهِرِ. وَرُوِيَ الْغُسْلُ فِي ذَلِكَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ وَأَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ وَعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَعُثْمَانَ وَعَلِيٍّ وَابْنِ مَسْعُودٍ وَابْنِ عَبَّاسٍ وَابْنِ عُمَرَ وَالْمُهَاجِرِينَ – رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ -، وَبِهِ يَقُولُ أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ وَبَعْضُ أَصْحَابِ الظَّاهِرِ"

34- "Osman b. Affân, Ali b. Ebî Tâlib ve diğer bazı sahabîler cinsel ilişkide duhul olup meni gelmezse gusül gerekmez, demişlerdir. Bu konuda Hz. Âişe (r.anhâ), Hz. Ebubekir (r.a) ve diğer bazı sahabîler ise guslün gerekli olduğunu söylemişlerdir. İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî ve bazı Zâhirîler de bu konuda gusül gerekir, demişlerdir."[160]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, eşler arasında cinsel ilişki halinde meni gelsin veya gelmesin gusül vacip olur, demiştir.[161]

---

[159] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/120; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/97.

[160] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/249.

[161] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/196; Ebû Muhammed Abdulvehhâb bin Ali bin Nasr el-Saʿlebî el-Kâdî Abdulvehhâb, *et-Telḳīn fi'l-fiḳhi'l-Mâlikî*, thk. Ebî Uveysi Muhammed Ebû Hubze el-Hasanî el-Tatvânî (b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004), 1/23.

2.1.25. Meninin Çıkmasıyla Guslün Hükmü

(مَسْأَلَة إذَا خَرَجَتْ الْجَنَابَة وَجَبَ الْغُسْل)

"وَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ: مَنْ خَرَجَ مِنْهُ الْمَنِيُّ - لِعِلَّةٍ، قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ: أَوْ ضُرِبَ عَلَى اسْتِهِ فَخَرَجَ مِنْهُ الْمَنِيُّ فَعَلَيْهِ الْوُضُوءُ وَلَا غُسْلَ عَلَيْهِ"

35- "İmâm Mâlik ve Ebû Hanîfe, hastalıktan dolayı kişiden meni geldiğinde o insana abdest gerekir, gusül gerekmez, demişlerdir."[162]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[163]

2.1.26. Cinsel İlişkiden Sonra İdrar Yapmadan Guslün Hükmü

(مَسْأَلَة رَجُل وَامْرَأَةٌ أجنبا وَكَانَ مِنْهُمَا وَطْء دُون إنْزَال)

"قَالَ مَالِكٌ: لَا غُسْلَ عَلَيْهِ بَالَ أَوْ لَمْ يَبُلْ"

36- "İmâm Mâlik, cinsel ilişkiden sonra idrar yapılsın yapılmasın gusleden kişiden daha sonra idrar yolunda meni akıntısı olursa tekrar gusül gerekmez, demiştir."[164]

Mâlikî Mezhebi:

---

[162] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/252.

[163] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/154; Sâvî, *Ḥâşiyetü'ṣ-Ṣâvî*, 1/161.

[164] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/254.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, cünüp kişi guslettikten sonra idrar yapsın ya da yapmasın daha sonra meni cinsinden kalıntı gelmesi halinde onu yıkayıp abdest alsın, demiştir.[165]

2.1.27. Cuma Günü Gusletmek

(مَسْأَلَة غَسَلَ يَوْم الْجُمُعَةَ إنَّمَا هُوَ لِلْيَوْمِ لَا لِلصَّلَاةِ)

"قَالَ مَالِكٌ وَالْأَوْزَاعِيُّ: لَا يُجْزِئُ غُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ إلَّا مُتَّصِلًا بِالرَّوَاحِ"

37- "İmâm Mâlik ve İmâm Evzâî, cuma günü guslünün, namaza yakın bir zaman aralığında olması gerektiğini, söylemişlerdir."[166]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[167]

"وَقَالَ مَالِكٌ: إنْ بَالَ أَوْ أَحْدَثَ بَعْدَ الْغُسْلِ لَمْ يَنْتَقِضْ غُسْلُهُ وَيَتَوَضَّأُ فَقَطْ، فَإِنْ أَكَلَ أَوْ نَامَ انْتَقَضَ غُسْلُهُ"

38- "İmâm Mâlik, kişi gusülden sonra idrarını yaparsa veya abdesti bozulursa gusül gerekmez sadece abdest alır. Eğer gusülden sonra bir şey yer veya uyursa cuma günü guslü bozulur, demiştir."[168]

Mâlikî Mezhebi:

---

[165] Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 1/67; Ebû Abdillâh Muhammed bin Ahmed el-Mıknâsî, *Şifâ'ü'l-ġalîl fî ḥalli muḳfeli Ḫalîl* (Kahire: Merkez Necipveyh lil Mahtutati ve Hıdmeti't-Turâs, 2008), 1/150.

[166] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/269.

[167] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/228; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/309; Abdulbârî bin Ahmed el-Uşmavî, *Metni'l-Uşmâviyye fi mezhebi imâm Mâlik* (Mısır: Şirketu'ş-Şumûl li't-Tabʿi ve'n Neşri ve'l-Edavâti'l-Kitâbiyye, ts.), 13.

[168] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/269.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, cuma günü gusledip camiye gidenin abdesti bozulursa guslü bozulmayıp sadece abdest alması gerekir demiştir. Eğer bu arada bir şey yer veya uyursa guslü bozulur demiştir.[169]

2.1.28. Cenaze Yıkamaktan Dolayı Gusletmenin Hükmü

(مَسْأَلَة غَسَلَ ميتا متوليا ذَلِكَ بِنَفْسِهِ بصب أَوْ عرك)

"قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ وَدَاوُد: لَا يَجِبُ الْغُسْلُ مِنْ غُسْلِ الْمَيِّتِ"

39- "İmâm Mâlik, İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Şâfiî ve İmâm Davud, cenaze yıkamaktan dolayı, guslün vacip olmadığını, söylemişlerdir."[170]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, cenaze yıkamaktan dolayı guslün müstehap olduğunu söylemiştir.[171]

2.1.29. Kâfiri Defnetmeden Dolayı Gusletmenin Hükmü

(مَسْأَلَةٌ الْغُسْلِ مِنْ مُوَارَةِ الْكَافِرِ)

"قَالَ مَالِكٌ فِي الْوَطْءِ فِي الدُّبُرِ: لَا غُسْلَ فِيهِ إنْ لَمْ يَكُنْ إنْزَالٌ"

40- "İmâm Mâlik, anal ilişkide boşalma olmazsa, gusül gerekmediğini söylemiştir."[172]

Mâlikî Mezhebi:

---

[169] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/227.

[170] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/271.

[171] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/154; Halil bin İshak bin Musa el-Cündî, *el-Muhtasar* (Kahire: Dâru'l-Hadis, 2005), 1/50.

[172] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/274.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, anal ilişkide boşalma olmazsa, gusül gerekmez demiştir.[173]

2.1.30. Gusülde Ovalama Yapmanın Hükmü

(مَسْأَلَةٌ لَيْسَ عَلَى المغتسل أَنْ يَتَدَلَّكَ)

" قَالَ مَالِكٌ بِوُجُوبِ التَّدَلُّكِ "

41- "İmâm Mâlik, gusledenin vücudunu ovalaması vaciptir, demiştir."[174]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde, gusledenin vücudunu ovalaması vaciptir, denilmiştir.[175]

2.1.31. Gusül ve Abdestte Sakalı Hilallemenin (Sıvazlamanın) Hükmü

(مَسْأَلَةٌ لَا مَعْنًى لِتَخْلِيلِ اللِّحْيَةِ فِي الْغُسْلِ وَلَا فِي الْوُضُوءِ)

"وَلَا مَعْنًى لِتَخْلِيلِ اللِّحْيَةِ فِي الْغُسْلِ وَلَا فِي الْوُضُوءِ، وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ"

42- "İmâm Mâlik, gusül ve abdestte sakalı hilallemenin bir manasının olmadığını söylemiştir."[176]

Mâlikî Mezhebi:

---

[173] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 18/462-463; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 1/308.

[174] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/276.

[175] Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 1/195; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 1/322, 457.

[176] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/280.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, abdestte sakal hilallenmeden hareket ettirilir, gusülde hilalleme yapmak vacip değildir, demiştir.[177]

2.1.32. Durgun Suda Gusletmek

(مَسْأَلَةٌ انْغَمَسَ مَنْ عَلَيْهِ غُسْلٌ وَاجِبٌ فِي مَاءٍ رَاكِدٍ وَنَوَى الْغُسْلَ)

"فَلَوْ انْغَمَسَ مَنْ عَلَيْهِ غُسْلٌ وَاجِبٌ فِي مَاءٍ رَاكِدٍ، وَنَوَى الْغُسْلَ أَجْزَأَهُ... وَكَرِهَ مَالِكٌ ذَلِكَ وَأَجَازَهُ إذَا وَقَعَ"

43- "İmâm Mâlik, niyet getirerek durgun suya dalıp gusletmenin mekruh, böyle bir durumda alınmış olan guslün ise geçerli olduğunu söylemiştir."[178]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir. Zira Mâlikî mezhebinde, niyet getirerek durgun suya dalıp gusletmenin mekruh olduğunu ancak böyle bir durumda alınmış olan guslün ise geçerli olduğu söylenmiştir.[179]

2.1.33. Cuma Guslüyle Cünüplük Guslünün Birlikte Alınması

(مَسْأَلَةٌ أَجْنَبَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ)

"أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ :يُجْزِئُ غُسْلٌ وَاحِدٌ لِلْجَنَابَةِ وَالْحَيْضِ"

---

[177] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/125; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/59-60; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/83.

[178] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/289.

[179] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/174; Sâvî, *Ḥâşiyetü's-Ṣâvî*, 1/40.

44- “Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî tek guslün cünüp ve hayız için yeterli olduğunu söylemiştir. Bu durum Cuma guslüyle cünüplük guslünün birlikte alınmasının geçerli olacağı anlamına gelir.”[180]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir. Zira Mâlikî mezhebinde, tek guslün cünüp ve hayız için yeterli olduğunu söylemiştir.[181]

2.1.34. Abdestin Alınış Şekli

(مَسْأَلَةٌ صِفَةُ الْوُضُوءِ)

"قَالَ مَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ: لَيْسَ الِاسْتِنْشَاقُ وَالِاسْتِنْثَارُ فَرْضًا فِي الْوُضُوءِ وَلَا فِي الْغُسْلِ مِنْ الْجَنَابَةِ"

45- “İmâm Mâlik, ağza ve buruna su vermenin ne abdestte ne de gusülde farz olduğunu, söylemiştir.”[182]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir. Zira abdest ve gusülde, ağza ve buruna su vermenin farz olmayıp sünnet olduğu belirtilmiştir.[183]

"فَقَالَ مَالِكٌ بِعُمُومِ مَسْحِ الرَّأْسِ فِي الْوُضُوءِ"

---

[180] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/291.

[181] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/153; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 1/308; Ebû Kāsım Muhammed b. Ahmed el-Gırnâtî, *el-Ḳavânînü’l-Fıḳhiyye* (b.y.: y.y., ts.), 23; Ebû Muhammed Abdulvehhâb b. Ali b. Nasr el-Saʿlebî el-Kâdî Abdulvehhâb, *el-Maʿûne ʿalâ mezhebi ʿâlimi’l-Medîne* (Mekke: el-Mektebetu’t Ticâriyye, ts.), 160.

[182] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/296.

[183] Kayrevânî, *Metnü’r-risâle*, 15; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/173; Desûkî, *Hâşiyetü’d-Desûkî*, 1/136.

46- “İmâm Mâlik, abdestte başın tümünün mesh edilmesinin farz olduğunu söylemiştir.”[184]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir.[185]

2.1.35. Sarık ve Başörtüsünün Üzerine Mesh Etmenin Hükmü

(مَسْأَلَةٌ مَا لُبِسَ عَلَى الرَّأْسِ مِنْ عِمَامَةٍ أَوْ خِمَارٍ أَجْزَأَ الْمَسْحُ عَلَيْهِ)

"قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ: لَا يُمْسَحُ عَلَى عِمَامَةٍ وَلَا خِمَارٍ وَلَا غَيْرِ ذَلِكَ"

47- “İmâm Mâlik, sarık, başörtüsü vb. örtülerin üzerine mesh edilemeyeceğini, söylemiştir.”[186]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir. Zira mezhep kaynaklarında sarık, başörtüsü vb. örtülerin üzerine mesh etmenin caiz olmadığı belirtilmiştir.[187]

2.1.36. Abdestte Tertibe Uymamanın Hükmü

(مَسْأَلَةٌ نَكَسَ وُضُوءَهُ أَوْ قَدَّمَ عُضْوًا عَلَى الْمَذْكُورِ قَبْلَهُ فِي الْقُرْآنِ)

"قَالَ مَالِكٌ: يَجُوزُ تَنْكِيسُ الْوُضُوءِ وَلَا يَجُوزُ تَنْكِيسُ الطَّوَافِ وَلَا السَّعْيِ وَلَا الْأَذَانِ وَلَا الْإِقَامَةِ"

---

[184] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/297.

[185] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/169.

[186] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/306.

[187] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/180; Mâzerî, *Şerḥu’t-Telḳīn*, 1/319; Kâdî Abdulvehhâb, *el-Maʿûne*, 125.

48- "İmâm Mâlik, abdestte tertibe uymamanın caiz olduğunu, kamet, ezan, sa'y ve tavafta tertibe uymamanın ise caiz olmadığını, söylemiştir."[188]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetlidir ancak nispette yer alan kamet, ezan, sa'y ve tavafta tertibe uymayla ilgili görüş Mâlikî kaynaklarında bulunamadı. İmâm Mâlik, abdestte tertibe uymayarak kılınan namazın geçerli olup abdesti iade etmenin daha iyi olduğunu söylemiştir.[189]

2.1.37. Abdestte Muvâlât'ın (Ardarda) Hükmü

(مَسْأَلَةٌ مَنْ فَرَّقَ وُضُوءَهُ أَوْ غُسْلَهُ)

"قَالَ مَالِكٌ: إنْ طَالَ الْأَمَدُ ابْتَدَأَ الْوُضُوءَ، وَإِنْ لَمْ يَطُلْ بَنَى عَلَى وُضُوئِهِ"

49- "İmâm Mâlik, abdest uzuvları arasına uzun bir zaman girerse kişi yeniden abdest alır, yoksa kaldığı yerden devam eder, demiştir."[190]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir. Zira mezhep içinde, abdest uzuvları arasına uzun bir zaman girerse kişi yeniden abdest alır, yoksa kaldığı yerden devam eder, denilmiştir.[191]

2.2. TEYEMMÜM

Teyemmüm bölümünde İbn Hazm'ın İmâm Mâlik'e 8 görüş nispet ettiğini tespit ettik. Bunların tamamı isabetlidir.

---

[188] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/311.

[189] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/123; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/182.

[190] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/313.

[191] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/183; Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî*, 1/145.

2.2.1. Suyu Bulamayan Sağlıklı ve Mukim Kişinin Teyemmümü

(مَسْأَلَةٌ يَتَيَمَّمُ مَنْ كَانَ فِي الْحَضَرِ صَحِيحًا إذَا كَانَ لَا يَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ)

"وَيَتَيَمَّمُ مَنْ كَانَ فِي الْحَضَرِ صَحِيحًا إذَا كَانَ لَا يَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ إلَّا بَعْدَ خُرُوجِ وَقْتِ الصَّلَاةِ... وَقَوْلُنَا هَذَا هُوَ قَوْلُ مَالِكٍ"

50- "İmâm Mâlik, sağlıklı ve mukim kişi vakit içerisinde suyu bulamıyorsa, teyemmüm alabilir, demiştir."[192]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir. Zira mezhep içinde, sağlıklı ve mukim kişi vakit içerisinde suyu bulamıyorsa, teyemmüm alabilir, denilmiştir.[193]

2.2.2. Heybesindeki Suyu Unutan Yolcunun Teyemmüm ile Namaz Kılması

(مَسْأَلَةٌ كَانَ الْمَاءُ فِي رَحْلِهِ فَنَسِيَهُ فَتَيَمَّمَ وَصَلَّى)

"قَالَ مَالِكٌ: يُعِيدُ فِي الْوَقْتِ وَلَا يُعِيدُ إنْ خَرَجَ الْوَقْتُ"

51- "İmâm Mâlik, heybesindeki suyu unutan yolcunun teyemmüm ile namaz kılması halinde vakit içerisinde suyu bulursa namazını iade eder, vakit çıkmışsa iade etmez, demiştir."[194]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kişi, namaz içerisinde yükünde unuttuğu suyu hatırlarsa namazını kesip abdest alır ve namazını

---

[192] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/348.

[193] İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/121; Cündî, *el-Muhtasar*, 1/355.

[194] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/351.

iade eder, eğer namaz bittikten sonra suyun yerini hatırlarsa vakit içinde iade eder, demiştir.[195]

2.2.3. Teyemmümü Bozan Durumlardan Suyun Bulunması

(مَسْأَلَةٌ يَنْقُضُ التَّيَمُّمَ وُجُودُ الْمَاءِ)

"قَالَ مَالِكٌ: الْمُسَافِرُ وَالْمَرِيضُ وَالْخَائِفُ يَتَيَمَّمُونَ فِي وَسَطِ الْوَقْتِ، فَإِنْ تَيَمَّمُوا وَصَلَّوْا ثُمَّ وَجَدُوا الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ فَإِنَّ الْمُسَافِرَ لَا يُعِيدُ، وَأَمَّا الْمَرِيضُ وَالْخَائِفُ فَيُعِيدَانِ الصَّلَاةَ"

52- "İmâm Mâlik, misafir, hasta ve suya ulaşmakta endişe yaşayanlar, vaktin başında değil ortasında teyemmüm alabilirler, bu kişiler, teyemmüm alıp namaz kılar ve vakit içinde suyu bulurlarsa, misafir namazı iade etmez diğerleri eder, demiştir."[196]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[197]

2.2.4. Teyemmüm ile Kılınabilecek Namaz Miktarı

(مَسْأَلَةٌ الْمُتَيَمِّمُ يُصَلِّي بِتَيَمُّمِهِ مَا شَاءَ مِنْ الصَّلَوَاتِ)

"قَالَ مَالِكٌ: لَا يُصَلَّى صَلَاتَا فَرْضٍ بِتَيَمُّمٍ وَاحِدٍ، وَعَلَيْهِ أَنْ يَتَيَمَّمَ لِكُلِّ صَلَاةٍ فَإِنْ تَيَمَّمَ وَتَطَوَّعَ بِرَكْعَتَيْ الْفَجْرِ أَوْ غَيْرِهِمَا فَلَا بُدَّ لَهُ مِنْ أَنْ يَتَيَمَّمَ تَيَمُّمًا آخَرَ لِلْفَرِيضَةِ فَلَوْ تَيَمَّمَ ثُمَّ صَلَّى الْفَرِيضَةَ جَازَ لَهُ أَنْ يَتَنَفَّلَ بَعْدَهَا بِذَلِكَ التَّيَمُّمِ"

53- "İmâm Mâlik, tek teyemmüm ile iki farz namazın kılınamayacağını, her namaz için ayrıca teyemmüm alınması gerektiğini, söylemiştir. Eğer teyemmüm alıp onunla sabah namazının ilk sünneti veya başka iki rekât sünnet kılmışsa farz namaz için ayrıca teyemmüm alınması gerektiğini, eğer teyemmüm alıp onunla önce farz

---

[195] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/148; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 67; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/211.

[196] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/352.

[197] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/145-146; Ebû't-Tâhir, *et-Tenbîh*, 1/355.

namaz kılmış ise aynı teyemmüm ile sünnet namazını da kılabileceğini, söylemiştir."[198]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[199]

2.2.5. Yanında Su Bulunmayanın Abdest ve Gusül İçin Su Satın Alması

(مَسْأَلَةٌ لَيْسَ عَلَى مَنْ لَا مَاءَ مَعَهُ أَنْ يَشْتَرِيَهُ لِلْوُضُوءِ وَلَا لِلْغُسْلِ)

"قَالَ مَالِكٌ: إنْ كَانَ قَلِيلَ الدَّرَاهِمِ وَلَمْ يَجِدْ الْمَاءَ إلَّا بِثَمَنٍ غَالٍ تَيَمَّمَ، وَإِنْ كَانَ كَثِيرَ الْمَالِ اشْتَرَى مَا لَمْ يَشِطُّوا عَلَيْهِ فِي الثَّمَنِ"

54- "İmâm Mâlik, kişinin maddî imkânı elverişsiz olup suyun da pahalı olması halinde su satın almayıp teyemmüm alabileceğini, zengin ise ve su da değerinden fazla fiyata satılmıyorsa suyu satın alıp onunla abdest alması gerektiğini, söylemiştir."[200]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, böyle bir durumda, maddî imkânı yetersiz olan kişinin su satın almayıp teyemmüm alabileceğini, maddî imkânı yeterli olan kişinin ise, su değerinden fazla fiyata satılmıyorsa suyu satın alıp abdest alması gerektiği söylemiştir.[201]

2.2.6. Teyemmümlü ve Abdestli Kişilerin Birbirlerine İmâmlığı

(مَسْأَلَةٌ يَؤُمّ الْمُتَيَمِّمُ الْمُتَوَضِّئِينَ وَالْمُتَوَضِّئُ الْمُتَيَمِّمِينَ)

---

[198] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/356.

[199] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/149; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/183.

[200] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/361.

[201] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/148; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 1/343; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 1/503.

"وَكَرِهَ مَالِكٌ وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ الْحَسَنِ أَنْ يَؤُمَّهُمْ، فَإِنْ فَعَلَ أَجْزَأَهُ."

55- "İmâm Mâlik, teyemmümlünün abdestliye İmâmlık etmesini mekruh görmüştür. Bununla birlikte böyle bir namaz kılınmış ise iade etmeye gerek yoktur demiştir."[202]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, teyemmümlünün aldığı teyemmümle Allah'a itaat ettiği için abdestliye İmâmlık yapabileceğini söylemiştir. Suyla abdest almış olanın teyemmüm edenden daha temiz ve namazı da daha makbul değildir, demiştir. Bununla birlikte İmâm Mâlik böyle bir namazın kılınmasını hoş görmemişse de iade etmeye gerek yoktur demiştir.[203]

2.2.7. Abdest, Gusül ve Hayz Durumlarında Teyemmümün Yapılış Şekli

(مَسْأَلَةٌ صِفَةُ التَّيَمُّمِ لِلْجَنَابَةِ وَلِلْحَيْضِ وَلِكُلِّ غُسْلٍ وَاجِبٍ وَلِلْوُضُوءِ صِفَةُ عَمَلٍ وَاحِدٍ)

"قَالَ مَالِكٌ، وَلَمْ يُرَ عَلَى مَنْ تَيَمَّمَ إلَى الْكُوعَيْنِ أَنْ يُعِيدَ الصَّلَاةَ إلَّا فِي الْوَقْتِ."

56- "İmâm Mâlik, teyemmüm alan kişi, dirseklere kadar değil de bileğine kadar teyemmüm etmiş ise vakit içerisinde iade eder, vakit çıkmış ise iade etmez, demiştir."[204]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, teyemmüm dirseklere kadar olmalıdır, eğer bileğe kadar teyemmüm etmişse vakit içinde namaz

---

[202] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/366.

[203] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/150; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/215; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 1/366; Abdulvehhâb bin Ali bin Nasr el-Bağdadî el-Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf ʿalâ nüketi mesâʾili'l-ḫilâf* (b.y.: Dâru İbn Hazm, 1999), 1/165.

[204] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/373.

ve teyemmümü iade eder, vakit çıkmışsa namazı iade etmeyip teyemmümü iade eder, demiştir.[205]

2.2.8. Teyemmüm Alınabilecek Şeyler

(مَسْأَلَةٌ لَا يَجُوزُ التَّيَمُّمُ إلَّا بِالْأَرْضِ)

"...قَالَ مَالِكٌ: يَتَيَمَّمُ عَلَى الثَّلْجِ"

57- "İmâm Mâlik, -diğer tüm koşullarda toprak ile teyemmüm alınabileceği gibi- kar üzerine de teyemmüm alınabilir demiştir."[206]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kar üzerine teyemmüm alınabileceğini söylemişse de farklı bir rivayette İmâm Mâlik'in kar üzerine teyemmüm alınamayacağını söylediği de nakledilmiştir.[207]

2.3. HAYIZ VE İSTİHÂZE

Hayız ve istihâze bölümünde İbn Hazm'ın İmâm Mâlik'e 8 görüş nispet ettiğini tespit ettik. Bunların 7 tanesi isabetli, 1 tanesi -hayzın en az ve en çok müddeti konusunda yapılan nispet- ise kısmen isabetlidir.

2.3.1. Hayız Kanının Belirleyici Özelliği

(الْحَيْضُ هُوَ الدَّمُ الْأَسْوَدُ الْخَاثِرُ الْكَرِيهُ الرَّائِحَةِ خَاصَّةً)

"قَالَ مَالِكٌ وَعُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ: الصُّفْرَةُ وَالْكُدْرَةُ حَيْضٌ"

---

[205] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/146; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/196; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 1/353.

[206] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/378.

[207] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/148; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 1/107; Kâsım b. İsa b. Nâcî et-Tenûhî el-Kayrevânî, *Şerḥu İbn Nâcî et-Tenûhî ʿalâ metni'r-Risâle* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2007), 1/113.

58- "İmâm Mâlik, kadının gördüğü sarı veya bulanık renkteki kanın hayız kanı olduğunu, söylemiştir."[208]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[209]

2.3.2. Kişinin Hayızlı Eşiyle Cinsel İlişkisi

(مَسْأَلَةٌ لِلرَّجُلِ أَنْ يَتَلَذَّذَ مِنْ امْرَأَتِهِ الْحَائِضِ بِكُلِّ شَيْءٍ حَاشَا الْإِيلَاجَ فِي الْفَرْجِ)

"أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ: لَهُ مَا فَوْقَ الْإِزَارِ مِنْ السُّرَّةِ فَصَاعِدًا إلَى أَعْلَاهَا، وَلَيْسَ لَهُ مَا دُونَ ذَلِكَ"

59- "İmâm Mâlik, Ebû Hanîfe ve İmâm Şâfiî, kişi hayızlı eşiyle göbekten yukarı ve izâr üstü olmak kaydıyla eğlenebileceğini ve bunun dışında herhangi bir şekilde eşine yaklaşamayacağını, söylemişlerdir."[210]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kişi hayızlı eşiyle göbekten yukarı olmak kaydıyla eğlenebileceğini ve bunun dışında herhangi bir şekilde eşine yaklaşamayacağını, söylemiştir.[211]

2.3.3. Hayızlı, Nifaslı ve Cünüp Olanların Evlenmeleri ve Camiye Girmeleri Durumu

(مَسْأَلَةٌ لِلْحَائِضِ وَالنُّفَسَاءِ أَنْ يَتَزَوَّجَا وَأَنْ يَدْخُلَا الْمَسْجِدَ وَكَذَلِكَ الْجُنُبُ)

---

[208] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/388.

[209] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/152; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/186; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/59; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 1/373.

[210] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/395.

[211] İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/62; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/123; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 78.

"قَالَ مَالِكٌ: لَا يَمُرَّا فِيهِ أَصْلًا"

60- "İmâm Mâlik, hayızlı, nifaslı ve cünüp olanların asla caminin içinden geçemeyeceklerini, söylemiştir."[212]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, cünüp veya hâize olan, kendi evinin mescidinde oturamaz, camiye giremez, caminin içinden geçemez ve oturamazlar demiştir.[213]

2.3.4. Hayzın En Az ve En Çok Müddeti

(مَسْأَلَةٌ أَقَلُّ الْحَيْضِ و أَكْثَرُه)

"أَقَلُّ الْحَيْضِ دَفْعَةٌ تُتْرَكُ لَهَا الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَيَحْرُمُ الْوَطْءُ وَأَمَّا فِي الْعِدَّةِ فَأَقَلُّهُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ، وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ، وَقَدْ رُوِيَ عَنْ مَالِكٍ: أَقَلُّهُ فِي الْعِدَّةِ خَمْسَةُ أَيَّامٍ"

61- "İmâm Mâlik, hayzın en az müddeti bir defalık (bir lahze)'tır. Hâize kadın namaz ve orucu terk eder, bundan dolayı cinsel ilişki de haram olur. İddet bakımından ise hayzın en az müddeti üç gündür, demiştir. İmâm Mâlik, farklı bir rivayette hayzın iddet bakımından en az müddetinin beş gün olduğunu, söylemiştir."[214]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti kısmen isabetlidir.

Hata Nedeni:

---

[212] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/400.

[213] Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 1/125.

[214] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/406.

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, İmâm Mâlik'e nispet ettiği görüşü bulamadık ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispetinin kısmen isabetli olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ'*ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı,* İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, az veya çok, rahimden gelen tüm kanlar bir defalık da olsa hayız kanıdır. Hâize kadın namaz ve orucu terk eder, bundan dolayı cinsel ilişki de haram olur. İddet bakımından yapılan nispet isabetsiz olup, en az bir gün veya yarım gün olmalı denildiği gibi üç gün olacağı da söylenmiştir.[215]

"وَأَمَّا أَكْثَرُ مُدَّةِ الْحَيْضِ فَإِنَّ مَالِكًا وَالشَّافِعِيَّ قَالَا: أَكْثَرُهُ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا لَا يَكُونُ أَكْثَرَ"

62- "İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, hayızın ekser müddetinin on beş gün olduğunu ve bundan fazla olmayacağını söylemişlerdir."[216]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, bir rivayette hayzın ekser müddetinin on beş gün, başka bir rivayette ise her kadının adet günleri ile 15 gün arasında ezberlediği süre olduğunu söylemiştir.[217]

2.3.5. Temizliğin En Az ve En Çok Müddeti

(مَسْأَلَةٌ لَا حَدَّ لِأَقَلِّ الطُّهْرِ وَلَا لِأَكْثَرِهِ)

"قَالَ مَالِكٌ: الْأَيَّامُ الثَّلَاثَةُ وَالْأَرْبَعَةُ وَالْخَمْسَةُ بَيْنَ الْحَيْضَتَيْنِ لَيْسَ طُهْرًا وَكُلُّ ذَلِكَ حَيْضٌ وَاحِدٌ"

---

[215] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/185; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 1/126; Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî*, 1/168; Sâvî, *Ḥâşiyetü'ṣ-Ṣâvî*, 1/209.

[216] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/410.

[217] Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 75; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât,* 1/128; Kâdî Abdulvehhâb, *el-Maʿûne*, 188.

63- “İmâm Mâlik, iki hayız arasındaki temiz kalınan üç, dört ve beş günün temizlik halinden olmayıp bunların tümünün, tek hayız olduğunu, söylemiştir.”[218]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir.[219]

"وَقَالَ مَالِكٌ: تُصَدَّقُ فِي أَرْبَعِينَ يَوْمًا لَا فِي أَقَلَّ."

64- “İmâm Mâlik, -kadının iddetinin bittiğini söylemesi- 40 gün ise tasdik edilir, 40 günden az ise tasdik edilmez, demiştir. “[220]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, mezhep içindeki başka bir görüşe göre en az iki ay veya üç ay sonra iddetin bittiğini söylemesi tasdik edilir, denilmiştir.[221]

2.3.6. Lohusalığın Müddeti

(مَسْأَلَةٌ لَا حَدَّ لِأَقَلِّ النِّفَاسِ)

"وَأَمَّا أَكْثَرُ النِّفَاسِ فَإِنَّ مَالِكًا قَالَ مَرَّةً: سِتُّونَ يَوْمًا، ثُمَّ رَجَعَ عَنْ ذَلِكَ، وَهُوَ قَوْلُ الشَّافِعِيِّ، وَقَالَ مَالِكٌ: النِّسَاءُ أَعْلَمُ"

[218] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/411.

[219] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 2/368; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 2/459.

[220] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/412.

[221] Beyram bin Abdillâh Ebû’l-Bekâ ed-Dimyâtî, *eş-Şâmil fî fıkhi’l-imâm Mâlik* (b.y.: Merkez Necipveyh lil Mahtutati ve Hıdmeti’t-Turâs, 2008), 1/436.

65- “İmâm Mâlik, bir defasında lohusalığın azami süresinin 60 gün olduğunu, daha sonra bu fikirden dönerek bu konuyu kadınların daha iyi bileceğini söylemiştir.”[222]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, bir defasında lohusalığın azami süresinin 60 gün olduğunu, başka bir defasında ise bu konuyu kadınların daha iyi bileceğini söyleyerek lohusa için belirli bir süre tayin etmemiştir.[223]

2.4. NAMAZ

Namaz bölümünde İbn Hazm’ın İmâm Mâlik’e 46 nispetini tespit ettik. Bunların 42 tanesi isabetli, 3 tanesi -Veccehtü duası okuma, imâm ve me’mûmun farklı namazları cemaat olarak kılmaları ve cuma namazının hutbe ile tamam olacağı konusunda yapılan nispetler- kısmen isabetli, 1 tanesi -yağmur namazı konusunda yapılan nispet- ise isabetsizdir.

2.4.1. Namazın Farz ve Nafile Olarak İki Kısma Ayrılması

(مَسْأَلَةٌ: الصَّلَاةُ قِسْمَانِ: فَرْضٌ وَتَطَوُّعٌ)

"قَالَ مَالِكٌ: لَيْسَ الوتر فَرْضًا، وَلَكِنْ مَنْ تَرَكَهُ أُدِّبَ، وَكَانَتْ جُرْحَةً فِي شَهَادَتِهِ"

66- “İmâm Mâlik, vitir namazının farz olmadığını, lakin bu namazı terk edenin tedip edileceğini ve bu terkin kişinin şehadetini yaralayacağını, söylemiştir.”[224]

Mâlikî Mezhebi:

---

[222] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 1/413.

[223] İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü’l-mümehhidât*, 1/129.

[224] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 2/6.

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, vitrin vacip olmadığı, terk edenin tedip edileceği ve şehadetinin yara alacağı söylenilmiştir.[225]

2.4.2. Bilerek Namazı Kazaya Bırakmak

(مَسْأَلَةٌ تَعَمَّدَ تَرْكَ الصَّلَاةِ حَتَّى خَرَجَ وَقْتُهَا)

"قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ: يَقْضِيهَا بَعْدَ خُرُوجِ الْوَقْتِ، حَتَّى أَنَّ مَالِكًا وَأَبَا حَنِيفَةَ قَالَا: مَنْ تَعَمَّدَ تَرْكَ صَلَاةٍ أَوْ صَلَوَاتٍ فَإِنَّهُ يُصَلِّيهَا قَبْلَ الَّتِي حَضَرَ وَقْتُهَا - إنْ كَانَتْ الَّتِي تَعَمَّدَ تَرْكَهَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ فَأَقَلَّ - سَوَاءٌ خَرَجَ وَقْتُ الْحَاضِرَةِ أَوْ لَمْ يَخْرُجْ؛ فَإِنْ كَانَتْ أَكْثَرَ مِنْ خَمْسِ صَلَوَاتٍ بَدَأَ بِالْحَاضِرَةِ"

67- "İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî bilerek namazı kazaya bırakan kişinin daha sonra kaza namazını kılacağını söylemişlerdir. İmâm Mâlik ve Ebû Hanîfe, kazaya bırakılan namazların beş vakit veya daha az ise vakit namazından önce kılınması gerektiğini, beşten fazla ise önce vakit namazını daha sonra kazaları kılması gerektiğini söylemişlerdir."[226]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kazaya bırakılan namazların beş vakit veya daha az ise vakit namazının kazaya kalma endişesi olsa bile vakit namazından önce kılınması gerektiğini, beşten fazla ise önce vakit namazını daha sonra kazaları kılması gerektiğini söylemiştir. Dolayısıyla bilerek namazı kazaya bırakan kişinin daha sonra kaza namazını kılacağını söylemiştir.[227]

2.4.3. Akşam Namazından Önce İki Rekât Sünnet Namazı Kılmak

(فَصْلٌ فِي الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْمَغْرِبِ)

---

[225] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/99; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 6/320; Mâzerî, *Şerḥu't-Telḳīn*, 1/779.

[226] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 2/10.

[227] Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 1/108, 334-335; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/258.

" مَنَعَ قَوْمٌ مِنْ التَّطَوُّعِ بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ، وَقَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ، مِنْهُمْ مَالِكٌ وَأَبُو حَنِيفَةَ "

68- "Bir grup güneş battıktan sonra akşam namazından önce sünnet namazının kılınamayacağını söylemişlerdir. İmâm Mâlik ve İmâm Ebû Hanîfe de bu gruptandır."[228]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[229]

2.4.4. Münferiden Kıldığı Namazın Cemaatle Kılındığını Gören Kişinin Münferiden Kıldığı Namazı İade Etmesi

(مَسْأَلَةٌ إعَادَةُ مَنْ صَلَّى إذَا وَجَدَ جَمَاعَةً تُصَلِّي تِلْكَ الصَّلَاةَ)

"قَالَ مَالِكٌ: يُعِيدُ مَنْ صَلَّى فِي مَنْزِلِهِ صَلَاةَ فَرْضٍ مَعَ الْجَمَاعَةِ إذَا وَجَدَهَا تُصَلِّي تِلْكَ الصَّلَاةَ جَمِيعَ الصَّلَوَاتِ حَاشَا الْمَغْرِبَ فَلَا يُعِيدُهَا قَالَ: وَالْأَمْرُ فِي أَيِّ الصَّلَاتَيْنِ فَرْضُهُ إلَى اللَّهِ تَعَالَى، قَالَ: فَإِنْ صَلَّى فِي جَمَاعَةٍ لَمْ يُعِدْ فِي أُخْرَى"

69- "İmâm Mâlik, bir kimse, evinde kıldığı farz namazın daha sonra cemaatle kılındığını gördüğünde, akşam namazının dışında bütün namazlarını iade edeceğini söylemiştir. İmâm Mâlik, kıldığı iki namazın hangisinin farzın yerine geçeceği konusunda hükmün Allah'a ait olacağını bununla beraber cemaatle namaz kıldıysa yeniden cemaatle namazını iade etmeyeceğini demiştir."[230]

Mâlikî Mezhebi:

---

[228] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 2/21.

[229] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/441; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/196; Ebû't-Tâhir, *et-Tenbîh*, 1/495.

[230] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 2/25.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, cemaatle namaz kıldıysa yeniden cemaatle namazını iade etmez, münferiden ve evinde kıldıysa akşam namazı dışında bütün namazlarını iade eder, demiştir.[231]

2.4.5. İkindiden Sonra Kılınan İki Rekât Sünnet

(مَسْأَلَةٌ الرَّكْعَتَانِ بَعْدَ الْعَصْرِ)

"وَأَمَّا الرَّكْعَتَانِ بَعْدَ الْعَصْرِ: فَإِنَّ أَبَا حَنِيفَةَ وَمَالِكًا نَهَيَا عَنْهُمَا"

70- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, ikindiden sonra iki rekât sünnet namazın kılınmayacağını söylemişlerdir."[232]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, şu dört vakitte namaz kılınamaz demiştir:

1- Güneşin doğduğu vakit.

2- Güneşin battığı vakit.

3- Sabah namazından sonra.

4- İkindi namazından sonra.[233]

2.4.6. Veccehtü Duasını Okumak

(مَسْأَلَةٌ وَالتَّوْجِيهُ سُنَّةٌ حَسَنَةٌ)

---

[231] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/180; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 2/84; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/152; Ubeydullâh bin el-Huseyn bin el-Hasen el-Cellâb, *et-Tefrîʿ fî fikhi'l imâm Mâlik bin Enes* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2007), 1/121.

[232] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 2/29.

[233] İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/309, 17/375; Kâdî Abdulvehhâb, *et-Telḳīn*, 1/50.

"قَالَ مَالِكٌ: لَا أَعْرِفُ التَّوْجِيهَ"

71- "İmâm Mâlik, Veccehtü duasını bilmediğini (geçmişte böyle bir uygulama olmadığını), böyle bir duayı okumanın meşru olmadığını söylemiştir."[234]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş kısmen isabetlidir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, İmâm Mâlik'e nispet ettiği bu görüşünün kısmen isabetli olduğunu tespit ettik. İbn Hazm'ın bu görüşü İmâm Mâlik'e nispet ederken hangi eserden faydalandığını tespit edemediğimiz için, hata nedenini kesin bir şekilde belirleyemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, İmâm Mâlik, bir görüşünde müstehap kabul etmiş başka bir görüşünde ise geçmişte böyle bir uygulama olmadığını, dolayısıyla ne vacip ne de sünnet olduğunu söylemiştir.[235]

2.4.7. Namazda Kıraati Sesli Okumak

(مَسْأَلَةُ الْجَهْرُ فِي الصَّلَاة)

"قَالَ مَالِكٌ: إنْ جَهَرَ فِيمَا يُسَرُّ فِيهِ أَوْ أَسَرَّ فِيمَا يُجْهَرُ فِيهِ فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ كَثِيرًا سَجَدَ لِلسَّهْوِ وَإِنْ كَانَ قَلِيلًا فَلَا شَيْءَ فِيهِ"

[234] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/13.

[235] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/290; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/231; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/131.

72- “İmâm Mâlik, biri, namazda sessiz okunması gereken yerde sesli okur, sesli okunması gereken yerde sessiz okursa ve eğer okuduğu çoksa sehiv secdesi gerekir, az olursa gerekmez demiştir.”[236]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, bir kimse ister münferiden ister cemaatle kılınan namazda sessiz okunması gereken yerde sesli okur, sesli okunması gereken yerde sessiz okursa ve eğer okuduğu çoksa sehiv secdesi gerekir, az olursa gerekmez demiştir.[237]

2.4.8. İmâmın Cemaati Saf Düzenine Geçirmeden Tekbir Getirmesi

(مَسْأَلَةٌ لَا يُكَبِّرِ الْإِمَامُ حَتَّى يَسْتَوِيَ ي الصف)

"وَنَسْتَحِبُّ أَنْ لَا يُكَبِّرَ الْإِمَامُ إِلَّا حَتَّى يَسْتَوِيَ كُلُّ مَنْ وَرَاءَهُ فِي صَفٍّ أَوْ أَكْثَرَ مِنْ صَفٍّ، فَإِنْ كَبَّرَ قَبْلَ ذَلِكَ أَسَاءَ وَأَجْزَأَهُ... وَقَوْلُنَا هُوَ قَوْلُ مَالِكٍ وَالشَّافِعِيِّ، وَأَحْمَدَ "

73- “İbn Hazm, imâmın tekbirden önce cemaati saf düzenine geçirmesinin müstehap olduğunu, aksi takdirde (namazı) yeterli fakat çirkin bir iş yaptığını söylemiştir. İbn Hazm bunun, İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel’in görüşü olduğunu söylemiştir.”[238]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, kamet getirildiğinde imâm, saf tutanlara; "saflarınızı sık ve düzgün tutun" diyerek safları düzgün ve sık yaptırıp, düzeltmek için

---

[236] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/27.

[237] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/223-223; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/304; Ruaynî, *Mevâhibü’l-celîl*, 2/25.

[238] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/32.

görevlendirilenlerin, safların düzgün olduğunu kendisine haber vermesinden sonra tekbir getirir, denilmiştir.[239]

2.4.9. İkinci Secdeden Doğrulunca Tam Bir Oturuşun Ardından Kıyama Kalkmak

(مَسْأَلَةٌ يُسْتَحَبُّ لِكُلِّ مُصَلٍّ إذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ أَنْ يَجْلِسَ مُتَمَكِّنًا)

"وَلَمْ يَرَ ذَلِكَ أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ"

74- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, ikinci secdeden doğrulunca oturuşun ardından kıyamı uygun görmemişlerdir."[240]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, ikinci secdeden doğrulunca oturmadan kalkılmalıdır, denilmiştir.[241]

2.4.10. Namazdaki Dört Celse

(مَسْأَلَةٌ فِي الصَّلَاةِ أَرْبَعُ جَلْسَاتٍ)

"قَالَ مَالِكٌ: الْجُلُوسُ كُلُّهُ - لَا نُحَاشِ شَيْئًا - مُفْضِيًا بِمَقَاعِدِهِ إلَى الْأَرْضِ"

---

[239] Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes el-Asbahî İmâm Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ*, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî (Abu Dabi: Müessesetü Zeyd b. Sultân Alî Nihyan li'l-A'mâli'l-Hayriyyeti ve'l-İnsâniyye, 2004), 2/219; a.mlf., *Muvaṭṭau Mâlik bi rivâyeti Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybânî*, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf (b.y.: el-Mektebetu'l İlmiyye, ts.), 56; Cündî, *et-Tavdîh*, 1/334.

[240] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/40.

[241] Sâlih bin Abdussemî' el-Abi el-Ezherî, *es-Semerü'd-dânî şerhu Risâleti İbn Ebî'z-Zeyd el-Ḳayrevânî* (Beyrut: el-Mektebetu's Sekâfiyye, ts.), 115; Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 46.

75- "İmâm Mâlik, tüm celselerde sol kalçanın yere gelecek şekilde olması gerektiğini söylemiştir."[242]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, erkek veya kadının namazlardaki tüm oturuşlarda sol ayağını sağ ayağının altına alıp sol kalça yere gelecek şekilde oturması sünnettir, denilmiştir.[243]

2.4.11. Erkek veya Kadın, İmâm veya Me'mûm, Namaz Kılan Herkesin Namazın Bitiminde Yer Alan İki Selamı Vermesi

(مَسْأَلَةٌ لِكُلِّ مُصَلٍّ إمَامًا كَانَ أَوْ مَأْمُومًا رَجُلًا كَانَ أَوْ امْرَأَةٍ أَنْ يُسَلِّمَ تَسْلِيمَتَيْنِ)

"قَالَ مَالِكٌ: يُسَلِّمُ الْإِمَامُ وَالْفَذُّ تَسْلِيمَةً وَاحِدَةً، وَيُسَلِّمُ الْمَأْمُومُ الَّذِي لَيْسَ عَلَى يَسَارِهِ أَحَدٌ تَسْلِيمَتَيْنِ، إحْدَاهُمَا رَدٌّ عَلَى الْإِمَامِ وَيُسَلِّمُ الْمَأْمُومُ الَّذِي عَلَى يَسَارِهِ غَيْرُهُ ثَلَاثَ تَسْلِيمَاتٍ، الثَّالِثَةُ رَدٌّ عَلَى الَّذِي عَنْ يَسَارِهِ"

76- "İmâm Mâlik, İmâm veya münferiden namaz kılan tek selam verir, solunda kimsenin olmadığı me'mûm iki selam verir, iki selamdan biri imâmın verdiği selama cevaptır, solunda başka birilerinin olduğu me'mûm ise üç selam verir, üçüncü selam ise solundakine cevaptır, demiştir."[244]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[245]

---

[242] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/42.

[243] Cündî, *el-Muhtasar*, 1/285; Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî*, 1/249; Ubeyd, *Fıkhu'l-ibâdât*, 166.

[244] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/47.

[245] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/226; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/307; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 17/608.

2.4.12. Namazda Kunut Duası Okumak

(مَسْأَلَةٌ وَالْقُنُوتُ فِعْلٌ حَسَنٌ بَعْدَ الرَّفْعِ مِنْ الرُّكُوعِ فِي آخِرِ رَكْعَةٍ مِنْ كُلِّ صَلَاةِ فَرْضٍ)

"وَأَمَّا مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ فَإِنَّهُمَا قَالَا: لَا يَقْنُتُ فِي شَيْءٍ مِنْ الصَّلَوَاتِ الْمَفْرُوضَةِ كُلِّهَا إلَّا فِي الصُّبْحِ خَاصَّةً وَقَالَ مَالِكٌ: قَبْلَ الرُّكُوعِ وَقَالَ الشَّافِعِيُّ: بَعْدَ الرُّكُوعِ"

77- "İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, sabah namazının dışında hiçbir farz namazda kunut duası yoktur, demişlerdir. İmâm Mâlik, kunut duasının rükûdan önce İmâm Şâfiî ise rükûdan sonra olduğunu söylemiştir."[246]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, sabah namazının dışında hiçbir farz namazda kunut duası yoktur ve kunut duası rükûdan önce okunur, demiştir.[247]

2.4.13. Rükûa Giderken Tekbir Almak

(مَسْأَلَةٌ لِكُلِّ مُصَلٍّ أَنْ يَكُونَ أَخْذُهُ فِي التَّكْبِيرِ مَعَ ابْتِدَائِهِ لِلِانْحِدَارِ لِلرُّكُوعِ)

"«كَانَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إذَا قَامَ إلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ، ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنْ الرَّكْعَةِ، ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ» وَذَكَرَ بَاقِيَ الْخَبَرِ. وَبِهَذَا يَقُولُ أَبُو حَنِيفَةَ، وَأَحْمَدُ، وَالشَّافِعِيُّ، وَدَاوُد، وَأَصْحَابُهُمْ. وَقَالَ مَالِكٌ بِذَلِكَ، إلَّا فِي التَّكْبِيرِ لِلْقِيَامِ مِنْ الرَّكْعَتَيْنِ، فَإِنَّهُ لَا يَرَاهُ إلَّا إذَا اسْتَوَى قَائِمًا"

78- "İmâm Mâlik ve diğer mezhep İmâmları kişi namaza başladığında ve rükûa eğildiğinde tekbir alır, rükûdan doğrulmaya başladığında "Semiallâhu limen

---

[246] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/60.

[247] Ebû Abdillâh Mâlik bin Enes el-Asbahî İmam Mâlik, *Muvaṭṭaı İmam Malik*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf - Muhammed Halil (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1992), 1/165; Kayrevânî, *Şerḥu İbn Nâcî*, 1/148; Abdullah Ebû Bekir bin el-Ârabi el-Maârif el-İşbîli el-Mâlikî el-Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik fî şerḥi Muvaṭṭa Mâlik* (b.y.: Dârul-Garbi'l-İslâmî, 2007), 3/123.

hamideh", rükûdan doğrulduktan sonra "Rabbenâ leke'l-hamd" der, demişlerdir. İmâm Mâlik, diğer mezhep imâmlarından farklı olarak, ilk Tahiyyât'tan sonraki kıyamda tam doğrulduktan sonra tekbir alınmalıdır demiştir."[248]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, nispette ifade edildiği gibi tekbirle birlikte rükünleri icra etmenin farz olduğunu yalnızca ilk Tahiyyât'tan sonraki kıyamda tam doğrulduktan sonra tekbir alınacağını söylemiştir.[249]

2.4.14. Bilerek veya Sehven Abdesti Bozan Durumların Namazı da Bozması

(مَسْأَلَةٌ كُلُّ حَدَثٍ يَنْقُضُ الطَّهَارَةَ بِعَمْدٍ أَوْ نِسْيَانٍ يَنْقُضُ الصَّلَاةَ)

"عَنْ الزُّهْرِيِّ فِيمَنْ أَحْدَثَ فِي صَلَاتِهِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ: أَنَّهُ يُعِيدُ الصَّلَاةَ؟ وَهُوَ قَوْلُ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، وَمَالِكٍ"

79- "İmâm Mâlik, selam vermeden önce abdesti bozulan kişi namazını iade eder, demiştir."[250]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kasten veya sehven namazda abdesti bozulan kişinin namazı batıl olup kaldığı yerden değil baştan iade edeceğini, eğer imâm olarak kılıyorsa ve abdestini kasten bozarsa cemaatin namazının da fasit olacağını, eğer sehven abdesti bozulursa yalnızca kendi namazının

[248] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/65.

[249] Ubeyd, *Fıkhu'l-ibâdât*, 159; Kayrevânî, *Metnü'r-risâle*, 32.

[250] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/69.

batıl olacağını ve cemaate namaz kılması için yerine birini tayin edeceğini söylemiştir.[251]

2.4.15. Namazda Burun Kanaması

(مَسْأَلَةٌ رَعَفَ المصلي فِي الصَّلَاةِ)

"وَقَالَ مَالِكٌ: إنْ أَصَابَهُ الرُّعَافُ قَبْلَ أَنْ يُتِمَّ رَكْعَةً بِسَجْدَتَيْهَا: قَطَعَ صَلَاتَهُ وَابْتَدَأَ، وَإِنْ أَصَابَهُ بَعْدَ أَنْ أَتَمَّ رَكْعَةً بِسَجْدَتَيْهَا: فَلْيَخْرُجْ فَلْيَغْسِلْ الدَّمَ وَيَرْجِعْ فَيَبْنِي"

80- "İmâm Mâlik, bir rekâtı iki secdesiyle birlikte tamamlamayan kişinin burun kanaması olursa namazı kesip yeniden başlamalı, eğer iki secdesiyle birlikte tamamladıktan sonra burun kanaması olursa, namazdan çıkıp kanı yıkayıp tekrar kaldığı rekâttan devam etmelidir, demiştir."[252]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, yukarıda ki ayrıntıları ifade etmiştir. Mâlikî mezhebinde ise, ister bir rekâtın tümünü kılmış olsun ister bir rekâtı oluşturan kıraat, rükû ve secde vb. cüzlerden bazısını yaptıktan sonra burun kanaması olursa, abdest alıp geldiğinde kaldığı yerden değil yeniden başlaması gerekir, denilmiştir.[253]

2.4.16. Sehiv Secdesi

(مَسْأَلَةٌ سُجُودُ السَّهْوِ كُلُّهُ بَعْدَ السَّلَامِ إلَّا فِي مَوْضِعَيْنِ)

"وَقَالَ مَالِكٌ: هُوَ فِي الزِّيَادَةِ بَعْدَ السَّلَامِ، وَفِي النُّقْصَانِ قَبْلَ السَّلَامِ"

---

[251] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/214; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/132; Kâdî Abdulvehhâb, *el-Maʿûne*, 281.

[252] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/70.

[253] Mâzerî, *Şerḥu't-Telḳīn*, 1/857.

81- “İmâm Mâlik, sehiv secdesi fazlalıktan dolayı olursa selamdan sonra, eksiklikten dolayı olursa selamdan önce yapılmalıdır, demiştir.”[254]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[255]

2.4.17. Korkudan veya Hastalıktan Dolayı Oturarak veya İma Yoluyla Namaza Başlama Durumu

(مَسْأَلَةٌ ابْتَدَأَ الصَّلَاةَ مَرِيضًا مُومِئًا أَوْ قَاعِدًا أَوْ رَاكِبًا لِخَوْفٍ ثُمَّ أَفَاقَ أَوْ أَمِن)

"وَمَنْ ابْتَدَأَ الصَّلَاةَ مَرِيضًا مُومِئًا أَوْ قَاعِدًا أَوْ رَاكِبًا لِخَوْفٍ ثُمَّ أَفَاقَ أَوْ أَمِنَ -: قَامَ الْمُفِيقُ وَنَزَلَ الْآمِنُ، وَبَنَيَا عَلَى مَا مَضَى مِنْ صَلَاتِهِمَا، وَأَتَمَّا مَا بَقِيَ، وَصَلَاتُهُمَا تَامَّة ... وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ"

82- “İmâm Mâlik, korkudan veya hastalıktan dolayı oturarak veya ima yoluyla namaza başlayan, daha sonra bu durumlar ortadan kalkarsa kaldığı yerden namazını sağlıklı bir kimsenin namazı gibi tamamlar, demiştir.”[256]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, kişi kıyamdan aciz olup oturarak namaza başlayıp sonra kalkmaya gücü yettiğinde kalkıp kaldığı yerden devam etmelidir, işaretle namaz kılmaya başlayıp sonra rükûa gitmeye gücü yeterse kaldığı yerden namazını sağlıklı bir kimsenin namazı gibi tamamlar, denilmiştir.[257]

---

[254] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/85.

[255] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/220; İbn Rüşd, *el-Beyân ve’t-taḥṣîl*; Mâzerî, *Şerḥu’t-Telḳīn*, 1/623.

[256] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/91.

[257] Mâzerî, *Şerḥu’t-Telḳīn*, 1/873; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/294.

2.4.18. Namaz İçinde Unuttuğu Farz Namazı Hatırlama

(مَسْأَلَةٌ ذَكَرَ فِي صَلَاتِهِ أَنَّهُ نَسِيَ صَلَاةَ فَرْضٍ)

"قَالَ مَالِكٌ: إنْ كَانَتْ الَّتِي ذَكَرَ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فَأَقَلَّ أَتَمَّ الَّتِي هُوَ فِيهَا ثُمَّ صَلَّى الَّتِي ذَكَرَ، ثُمَّ أَعَادَ الَّتِي ذَكَرَهَا فِيهَا"

83- "İmâm Mâlik, namaz içinde kılmadığını hatırladığı farz namazlar beş veya beş vakitten daha az ise içinde bulunduğu farzı tamamlar, sonra hatırladığını kılar daha sonra namaz içinde hatırlayıp tamamladığı namazı iade eder, demiştir."[258]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[259]

2.4.19. Başka Bir Vakitteyken Kılmadığı Namazı Hatırlama

(مَسْأَلَةٌ ذَكَرَ صَلَاةً وَهُوَ فِي وَقْتِ أُخْرَى)

"قَالَ مَالِكٌ: إنْ كَانَتْ الَّتِي ذَكَرَ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فَأَقَلَّ: بَدَأَ بِالَّتِي ذَكَرَ، وَإِنْ خَرَجَ وَقْتُ الَّتِي حَضَرَتْ، وَإِنْ كَانَتْ أَكْثَرَ مِنْ خَمْسٍ بَدَأَ بِالَّتِي حَضَرَ وَقْتُهَا"

84- "İmâm Mâlik, başka bir vakitteyken hatırına gelen kılmadığı namazlar beş veya daha az ise o anki vaktin namazı çıksa bile o vaktin namazını değil hatırladığı namazı kılmaya başlar, eğer hatırladığı beş vakitten daha fazla ise o anki vakit namazıyla kılmaya başlar, demiştir."[260]

Mâlikî Mezhebi:

---

[258] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/94.

[259] Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 2/279; Muhammed b. Ahmet Meyyâre, *ed-Dürrü's-semîn ve'l-mevridu'l muîn*, thk. Abdullah el-Menşavi (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2008), 330.

[260] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/96.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[261]

2.4.20. Unuttuğu Namaz Olduğunu Kesin Bilip Hangi Namaz Olduğunu Bilmemek

(مَسْأَلَةٌ أَيْقَنَ أَنَّهُ نَسِيَ صَلَاةً لَا يَدْرِي أَيُّ صَلَاةٍ هِيَ)

"وَمَنْ أَيْقَنَ أَنَّهُ نَسِيَ صَلَاةً لَا يَدْرِي أَيُّ صَلَاةٍ هِيَ؟ فَإِنَّ مَالِكًا، وَأَبَا يُوسُفَ، وَالشَّافِعِيَّ، وَأَبَا سُلَيْمَانَ قَالُوا: يُصَلِّي صَلَاةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ"

85- "İmâm Mâlik, unuttuğu namaz olduğunu kesin bilip hangi namaz olduğunu bilmeyen kişi unuttuğu namaz yerine bir günün namazlarını iade eder, demiştir."[262]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, kaza namazlarda hatırlamayla birlikte tertip vaciptir, unutmayla birlikte ise tertip sakıt olur. Binaenaleyh kim ki bir namazı unutup hangi namaz olduğunu bilmiyorsa bir günlük 5 vakit namazı kaza eder, denilmiştir.[263]

2.4.21. İmâmlık Yapması Efdal Olan

(مَسْأَلَةٌ الْأَفْضَلُ أَنْ يَؤُمَّ الْجَمَاعَةَ فِي الصَّلَاةِ أَقْرَؤُهُمْ لِلْقُرْآنِ)

"قَالَ مَالِكٌ: يَؤُمُّ الْأَفْضَلُ وَإِنْ كَانَ أَقَلَّ قِرَاءَةً"

86- "İmâm Mâlik, kıraati daha az olsa bile takvaca üstün olanın İmâmlığının daha faziletli olduğunu söylemiştir."[264]

---

[261] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/225; Ebu'l-Hasan Ali b. Saîd er-Recrâcî, *Menâhicü't-tahsîl ve netâicü letâifi't-te'vîl fi şerhi'l-Müdevvene ve halli müşkilâtihâ*, thk. Ahmed b. Ali Ebu'l-Fadl ed-Dimyatî (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2007), 1/463.

[262] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/97.

[263] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/225; Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 51; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 2/281.

[264] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/123.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[265]

2.4.22. Bedensel Engelli ve Sağlıklı ile Köle ve Hür Olanın İmâmlığı

(مَسْأَلَةٌ الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ وَالْعَبْدُ وَالْحُرُّ سَوَاءٌ فِي الْإِمَامَةِ فِي الصَّلَاةِ)

"وَكَرِهَ مَالِكٌ إمَامَةَ وَلَدِ الزِّنَى، وَكَوْنَ الْعَبْدِ إمَامًا رَاتِبًا"

87- "İmâm Mâlik, veled-i zinanın ve kölenin resmi imâm olmasının mekruh olduğunu söylemiştir."[266]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kölenin ve veled-i zinanın cemaati olan camide ve bayram namazlarında imâm olmalarının mekruh olduğunu söylemiştir.[267]

2.4.23. Abdestsiz veya Cünüp Olduğunu Unutarak veya Bilerek Namaz Kılmak

(مَسْأَلَةٌ صَلَّى جُنُبًا أَوْ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ عَمْدًا أَوْ نِسْيَانًا)

"قَالَ مَالِكٌ: إنْ كَانَ نَاسِيًا فَصَلَاةُ مَنْ خَلْفَهُ تَامَّةٌ، وَإِنْ كَانَ عَامِدًا فَلَا صَلَاةَ لِمَنْ خَلْفَهُ"

88- "İmâm Mâlik, unutarak abdestsiz veya cünüp olarak imâmlık yapan kişinin arkasında me'mûm olan kişinin namazı sahihtir, eğer bilerek bu halde imâmlık etmişse arkasında me'mûm olan kişinin namazı sahih değildir, demiştir."[268]

---

[265] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 3/208; Ebû't-Tâhir, *et-Tenbîh*, 1/437; Cellâb, *et-Tefrîʿ*, 1/63.

[266] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/127.

[267] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/177; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 2/105-106; Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 2/28; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 110; Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 48.

[268] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/131.

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, imâm namaz bittikten sonra cünüp olduğunu hatırlarsa sadece kendisi namazını iade eder, cemaatin namazı ise sahihtir. Namaz içinde cünüp olduğunu hatırlarsa yerine birini halife tayin eder. Eğer utanıp yerine halife tayin etmez ve namaza devam ederse hem kendisinin hem onların namazını ifsat etmiş olur, denilmiştir.[269]

2.4.24. Ergenlik Çağına Ulaşmamış Kişinin İmâmeti

(مَسْأَلَةٌ إمَامَةُ مَنْ لَمْ يَبْلُغْ الْحُلُمَ)

"قَالَ مَالِكٌ: تَجُوزُ إمَامَتُهُ فِي النَّافِلَةِ وَلَا تَجُوزُ فِي الْفَرِيضَةِ"

89- "İmâm Mâlik, ergenlik çağına ulaşmamış kişinin imâmeti nafile namazlarda caiz, farz namazlarda ise caiz değildir, demiştir."[270]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[271]

2.4.25. Kadının Kadınlara veya Erkeklere İmâmeti

(مَسْأَلَةٌ صَلَاةُ الْمَرْأَةِ بِالنِّسَاءِ وَالرِّجَال)

"وَصَلَاةُ الْمَرْأَةِ بِالنِّسَاءِ جَائِزَةٌ، وَلَا يَجُوزُ أَنْ تَؤُمَّ الرِّجَال... وَمَنَعَ مَالِكٌ مِنْ ذَلِكَ"

---

[269] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/199; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/132; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 2/417; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 2/96.

[270] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/134.

[271] Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 2/422; Meyyâre, *ed-Dürrü's-semîn*, 374.

90- “İmâm Mâlik, kadının erkeğe imâmlık yapmasının caiz olmadığını, kadının kadına imâmlık yapmasının yasak olduğunu söylemiştir.”[272]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kadının, erkeklere veya kadınlara imâmeti caiz değildir, demiştir.[273]

2.4.26. İmâm ve Me’mûmun Farklı Namazları Cemaat Olarak Kılmaları

(مَسْأَلَةٌ نَسِيَ صَلَاةَ فَرْضٍ فَوَجَدَ إمَامًا يُصَلِّي صَلَاةً أُخْرَى فِي جَمَاعَةٍ)

"قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ وَمَالِكٌ: لَا يَجُوزُ أَنْ تَخْتَلِفَ نِيَّةُ الْإِمَامِ وَالْمَأْمُومِ"

91- “İmâm Mâlik ve İmâm Ebû Hanîfe, İmâm ve me’mûmun niyetlerinin farklı olmasının caiz olmadığını söylemişlerdir.”[274]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen bu görüş kısmen isabetlidir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm’ın, İmâm Mâlik’e nispet ettiği bu görüşünün kısmen isabetli olduğunu tespit ettik. İbn Hazm’ın bu görüşü İmâm Mâlik’e nispet ederken hangi eserden faydalandığını tespit edemediğimiz için, hata nedenini kesin bir şekilde belirleyemedik. İmâm Mâlik’in *el-Muvatta’ı*, İbn Rüşd’ün *Bidâyetü’l-müctehid*, Sahnûn’un *el-Müdevvenetü’l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, İmâm Mâlik, hiç kimse

---

[272] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/135.

[273] İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 1/155; Mevvâk, *et-Tâc ve’l-iklîl*, 2/421; Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 2/22.

[274] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/141.

imâmın kıldırdığı farz namaza muhalif bir niyet getiremez demişken sünnet namazlarda farklı namazlara niyet getirmesi caizdir, demiştir.[275]

2.4.27. Resmî İmâm Tarafından Vaktin Farz Namazının Kıldırıldığı Camiye Gelen Kişinin Durumu

(مَسْأَلَةٌ أَتَى مَسْجِدًا قَدْ صُلِّيَتْ بِهِ صَلَاةُ فَرْضٍ جَمَاعَةٌ بِإِمَامٍ رَاتِبٍ وَهُوَ لَمْ يَكُنْ صَلَّاهَ)

"قَالَ مَالِكٌ: لَا تُصَلَّى فِيهِ جَمَاعَةٌ أُخْرَى إِلَّا أَنْ لَا يَكُونَ لَهُ إِمَامٌ رَاتِبٌ"

92- "İmâm Mâlik, böyle bir camide ayrı bir cemaatle namaz kılınamaz, eğer resmî imâmı yoksa kılınabilir, demiştir."[276]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, bir camide cemaatle iki sefer namaz kılınmaz ve bu dinin aslıdır, demiştir. Cemaatle namaz kılmanın meşru olmasının hikmeti insanları bir araya getirmek ve dinî meseleler hakkında birbirleriyle istişare etmelerini sağlamaktır ve bu da ancak bir toplanmayla olur demiştir.[277]

2.4.28. Müşriklerin Camilere Girmesi

(مَسْأَلَةٌ دُخُولُ الْمُشْرِكِينَ فِي جَمِيعِ الْمَسَاجِدِ حَاشَا حَرَمَ مَكَّةَ كُلَّهُ)

"وَكَرِهَ مَالِكٌ دُخُولَ أَحَدٍ مِنْ الْكُفَّارِ فِي شَيْءٍ مِنْ الْمَسَاجِدِ"

---

[275] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/213; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/154; Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 49.

[276] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/155.

[277] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 2/333; Ebû Bekr Muhammed bin Abdillâh bin Muhammed el-Meâfirî İbnü'l-Arabî, *el-Ḳabes fî şerḥi Muvaṭṭaı Mâlik b. Enes* (b.y.: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1992), 204.

93- “İmâm Mâlik, müşriklerin herhangi bir camiye girmeleri mekruhtur, demiştir.”[278]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, müşriklerin herhangi bir camiye girmeleri mekruhtur, demiştir.[279]

2.4.29. Salât-ı Vüstâ

(مَسْأَلَةٌ الصَّلَاةُ الْوُسْطَى)

"وَعَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ: أَنَّهَا الصُّبْح... هُوَ قَوْلُ مَالِكٍ"

94- “İmâm Mâlik, salât-ı vüstâ’nın sabah namazı olduğunu, söylemiştir.”[280]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, salât-ı vüstâ’nın sabah namazı olduğunu, söylemiştir. Çünkü peygamberimiz sabah namazının dışında başka bir namazın kazasını kılmamıştır.[281]

2.4.30. Seferî Olanın Namazı Kısaltması

(كَوْنُ الصَّلَوَاتِ الْمَذْكُورَةِ فِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ فَرْضٌ)

"قَالَ مَالِكٌ: مَنْ أَتَمَّ فِي السَّفَرِ، فَعَلَيْهِ الْإِعَادَةُ فِي الْوَقْتِ؟ وَقَالَ الشَّافِعِيُّ: الْقَصْرُ مُبَاحٌ، وَمَنْ شَاءَ أَتَمَّ؟ وَلَا قَصْرَ عِنْدَ مَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ إلَّا فِي سَفَرٍ مُبَاحٍ فَقَط وَلَمْ يَرَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَلَا مَالِكٌ، وَلَا الشَّافِعِيُّ: الْقَصْرَ فِي الْخَوْفِ إلَى رَكْعَةٍ أَصْلًا، لَكِنْ رَكْعَتَانِ فَقَطْ"

---

[278] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/162.

[279] İbn Rüşd, *el-Beyân ve’t-taḥṣîl*, 1/409; Ruaynî, *Mevâhibü’l-celîl*, 3/381.

[280] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/170.

[281] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭa᾽, thk. A‘zamî*, 2/192; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/192.

95- "İmâm Mâlik, seferde namazını tam yani kısaltmadan kılan namazını iade etmelidir, demiştir. İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, ancak mübah olan bir yolculukta kasr hükmü geçerlidir, aksi takdirde kasr yapılamaz demişlerdir. İmâm Mâlik ve diğer mezhep imâmları korkudan dolayı yapılan kasrın 1 rekât olmasını uygun görmemişlerdir. Kısaltmanın 1 rekâtta değil yalnızca 2 rekâtta olabileceğini söylemişlerdir."[282]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde kasr müstehaptır, namazını kasretmeyip tam kılanın vakit içerisinde iade etmesi gerekir, denilmiştir. Kasr yapma şartlarından birinin mübah bir sefer olması gerektiği de söylenilmiştir. Ayrıca mezhep içinde savaş esnasında düşman tehlikesinden dolayı yapılan kısaltmanın yalnızca 2 rekâtta değil 1 rekâtta da olabileceği de söylenmiştir.[283]

2.4.31. Sefere Çıkıp 20 Gün Bir Yerde İkamet Eden Kişinin Namazı Kasretmesi veya Tam Kılması

(مَسْأَلَةٌ سَافَرَ فَأَقَامَ فِي مَكَانٍ وَاحِدٍ عِشْرِينَ يَوْمًا بِلَيَالِيهَا هَلْ يَقْصُرُ الصَّلَاةَ)

" إذَا أَقَمْت أَرْبَعًا فَصَلِّ أَرْبَعًا. وَبِهِ يَأْخُذُ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ "

96- "İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, bir kimsenin 4 gün bir yerde ikamet etmeye niyet getirdiğinde namazlarını tam kılması gerektiğini söylemişlerdir."[284]

Mâlikî Mezhebi:

---

[282] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/185-186.

[283] İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/215; Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 1/305; Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 3/79.

[284] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/217.

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde misafir denizde veya karada olsun 4 gün 4 gece bir yerde kalmaya niyet ederse oradan ayrılıncaya kadar namazını mukim gibi kılar ve orucunu da tutar, denilmiştir.[285]

" قَالَ مَالِكٌ: يَقْصُرُ وَيُفْطِرُ وَإِنْ نَوَى إِقَامَةَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فَإِنَّهُ يُفْطِرُ وَيَقْصُرُ، وَإِنْ نَوَى: أَخْرُجُ الْيَوْمَ، أَخْرُجُ غَدًا: قَصَرَ، وَلَوْ بَقِيَ كَذَلِكَ أَعْوَامًا "

97- "İmâm Mâlik, 3 gün ikamete niyet eden namazını kasredip orucunu yiyebilir, demiştir. Eğer ne zaman seferin başlayacağı belli olmaz, "bugün çıkarım veya yarın çıkarım" dese ve bu senelerce fazla bile devam etse bile namazlarını kasreder, demiştir."[286]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde misafir 4 gün ikamet niyetini getirmezse namazını kasreder, misafirin 3 gün ve daha az ikamet niyetini getirmesi onu sefer hükmünden çıkarmaz, eğer ne zaman seferin başlayacağı belli olmaz, "bugün çıkarım veya yarın çıkarım" dese ve bu senelerce fazla bile devam etse bile namazlarını kasreder, denilmiştir.[287]

2.4.32. İkamette Unuttuğu Bir Namazı Seferde Hatırlamak

(مَسْأَلَةٌ ذَكَرَ وَهُوَ فِي سَفَرٍ صَلَاةً نَسِيَهَا أَوْ نَامَ عَنْهَا فِي إِقَامَتِهِ)

---

[285] Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî*, 1/364; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*; Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 2/62.

[286] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/226.

[287] İmam Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 81; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/245; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/180; Ebû't-Tâhir, *et-Tenbîh*, 2/552.

" قَالَ مَالِكٌ: يُصَلِّيهَا إذَا نَسِيَهَا فِي السَّفَرِ فَذَكَرَهَا فِي الْحَضَرِ: رَكْعَتَيْنِ وَإِذَا نَسِيَهَا فِي الْحَضَرِ فَذَكَرَهَا فِي السَّفَرِ صَلَّاهَا: أَرْبَعًا "

98- "İmâm Mâlik, seferdeyken unuttuğu namazı ikamet anında hatırlarsa iki rekât olarak kılar, seferdeyken ikamet anında unuttuğu namazı hatırlarsa dört rekât olarak kılar, demiştir."[288]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[289]

2.4.33. Cuma Namazının Vâcib Olduğu Kişiler

(مَسْأَلَةٌ الْمُسَافِرُ وَالْمُقِيمُ وَالْعَبْدُ وَالْحُرُّ سَوَاءٌ فِي وُجُوبِ الْجُمُعَةِ فِي سَفَرِهِ)

" رَأَى أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ: أَنْ لَا جُمُعَةَ عَلَى عَبْدٍ، وَلَا مُسَافِرٍ "

99- "İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, köle ve misafire Cuma namazının vacip olmadığı, görüşündedirler."[290]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde misafir, kadın, çocuk ve köleye Cuma namazı vacip değildir ancak bunlar Cuma namazını kılarlarsa öğle namazının yerine geçip, farz için yeterli olur, denilmiştir.[291]

" وَمَنَعَ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ: مِنْ التَّجْمِيعِ فِي مَوْضِعَيْنِ فِي الْمِصْرِ "

---

[288] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/228.

[289] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/226; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/311.

[290] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/252.

[291] Cellâb, *et-Tefrîʿ*, 1/75; Ezherî, *es-Semerü'd-dânî*, 236.

100- “İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, şehirde iki farklı camide Cuma namazının kılınamayacağını söylemişlerdir.”[292]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, bayram namazında olduğu gibi, Cuma namazının ayrı mekânlarda îrâd edilen ayrı hutbelerle kılınamayacağını, söylemiştir.[293]

2.4.34. Cuma Namazına Gitmek

(مَسْأَلَةٌ الْمَجِيءُ إلَى الْجُمُعَةِ)

" قَالَ مَالِكٌ، وَاللَّيْثُ: تَجِبُ الْجُمُعَةُ عَلَى مَنْ كَانَ مِنْ الْمِصْرِ عَلَى ثَلَاثَةِ أَمْيَالٍ، وَلَا تَجِبُ عَلَى مَنْ كَانَ عَلَى أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ "

101- “İmâm Mâlik ve Leys, şehirden üç mile (4,82 km) kadar uzak olan kişilere Cuma namazı vaciptir, daha fazla uzak olanlara vacip değildir, demişlerdir.”[294]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, şehirden üç mil ve üç milden biraz fazla uzak olan kişilere Cuma namazı vaciptir, daha fazla uzak olanlara vacip değildir, demiştir.[295]

2.4.35. Cuma Namazının Hutbeyle Tamam Olacağı

(مَسْأَلَةٌ يَبْتَدِئُ الْإِمَامُ بَعْدَ الْأَذَانِ وَتَمَامِهِ بِالْخُطْبَةِ يَوْم الْجُمُعَةَ)

---

[292] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/257.

[293] Ruaynî, *Mevâhibü’l-celîl*, 2/196; Desûkî, *Hâşiyetü’d-Desûkî*, 1/399.

[294] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/260.

[295] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 2/452; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/233-234; Kayrevânî, *Metnü’r-risâle*, 47; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/248.

"أَمَّا أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ فَقَالَا: الْخُطْبَةُ فَرْضٌ لَا تُجْزِئُ صَلَاةُ الْجُمُعَةِ إِلَّا بِهَا، وَالْوُقُوفُ فِي الْخُطْبَةِ فَرْضٌ"

102- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, hutbenin farz olup, Cuma namazının ancak hutbe ile yeterli olabileceğini ve hutbede ayakta durmanın farz olduğunu söylemişlerdir."[296]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti kısmen isabetlidir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, doğrudan İmâm Mâlik'e nispet ettiği görüşü bulamadık ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispetinin kısmen isabetli olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ*'ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, hutbenin farz, hutbede kıyamın farz olmayıp sünnetle vacip olduğu, oturarak hutbe îrâd edildiğinde mekruh olmakla birlikte yeterli olduğu söylenmiştir.[297]

2.4.36. Cuma Günü İmâm Hutbe Okurken Camiye Giren Kişinin Durumu

(مَسْأَلَةٌ دَخَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ)

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: لَا يُصَلِّ، قَالَ مَالِكٌ فَإِنْ شَرَعَ فِيهِمَا فَلْيُتِمَّهُمَا "

---

[296] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/263.

[297] Mâzerî, *Şerḥu't-Telḳīn*, 1/978; İbnü'l-Arabî, *el-Ḳabes*, 274; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/331; Ahmed bin Gânim bin Sâlim Şihâbuddîn en-Nefrâvî, *el-Fevâkihu'd-devânî alâ Risâleti İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî* (b.y.: Dâru'l-Fikr, 1995), 1/257.

103- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, cuma günü imâm hutbe okurken camiye giren kişi namaz kılmadan oturur, demişlerdir. İmâm Mâlik, eğer oturmadan namaza başlamışsa iki rekât namazını tamamlayıp öylece otursun, demiştir."[298]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde cuma günü imâm hutbe okurken namaz kılmak mekruhtur, eğer oturmadan namaza başlamışsa iki rekât namazını tamamlayıp öylece otursun, denilmiştir.[299]

2.4.37. Cuma Namazına Sadece Bir Rekâtta veya Son Oturuşa Yetişmiş Kişinin Durumu

(مَسْأَلَةٌ لَمْ يُدْرِكْ مِنْ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ إلَّا رَكْعَةً أَوْ الْجُلُوسَ فَقَطْ)

" قَالَ مَالِكٌ وَالشَّافِعِيُّ: إنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً قَضَى إلَيْهَا أُخْرَى، فَإِنْ لَمْ يُدْرِكْ إلَّا رَفْعَ الرَّأْسِ مِنْ الرَّكْعَةِ فَمَا بَعْدَهُ صَلَّى أَرْبَعًا "

104- "İmâm Şâfiî ve İmâm Mâlik, kişi eğer Cuma namazının bir rekâtına yetişmiş ise ikinci rekâtı ilave eder ve namazını tamamlar, eğer İmâma ikinci rekâtın rükûundan sonra yetişirse dört rekât öğle namazı olarak tamamlar."[300]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Cuma namazının bir rekâtına yetişen namaza yetişmiş sayılıp bir rekât daha ilave ederek

---

[298] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/278.

[299] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/230; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 1/367; Kâdî Abdulvehhâb, *et-Telḳīn*, 1/52; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/196.

[300] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/283.

namazını tamamlar, eğer oturuşta imâma yetişirse, Cuma namazına yetişmemiş olup dört rekât öğle namazını kılmalıdır, demiştir.[301]

2.4.38. Cuma Günü Caminin Dar Olmasından Dolayı Cemaatin Cami Dışında Saf Tutması

(مَسْأَلَةٌ ضَاقَ الْمَسْجِدُ وَاتَّصَلَتْ الصُّفُوفُ يَوْم الْجُمُعَةُ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا تُصَلَّى الْجُمُعَةُ خَاصَّةً فِي مَكَان مَحْجُورٍ بِصَلَاةِ الْإِمَامِ فِي الْمَسْجِدِ، وَأَمَّا سَائِرُ صَلَوَاتِ الْفَرْضِ فَلَا بَأْسَ بِذَلِكَ فِيهَا "

105- "İmâm Mâlik, sadece Cuma namazını İmâmın camide cemaatin camiye bitişik kapalı yerde Cuma namazı kılınamayacağını söylemiş diğer farz namazlarda ise camiye sığmayan cemaatin cami dışında olmasında bir beis yoktur, demiştir."[302]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, sadece Cuma namazını imâmın camide, cemaatin ise camiye bitişik kapalı yerde Cuma namazı kılınamayacağını söylemiş, diğer farz namazlarda ise camiye sığmayan cemaatin cami dışında olmasında bir beis yoktur, demiştir.[303]

2.4.39. Cuma Namazı Vaktinde Alışveriş

(مَسْأَلَةٌ الْبَيْعُ وَقْت صَلَاة الْجُمُعَةِ)

" قَالَ مَالِكٌ كَذَلِكَ فِي الْبَيْعِ الَّذِي فِيهِ مُسْلِمٌ، وَفِي النِّكَاحِ، وَعَقْدِ الْإِجَارَةِ، وَالسَّلَمِ، وَأَبَاحَ الْهِبَةَ، وَالْقَرْضَ، وَالصَّدَقَةَ "

---

[301] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ, thk. Aʿzamî*, 2/145; Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 2/445; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/229.

[302] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/287.

[303] Muhammed el-Arabî el-Karâvî, *el-Hulâsatü'l-fiḳhiyye ʿalâ meẕhebi's-sâdeti'l-Mâlikiyye* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 128, 132.

106- “İmâm Mâlik, böyle bir vakitte tarafların biri veya her ikisi Müslümansa yapılan alışveriş, nikâh, icâre ve selem akdinin haram olduğunu, söylemiştir. İmâm Mâlik, bu vakitte hibe, karz ve sadaka vermenin ise mübah olduğunu söylemiştir.”[304]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde ister Cuma namazı kendisine farz olsun ister olmasın, hatibin minberde oturduğu andan itibaren alışverişin haram olduğu söylenilmiştir. Böyle bir vakitte yapılan nikâh, icâre ve selem akdinin -nikâhın feshinde farklı görüş olmakla birlikte-, haram, hibe, karz ve sadaka vermenin ise mübah olduğu, söylenilmiştir.[305]

2.4.40. İki Bayram Namazı, İki Bayram Namazı Vaktinde Çalışma ve Alışveriş

(صَلَاةُ الْعِيدَيْنِ مَسْأَلَةٌ الْعَمَلُ وَالْبَيْعُ فِي الْعِيدَيْنِ)

" قَالَ مَالِكٌ: سَبْعًا فِي الْأُولَى بِتَكْبِيرَةِ الْإِحْرَامِ، وَخَمْسًا فِي الثَّانِيَةِ سِوَى تَكْبِيرَةِ الْقِيَامِ "

107- “İmâm Mâlik, bayram namazının ilk tekbirinde ihram tekbiriyle birlikte 7 tekbir, ikinci rekâtta kıyam tekbirinin dışında 5 tekbir getirilmelidir, demiştir.”[306]

Mâlikî Mezhebi:

---

[304] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/290.

[305] Desûkî, *Hâşiyetü’d-Desûkî*, 1/386; Mâzerî, *Şerḥu’t-Telḳīn*, 1/1008.

[306] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/294-295.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, birinci rekâtta kıraatten önce 7 tekbir alır, ikinci rekâtta kıraatten önce 5 tekbir alınır, demiştir.[307]

2.4.41. İstiskâ Namazı

(صَلَاةُ الِاسْتِسْقَاءِ)

" قَالَ مَالِكٌ: بِتَقْدِيمِ الْخُطْبَةِ "

108- "İmâm Mâlik, istiskâ (yağmur) namazından önce hutbe okunmalıdır, demiştir."[308]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetsizdir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, İmâm Mâlik'e nispet ettiği bu görüşünün isabetsiz olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ*'ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-mücteh*id, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, İmâm Mâlik, istiskâ namazının iki rekât olduğunu, bayram namazı gibi önce namaz kılınıp daha sonra hutbe okunması gerektiğini söylemiştir.[309]

2.4.42. Küsûf Namazı

(صَلَاةُ الْكُسُوفِ)

---

[307] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭa', thk. A'zamî*, 2/252; a.mlf. *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 1/230; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/264.

[308] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/310.

[309] İmam Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 1/239; a.mlf. *el-Muvaṭṭa', thk. A'zamî*, 2/265; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/244.

" وَإِنْ شَاءَ فِي كُسُوفِ الشَّمْسِ خَاصَّةً: صَلَّى رَكْعَتَيْنِ، فِي كُلِّ رَكْعَةٍ رَكْعَتَانِ، يَقْرَأُ ثُمَّ يَرْكَعُ ثُمَّ يَرْفَعُ، فَيَقْرَأُ. ثُمَّ يَرْكَعُ ثُمَّ يَرْفَعُ فَيَقُولُ: " سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ " ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ. ثُمَّ يَقُومُ فَيَرْكَعُ أُخْرَى، فِي كُلِّ رَكْعَةٍ رَكْعَتَانِ، كَمَا وَصَفْنَا، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ يَجْلِسُ وَيَتَشَهَّدُ وَيُسَلِّمُ. وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ، وَأَحْمَدَ، وَأَبِي ثَوْر"

109- "İmâm Mâlik ve diğer bazı mezhep imâmları, güneş tutulması halinde kılınan küsûf namazını şu şekilde tarif etmişlerdir: İki rekât namaz kılınır, her rekâtta iki rekât olur, niyetten sonra kıraat icra edilir, ardından rükûa gidilip tekrar kıraat icra edilir yeniden rükûa varılır, rukûdan kalktıktan sonra "semiallâhu limen hamideh" denir sonra iki secde yapılır ardından kalkılarak birinci rekât gibi bir rekât içinde iki rekât daha kılar, iki secdeden sonra Tahiyyât'a oturup ardından selam verilir."[310]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde küsûf namazı nispette belirtildiği şekilde tarif edilmiştir.[311]

" قَالَ مَالِكٌ: لَا يَجْهَرُ فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ "

110- "İmâm Mâlik, küsûf namazında cehri kıraat yapılmaz demiştir."[312]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde küsûf namazında cehri kıraat yapılmaz.[313]

---

[310] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/314.

[311] Sâvî, *Ḥâşiyetü'ṣ-Ṣâvî*, 1/532; Muhammed el-Arabî el-Karâvî, *el-Hulâsatü'l-fıḳhiyye*, 140.

[312] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/318.

[313] Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 48; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 2/202.

2.4.43. Kur'an'daki Tilavet Secdeleri

(سُجُودُ الْقُرْآنِ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا سُجُودَ فِي شَيْءٍ مِنْ الْمُفَصَّلِ "

111- "İmâm Mâlik, mufassal denilen surelerin hiçbirinde tilavet secdesi yoktur, demiştir."[314]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Kur'an secdeleri 11 tane olup bunlardan hiçbiri mufassal denilen surelerde değildir, demiştir.[315]

2.5. CENAZE, CENAZE NAMAZI VE ÖLÜYLE İLGİLİ HÜKÜMLER

Cenaze, cenaze namazı ve ölünün hükmü bölümünde İbn Hazm'ın İmâm Mâlik'e 7 görüş nispet ettiğini tespit ettik. Bunların tamamı isabetlidir.

2.5.1. Cenaze Namazı

(مَسْأَلَةٌ الصَّلَاة عَلَى الْمَيِّتِ)

" وَيَقُومُ عِنْدَ رَأْسِ الرَّجُلِ، وَعَجِيزَةِ الْمَرْأَةِ... وَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ، بِخِلَافِ هَذَا "

112- "İmam Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, imâm, erkek cenazenin göbek hizasında, kadın cenazenin ise baş hizasında durur, demişlerdir."[316]

Mâlikî Mezhebi:

---

[314] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/326.

[315] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/281; Kayrevânî, *Metnü'r-risâle*, 44.

[316] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/346.

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde cenazenin başı imâmın sağına gelecek şekilde bırakılır ve cenaze erkek ise imâm cenazenin göbeği hizasında, cenaze kadın ise omuz hizasında veya göbek hizasında durur şeklinde iki görüş vardır, denilmiştir.[317]

2.5.2. Kadavra Üzerine Cenaze Namazı

(مَسْأَلَةٌ الصَّلَاة عَلَى أجزاء الْمَيِّت)

" وَمَنَعَ مِنْ هَذَا: مَالِكٌ، وَأَبُو حَنِيفَةَ، وَادَّعَى أَصْحَابُهُمَا الْخُصُوصَ لِلنَّجَاشِيِّ "

113- "İmâm Mâlik ve İmâm Ebû Hanîfe, gaip kişi için cenaze namazının kılınamayacağını, Necâşî için kılınan namazın ise ona özel bir durum olduğunu söylemişlerdir."[318]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde gaip kişi için cenaze namazı kılınamaz, Necâşî için kılınan namaz ise sadece Peygamberimize has bir durumdur, denilmiştir.[319]

2.5.3. Cenaze Namazını Ölünün Kabri Başında Kılma

(مَسْأَلَةٌ الصَّلَاةُ عَلَى الْقَبْرِ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا يُصَلَّى عَلَى قَبْرٍ "

---

[317] Ebû't-Tâhir, *et-Tenbîh*, 2/674; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 142; Meyyâre, *ed-Dürrü's-semîn*, 314.

[318] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/363.

[319] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 3/525; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/256; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/55.

114- “İmâm Mâlik, ölünün kabri başında cenaze namazı kılınamayacağını söylemiştir.”[320]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde ölünün kabri başında cenaze namazı kılınamayacağı söylenmişse de uzun süre önce defnedilmemiş veya cesette bozulma olmamışsa, cenaze çıkarılıp namaz kılındıktan sonra tekrar kabrine bırakılır, eğer cesette bozulma var veya uzunca bir süre önce defnedildiyse kabri başında cenaze namazı kılınabilir şeklinde iki farklı görüş vardır.[321]

2.5.4. Cenaze Namazını Kıldırmada Yetki Sırası

(مَسْأَلَةٌ أَحَقُّ النَّاسِ بِالصَّلَاةِ عَلَى الْمَيِّتِ)

"قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ، وَالْأَوْزَاعِيُّ فِي أَحَدِ قَوْلَيْهِ: الْأَوْلِيَاءُ أَحَقُّ بِالصَّلَاةِ عَلَيْهَا مِنْ الزَّوْجِ"

115- “İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî, İmâm Evzâî ise iki görüşünden birinde, vefat eden kadının cenaze namazını kıldırmada akrabalarının kocasından önce geldiğini söylemişlerdir.”[322]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde kadının akrabalarının cenaze namazını kıldırmada kocasından önce geldiği söylenilmiştir.[323]

---

[320] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/364.

[321] Kürdî, *Câmiʿu’l-Ümmehât*, 141; Kayrevânî, *Metnü’r-risâle*, 57; İbn Rüşd, *el-Beyân ve’t-taḥṣîl*, 2/255.

[322] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/369.

[323] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/345.

2.5.5. Ölüyü Cami İçine Alıp Cenaze Namazını Cami İçinde Kılmak

(مَسْأَلَةٌ إدْخَالُ الْمَوْتَى فِي الْمَسَاجِدِ وَالصَّلَاةُ عَلَيْهِمْ)

" وَأَفْضَلُ مَكَان صُلِّيَ فِيهِ عَلَى الْمَوْتَى فِي دَاخِلَ الْمَسَاجِدِ. وَهُوَ قَوْلُ الشَّافِعِيِّ، وَأَبِي سُلَيْمَانَ، وَلَمْ يَرَ ذَلِكَ مَالِكٌ "

116- "İmâm Mâlik, ölüyü cami içine alıp cenaze namazının cami içinde kılınmasını uygun görmemiştir."[324]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde cenaze namazının camii içinde kılınması mekruh görülmüştür.[325]

2.5.6. Cenaze Uğurlama

(مَسْأَلَةٌ تَشْيِيع الْجِنَازَةِ)

" قَالَ مَالِكٌ: الْمَشْيُ أَمَامُ أَفْضَلُ "

117- "İmâm Mâlik, cenazenin önünde yayan yürümenin daha faziletli olduğunu söylemişlerdir."[326]

Mâlikî Mezhebi:

---

[324] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/390.

[325] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 3/541; Ebû Abdillâh Muhammed bin Muhammed el-Fâsî İbnü'l-Hâc, *el-Medvel* (b.y.: Dâru't-Turâs, ts.), 2/220.

[326] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/394.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, cenazenin önünde yayan yürümenin daha faziletli olduğunu söylemiştir. Dönüşte ise araca binmekte bir mahsur yoktur demiştir.[327]

2.5.7. Tabutun Taşınma Şekli

(مَسْأَلَةٌ حَمْلُ النَّعْشِ)

" كَمَا يَشَاءُ الْحَامِلُ، إنْ شَاءَ مِنْ أَحَدِ قَوَائِمِهِ، وَإِنْ شَاءَ بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ؟ وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ "

118- "İmâm Mâlik, tabutu taşıyan dilediği şekilde taşıyabilir, demiştir."[328]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, tabutu taşıyan dilediği şekilde taşıyabilir, demiştir.[329]

2.6. İTİKÂF

İtikâf bölümünde İbn Hazm'ın İmâm Mâlik'e 7 görüş nispet ettiğini tespit ettik. Bunların tamamı isabetlidir.

2.6.1. Sadece Gündüz İtikâfa Girmek ile Sadece Gece İtikâfa Girmek

(مَسْأَلَةٌ اعْتِكَافُ يَوْمٍ دُونَ لَيْلَةٍ وَلَيْلَةٍ دُونَ يَوْمٍ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا اعْتِكَافَ أَقَلَّ مِنْ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ. ثُمَّ رَجَعَ وَقَالَ: لَا اعْتِكَافَ أَقَلَّ مِنْ عَشْرِ لَيَالٍ. وَلَهُ قَوْلٌ: لَا اعْتِكَافَ أَقَلَّ مِنْ سَبْعِ لَيَالٍ، مِنْ الْجُمُعَةِ إلَى الْجُمُعَةِ "

119- "İmâm Mâlik, bir gün ve bir geceden az itikâf olmaz demiş sonra bu görüşünden dönüp on geceden az itikâf olmaz demiştir. Bu konuda İmâm Mâlik başka

---

[327] İmam Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 110; Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 3/516-518.

[328] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/396.

[329] Cündî, *el-Muhtasar*, 2/132; Ubeyd, *Fıkhu'l-ibâdât*, 257; Mâzerî, *Şerḥu't-Telḳīn*, 1/1161.

bir görüşünde ise yedi geceden az olmamalı yani cumadan cumaya kadar olmalıdır, demiştir."[330]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, itikâf için, bir gün ve bir geceden az itikâf olmaz demiş sonra bu görüşünden dönüp on gün on geceden az olmaz demiştir. Bununla beraber, nispette belirtilen yedi geceden az olmamalı yani cumadan cumaya kadar olmalıdır, şeklindeki görüşe Mâlikî kaynaklarında rastlamadık.[331]

2.6.2. Mu'tekifin Orucu

(مَسْأَلَةٌ صَوْمُ الْمُعْتَكِف)

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَسُفْيَانُ، وَالْحَسَنُ بْنُ حَيٍّ، وَمَالِكٌ، وَاللَّيْثُ: لَا اعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ "

120- "İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve diğer bazı İmâmlar, oruçsuz itikâfın olmayacağını söylemişlerdir."[332]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, oruçsuz itikâfın olmayacağını söylemiştir.[333]

2.6.3. İtikâftan Çıkmaya Engel Olmayan Durumlar

(مَسْأَلَةٌ كُلُّ فَرْضٍ عَلَى الْمُسْلِمِ فَإِنَّ الِاعْتِكَافَ لَا يَمْنَعُ مِنْهُ)

---

[330] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/413.

[331] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/258; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/456; Kayrevânî, *Şerḥu İbn Nâcî*, 1/295.

[332] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/415.

[333] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/297; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/355; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/257.

" لَا يَعُودُ الْمُعْتَكِفُ مَرِيضًا، وَلَا يَشْهَدُ الْجِنَازَةَ - وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ، وَاللَّيْثِ. قَالَ مَالِكٌ: لَا يَخْرُجُ إِلَى الْجُمُعَةِ؟ "

121- "İmâm Mâlik ve İmâm el-Leys, itikâfta olan birisi hasta ziyaretine gidemez ve cenazeye katılamaz, demişlerdir. İmâm Mâlik, itikâfta olan birisi Cuma namazı için itikâftan çıkmaz, demiştir."[334]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, itikâfta olan birisi hasta ziyaretine gidemez, cenazeye katılamaz ve Cuma namazı için itikâftan çıkıp başka bir camiye gidemez, demiştir.[335]

2.6.4. İtikâfta Olan Kişinin Camide Yapabileceği ve Yapamayacağı Şeyler

(مَسْأَلَةٌ يَعْمَلُ الْمُعْتَكِفُ فِي الْمَسْجِدِ كُلَّ مَا أُبِيحَ لَهُ)

" وَيَعْمَلُ الْمُعْتَكِفُ فِي الْمَسْجِدِ كُلَّ مَا أُبِيحَ لَهُ مِنْ مُحَادَثَةٍ فِيمَا لَا يَحْرُمُ، وَمِنْ طَلَبِ الْعِلْمِ أَيِّ عِلْمٍ كَانَ، وَمِنْ خِيَاطَةٍ، وَخِصَامٍ فِي حَقٍّ، وَنَسْخٍ، وَبَيْعٍ وَشِرَاءٍ، وَتَزَوُّجٍ وَغَيْرِ ذَلِكَ لَا يَتَحَاشَ شَيْئًا، لِأَنَّ الِاعْتِكَافَ: هُوَ الْإِقَامَةُ كَمَا ذَكَرْنَا، فَهُوَ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ فِي الْمَسْجِدِ فَلَمْ يَتْرُكْ الِاعْتِكَافَ وَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ، وَالشَّافِعِيِّ، وَأَبِي سُلَيْمَانَ؟ وَلَمْ يَرَ ذَلِكَ مَالِكٌ "

122- "İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Şâfiî ve İmâm Ebû Süleyman (Dâvûd ez-Zâhirî), itikâfta olan kişinin, alışveriş, ilmî okumalar, dikim işleri, haram olmayan konularda konuşma, Hak için mücadele etmek, evlenmek gibi normalde kendisine helal olan her şeyi itikâfta da yapabileceğini söylemişlerdir. İmâm Mâlik ise bunları uygun görmemiştir."[336]

Mâlikî Mezhebi:

---

[334] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/425.

[335] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/293-299.

[336] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/426.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, itikâfa girmiş kişinin ibadetle meşgul olunması gerektiğini söylemiş ve ibadetin dışında herhangi bir şeyle meşgul olunmasını mekruh görmüştür.[337]

2.6.5. Mu'tekifin Mazeretsiz Camiden Çıkması

(مَسْأَلَةٌ خُرُوجُ الْمُعْتَكِفِ عَنْ الْمَسْجِدِ لِغَيْرِ حَاجَةٍ)

" قَالَ مَالِكٌ: الْقُبْلَةُ تُبْطِلُ الِاعْتِكَاف "

123- "İmâm Mâlik, öpüşmek itikâfı bozar demiştir."[338]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde cinsel ilişki, temas ve öpüşme gibi şehveti tahrik eden durumlar itikâfı bozar, denilmiştir.[339]

2.6.6. Mu'tekifin Unutarak Camiden Çıkması veya Günah İşlemesi

(مَسْأَلَةٌ الْمُعْتَكِف إذَا عَصَى نَاسِيًا أَوْ خَرَجَ مِنْ الْمَسْجِد نَاسِيًا)

" فَإِنْ كَانَ بَابُ الْمِئْذَنَةِ خَارِجَ الْمَسْجِدِ بَطَلَ اعْتِكَافُهُ إنْ تَعَمَّدَ ذَلِكَ؟ وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ "

124- İmâm Mâlik, ezan okuma yerinin kapısı caminin dışında ise taammüden oraya çıkmasıyla mu'tekifin itikâfı bozulur demiştir.[340]

Mâlikî Mezhebi:

---

[337] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik,* 4/261-262.

[338] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/427.

[339] Nefrâvî, *el-Fevâkihu'd-devânî*, 1/322; Ebû't-Tâhir, *et-Tenbîh*, 2/771.

[340] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/427.

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde itikâfa girmiş kişi itikâfa girdiği yerden ancak şu 4 sebep için ayrılabilir, denilmiştir:

1- İnsani ihtiyaçlar,

2- Hayatta kalması için alması gereken gıdalar,

3- Hastalık,

4- Hayz.

Dolayısıyla mu'tekifin caminin dışına bu sebepler haricinde çıkmasıyla itikâfı bozulur.[341]

2.6.7. İtikâf Nezri Bulunan Kişinin Nezrini Yerine Getirmeden Ölmesi

(مَسْأَلَةٌ مَاتَ وَعَلَيْهِ نَذْرُ اعْتِكَافٍ)

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ: وَمَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ: يُطْعَمُ عَنْهُ لِكُلِّ يَوْمٍ مِسْكِينٌ "

125- "İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Şâfiî ve İmâm Mâlik, bu durumda olan kişi adına her gün için bir fakir doyurulur, demişlerdir."[342]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde itikâfa girmeyi nezreden ve nezrini yerine getirmeden ölen kişi eğer nezrin kefareti için fakirleri doyurmayı vasiyet etmişse nezir ettiği günler sayısınca fidye verilir, denilmiştir.[343]

---

[341] Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 85; Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 2/274-276.

[342] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 3/433.

[343] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/386.

2.7. ZEKÂT

İtikâf bölümünde İbn Hazm'ın İmâm Mâlik'e 41 görüş nispet ettiğini tespit ettik. Bunların 40 tanesi isabetli olup fıtır sadakası konusunda yapılan nispet ise isabetsizdir.

2.7.1. Zekât Vâcib Olan Kişiler

(مَسْأَلَةٌ عَلَى مِنْ تجب الزَّكَاة)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا تَجِبُ الزَّكَاةُ فِي مَالِ الْعَبْدِ، لَا عَلَيْهِ وَلَا عَلَى سَيِّدِهِ "

126- "İmâm Mâlik, kölenin malında zekât vacip değildir. Ne kendisinin ne de efendisinin kölesinin malından herhangi bir zekât verme yükümlülükleri yoktur, demiştir."[344]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kölenin malında asla zekât yoktur, demiştir.[345]

2.7.2. Zekâta Tabi Mallar

(مَسْأَلَةٌ لَا تَجِبُ الزَّكَاةُ إِلَّا فِي ثَمَانِيَةِ أَصْنَافٍ مِنْ الْأَمْوَالِ)

" قَالَ مَالِكٌ: الزَّكَاةُ وَاجِبَةٌ فِي الْقَمْحِ، وَالشَّعِيرِ، وَالسُّلْتِ وَهِيَ كُلُّهَا صِنْفٌ وَاحِدٌ. قَالَ: وَفِي الْعَلْسِ وَهُوَ صِنْفٌ مُنْفَرِدٌ. وَقَالَ مَرَّةً أُخْرَى: إنَّهُ يُضَمُّ إلَى الْقَمْحِ، وَالشَّعِيرِ، وَالسُّلْتِ "

127- "İmâm Mâlik, buğday, arpa ve çavdarda zekât vacip olup bu üçünün de tek sınıf olduğunu söylemiştir. Dağlarda yetişen buğday türlerinden olan alesin tek

---

[344] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/5.

[345] İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/6; Şihâbuddîn Ebu'l Abbâs bin İsa el-Bernesî el-Fâsî, *Şerḥu Zerrûk ʿalâ metni'r-Risâle li'bn Ebî'z-Zeyd el-Ḳayrevânî* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2006), 1/495.

başına bir sınıf olduğunu söylerken, başka bir defasında ise buğday, arpa ve çavdara nisap tamamlamada ekleneceğini söylemiştir."[346]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, buğday, arpa ve çavdarda zekât vacip olup bu üçünün de tek sınıf olduğunu söylemiştir. Dağlarda yetişen buğday türlerinden olan alesin meşhur görüşe göre tek başına bir sınıf olduğu söylerken, Medineliler ise bunun nisap tamamlamada buğday, arpa ve çavdara ekleneceğini söylemişlerdir.[347]

2.7.3. At ve Kölenin Zekâtı

(مَسْأَلَةٌ صَدَقَةُ الْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ)

" وَقَدْ صَحَّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: «لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَبْدِهِ وَلَا فِي فَرَسِهِ صَدَقَةٌ إلَّا وَهُوَ فِعْلُ أَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعَلِيٍّ كَمَا ذَكَرْنَا،... وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ صَدَقَةُ الْفِطْرِ فِي الرَّقِيقِ "

128- "Rasûlullah'ın (s.a.s.) sahih hadisinde fıtır sadakasının dışında Müslümana ait köle ve atta zekâtın olmadığı yer almaktadır. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin uygulaması da bu yöndeydi. İmâm Mâlik ile İmâm Şâfiî'nin görüşü de bu yöndedir."[348]

Mâlikî Mezhebi:

---

[346] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/13.

[347] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/308; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/511; Kâdî Abdulvehhâb, *et-Telḳīn*, 2/144; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 161; Cündî, *et-Tavdîh*, 5/320; Recrâcî, *Menâhicü't-tahsîl*, 2/390.

[348] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/35.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik ve tüm arkadaşları, deve, büyükbaş ve küçükbaş hayvanların dışında zekât yoktur, demişlerdir.[349]

2.7.4. Balın Zekâtı

(مَسْأَلَةٌ الزَّكَاةَ فِي الْعَسَلِ)

" وَأَمَّا الْعَسَلُ: فَإِنَّ مَالِكًا وَالشَّافِعِيَّ وَأَبَا سُلَيْمَانَ، وَأَصْحَابَهُمْ: لَمْ يَرَوْا فِيهِ زَكَاةً. "

129- "İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî ve diğer bazı âlimler balda zekât olmadığı görüşündedirler."[350]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, baldan zekât alınmaz demiştir.[351]

2.7.5. Ticaret Mallarının Zekâtı

(مَسْأَلَةٌ زَكَاة عُرُوضِ التِّجَارَةِ)

" وَأَمَّا عُرُوضُ التِّجَارَةِ: فَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ فِي أَحَدِ قَوْلَيْهِ بِإِيجَابِ الزَّكَاةِ فِي الْعُرُوضِ الْمُتَّخَذَةِ لِلتِّجَارَةِ. "

130- "İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî -iki görüşünün birinde- ticaret için alınan malda zekâtın vacip olduğunu söylemişlerdir."[352]

Mâlikî Mezhebi:

---

[349] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ, thk. Aʿzamî*, 2/393; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/323.

[350] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/36.

[351] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/114; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 3/75.

[352] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/39.

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde ticaret için alınan malda zekât vaciptir, denilmiştir.[353]

" وَقَالَ مَالِكٌ: مَنْ بَاعَ عَرْضًا بِعَرْضٍ أَبَدًا فَلَا زَكَاةَ عَلَيْهِ إلَّا حَتَّى يَبِيعَ "

131- "İmâm Mâlik, ticaret malını yine ticaret malı karşılığında satan kişiye ebeden zekât yoktur, ta ki onu parayla satana kadar, demiştir."[354]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde ticaret malını yine ticaret malı karşılığında satan kişiye üzerinden senelerde geçse zekât yoktur, malını satıp paraya çevirdiği zaman ise bir senenin zekâtını verir, denilmiştir.[355]

" وَقَالَ مَالِكٌ: الْمُدِيرُ الَّذِي يَبِيعُ وَيَشْتَرِي يُقَوِّمُ كُلَّ سَنَةٍ وَيُزَكِّي، وَأَمَّا الْمُحْتَكِرُ فَلَا زَكَاةَ عَلَيْهِ - وَلَوْ حَبَسَ عُرُوضَهُ سِنِينَ - إلَّا حَتَّى يَبِيعَ، فَإِذَا بَاعَ زَكَّى حِينَئِذٍ لِسَنَةٍ وَاحِدَةٍ "

132- "İmâm Mâlik, alım satan yapan işletmeci her sene elindeki malın kıymetini takdir ederek zekâtını verir, karaborsacı ise, senelerce malını hapsetse bile satmadan malına zekât yoktur, sattığı zaman ise tek senenin zekâtını verir, demiştir."[356]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde alım satan yapan işletmeci yılda bir ayı belirleyip sermayesini ve dışarda alabileceği borçlarını hesaplar ve yanındaki

---

[353] Nefrâvî, *el-Fevâkihu'd-devânî*, 1/331; Cellâb, *et-Tefrîʿ*, 1/145; Ubeyd, *Fıkhu'l-ibâdât*, 287.

[354] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/46.

[355] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/50; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/309-311.

[356] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/46.

nakit parayla birlikte zekâtını verir, karaborsacı ise, senelerce malını hapsetse bile satmadan malına zekât yoktur, sattığı zaman ise tek senenin zekâtını verir, denilmiştir.[357]

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ؛ وَمَالِكٌ؛ بَلْ يُضِيفُ الرِّبْحَ إِلَى رَأْسِ الْمَالِ "

133- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, kâr, ana sermayeye ekleyerek hepsinin zekâtı verilir, demişlerdir."[358]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde ana sermayenin senesi tamamlanmış ve kârın senesi tamamlanmamışsa da kâr, ana sermayeye ekleyerek hepsinin zekâtı verilir, denilmiştir.[359]

2.7.6. Buğday vb. Hububatın Zekâtı

(مَسْأَلَةٌ زَكَاة الْبُرّ إذَا بَلَغَ خَمْسَةَ أَوْسُقٍ)

" فَإِنْ نَقَصَ عَنْ الْخَمْسَةِ الْأَوْسُقِ - مَا قَلَّ أَوْ كَثُرَ - فَلَا زَكَاةَ فِيهِ. وَهَذَا قَوْلُ مَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ "

134- "İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî'ye göre, buğday, arpa, hurma 5 vesk (653-1000 kg.) nisaba yetişmeden zekâta tabi değildir, demişlerdir."[360]

Mâlikî Mezhebi:

---

[357] Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 2/168; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/285; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 2/295.

[358] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/46.

[359] İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/318.

[360] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/58.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, buğday, arpa ve hurma 5 vesk (653-1000 kg.) nisaba yetişmeden zekâta tabi değildir, demiştir.[361]

2.7.7. Buğday, Arpa ve Hurmanın Nisabı Tamamlamada Birbirlerine Eklenmesi

(مَسْأَلَةٌ لَا يُضَمُّ قَمْحٌ إِلَى شَعِيرٍ وَلَا تَمْرٌ فِي الزَّكَاة)

" قَالَ مَالِكٌ: الْقَمْحُ، وَالشَّعِيرُ، وَالسُّلْتُ: صِنْفٌ وَاحِدٌ، يُضَمُّ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ فِي الزَّكَاةِ، فَإِذَا اجْتَمَعَ مِنْ جَمِيعِهَا خَمْسَةُ أَوْسُقٍ فَفِيهَا الزَّكَاةُ "

135- "İmâm Mâlik, buğday, arpa ve çavdar tek sınıf olup ayrı ayrı değil toplamları nisaba (5 vesk- 653-1000 kg.) yetişiyorsa zekâtı verilir, demiştir."[362]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, buğday, arpa ve çavdar isim ve sıfatları yönünden ayrı olsa da tek sınıf olup ayrı ayrı değil toplamları nisaba (5 vesk- 653-1000 kg.) yetişiyorsa zekâtı verilir, demiştir.[363]

2.7.8. Üründe Hasattan Önce Meydana Gelen Eksilmenin de Zekâtının Verilmesi

(مَسْأَلَةٌ لَا يَعُدّ عَلَى صَاحِبِ الزَّرْعِ فِي الزَّكَاةِ مَا أَكَلَ هُوَ وَأَهْلُهُ)

" قَالَ مَالِكٌ، وَأَبُو حَنِيفَةَ: يُعَدُّ عَلَيْهِ كُلُّ ذَلِكَ "

136- "İmâm Mâlik ve İmâm Ebû Hanîfe, hasattan önce üründe meydana gelen eksilmenin (kendisinin, ailesinin, kuşların vb. hayvanların hasattan önce yedikleri)

---

[361] Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes el-Asbahî İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbaki (Beyrut: Dâru'l-İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1985), 1/275; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/493; Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 2/167.

[362] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/59.

[363] İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/286; Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 72; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/125.

ürün sahibinden sayılacağını ve onun da zekâtının verilmesi gerektiğini söylemişlerdir."[364]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, hasattan önce üründe meydana gelen eksilmenin ürün sahibinden sayılacağını ve onun da zekâtının verilmesi gerektiğini, söylemiştir.[365]

2.7.9. Hayvanlarda Birbirine Karıştırmanın (Hultanın) Zekâta Yansıması

(مَسْأَلَةٌ الْخُلْطَةُ فِي الْمَاشِيَةِ أَوْ غَيْرِهَا لَا تُحِيلُ حُكْمَ الزَّكَاةِ)

" وَلَمْ يَرَ هَؤُلَاءِ حُكْمَ الْخُلْطَةِ إلَّا فِي الْمَوَاشِي فَقَطْ وَهُوَ قَوْلُ الْأَوْزَاعِيِّ، وَمَالِكٍ، وَأَبِي ثَوْرٍ، وَأَبِي عُبَيْدٍ، وَأَبِي الْحَسَنِ بْنِ الْمُغَلِّسِ مِنْ أَصْحَابِنَا "

137- "İmâm Evzâî, İmâm Mâlik ve diğer bazı İmâmlar, hultanın (hayvanları birbirine karıştırmanın) hükmünün yalnızca hayvanlarda var olduğunu söylemişlerdir."[366]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde hayvanların dışında hultanın tesiri yoktur, denilmiştir.[367]

2.7.10. Maldan Ayrılan Zekâtın Fakirin Eline Geçmeden Telef Olması

(مَسْأَلَةٌ أَخْرَجَ الزَّكَاةَ وَعَزَلَهَا لِيَدْفَعَهَا إلَى الْمُصَدِّقِ فَضَاعَتْ)

---

[364] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/66.

[365] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/479-480; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/130.

[366] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/155.

[367] Cellâb, *et-Tefrîʿ*, 1/156; Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 74; Kâdî Abdulvehhâb, *el-Maʿûne*, 406.

" وَقَالَ مَالِكٌ: إنْ تَلَفَ النَّاضُّ بَعْدَ الْحَوْلِ وَلَمْ يُفَرِّطْ فِي أَدَاءِ زَكَاتِهِ فَرَجَعَ إلَى مَا لَا زَكَاةَ فِيهِ فَلَا زَكَاةَ عَلَيْهِ فِيهِ؛ وَكَذَلِكَ لَوْ عَزَلَ زَكَاةَ الطَّعَامِ فَتَلِفَتْ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ "

138- "İmâm Mâlik, ürün sahibi zekâtını vermede bir kusuru olmaksızın tarım ürünü olgunlaşıp zekâtın verilme seviyesine ulaştığı sırada üründe meydana gelen telef ile elindeki mal nisap miktarının altına düşmüşse elde kalan ürün zekâta tabi değildir. Hakeza ayırmış olduğu zekât fakirin eline ulaşmadan telef olmuşsa ürün sahibi tekrardan zekât vermekle yükümlü değildir, demiştir."[368]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ürün sahibi zekâtını vermede bir kusuru olmaksızın tarım ürünü olgunlaşıp zekâtın verilme seviyesine ulaştığı sırada üründe meydana gelen telef ile elindeki mal nisap miktarının altına düşmüşse elde kalan ürün zekâta tabi değildir. Hakeza ayırmış olduğu zekât fakirin eline ulaşmadan telef olmuşsa ürün sahibi tekrardan zekât vermekle yükümlü değildir, demiştir.[369]

2.7.11. Büyükbaş Hayvanların Zekâtı

(زَكَاةُ الْبَقَرِ)

" لَيْسَ فِيمَا دُونَ الثَّلَاثِينَ مِنْ الْبَقَرِ شَيْءٌ -: وَهُوَ قَوْلُ الشَّعْبِيِّ، وَشَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، وَطَاوُسٍ، وَعُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَالْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، وَسُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، وَالْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ، وَذَكَرَهُ الزُّهْرِيُّ عَنْ أَهْلِ الشَّامِ، وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ، وَأَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، "

139- "İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî ve İmâm Ahmed b. Hanbel ile diğer bazı mezhep imâmları, büyükbaş hayvanların sayısı otuza yetişmeden zekâtı yoktur, demişlerdir."[370]

---

[368] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/72.

[369] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/381; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/476; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 2/193.

[370] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/93.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, büyükbaş hayvanların sayısı otuza yetişmeden zekâtı yoktur, demiştir.[371]

2.7.12. Develerin Zekâtı

(زَكَاةُ الْإِبِلِ)

" إذَا كَانَتْ خَمْسٌ مِنْ الْإِبِلِ ضِعَافٌ لَا تُسَاوِي شَاةً أَعْطَى بَعِيرًا مِنْهَا وَأَجْزَأَهُ... وَقَالَ مَالِكٌ، وَأَبُو سُلَيْمَانَ، وَغَيْرُهُمَا: لَا يُجْزِئُهُ إلَّا شَاةٌ "

140- "İmâm Mâlik, Ebû Süleyman (Dâvûd ez-Zâhirî) ve onların dışında bazı imâmlar, 1 koyun değerinde olmayan 5 zayıf deveden zekât olarak 1 koyundan başka verilmesi kâfi olmaz, demişlerdir."[372]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde 5 deveden zekât olarak 1 koyun verilir, denilmiştir.[373]

" إنَّ مَنْ لَزِمَتْهُ بِنْتُ مَخَاضٍ فَلَمْ تَكُنْ عِنْدَهُ فَإِنَّهُ يُؤَدِّي قِيمَتَهَا، وَلَا يُؤَدِّي ابْنَ لَبُونٍ ذَكَرًا؟ وَقَالَ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ، وَأَبُو سُلَيْمَانَ: يُؤَدِّي ابْنَ لَبُونٍ ذَكَرًا "

141- "İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, zekâtta bir yaşını doldurmuş dişi deve (bintü mehâd) vermesi gereken kişi, öyle bir deveye mâlik değilse onun yerine bir yaşını doldurmuş erkek deve (ibnu lebûn) verebilir, demişlerdir."[374]

---

[371] İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Malik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 119; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/355; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/89.

[372] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/115.

[373] Suyûtî, *Tenvîru'l-havâlik*, 1/196; İbnü'l-Arabî, *el-Ḳabes*, 455; Kayrevânî, *Metnü'r-risâle*, 69.

[374] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/116.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, 35 deveye sahip olan kişi bir yaşını doldurmuş dişi deve vermelidir, öyle bir deveye mâlik değilse onun yerine bir yaşını doldurmuş erkek deve verebilir, demiştir.[375]

2.7.13. Develerde Zekâtın Senenin Devriyle Vacip Olması

(مَسْأَلَةٌ الزَّكَاةُ وَاجِبَةٌ فِي الْإِبِلِ بِانْقِضَاءِ الْحَوْلِ)

" وَالزَّكَاةُ وَاجِبَةٌ، فِي الْإِبِلِ، وَالْبَقَرِ، وَالْغَنَمِ بِانْقِضَاءِ الْحَوْلِ، وَلَا حُكْمَ فِي ذَلِكَ لِمَجِيءِ السَّاعِي... قَالَ مَالِكٌ، وَأَبُو ثَوْرٍ: لَا تَجِبُ الزَّكَاةُ إِلَّا بِمَجِيءِ الْمُصَدِّقِ "

142- "Deve, büyükbaş hayvan ve küçükbaş hayvanda senenin bitmesiyle zekât vacip olur, bu konuda zekât memurunun gelmesinin bir hükmü yoktur. İmâm Mâlik ve Ebû Sevr ise, bunlarda zekâtın vacip olması için mutlaka zekât memurunun gelmesi gerekir görüşündedirler."[376]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, zekâtın vacip olmasında nisabın şart olması gibi zekât memurunun gelmesi de zekâtın vücup şartlarındandır, demiştir.[377]

2.7.14. Sâime ve Ma'lûfe Hayvanların Zekâtı

(زَكَاةُ السَّائِمَةِ وَغَيْرِ السَّائِمَةِ مِنْ الْمَاشِيَةِ)

---

[375] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭa', thk. A'zamî*, 2/361; a.mlf. *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 1/265, 269; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/352.

[376] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/143.

[377] Haraşî, *Şerḥu Muḫtaşaru Ḫalîl el-Haraşî*, 2/162; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 2/196.

" قَالَ مَالِكٌ، وَاللَّيْثُ، وَبَعْضُ أَصْحَابِنَا: تُزَكَّى السَّوَائِمُ، وَالْمَعْلُوفَةُ، وَالْمُتَّخَذَةُ لِلرُّكُوبِ، وَلِلْحَرْثِ وَغَيْرِ ذَلِكَ، مِنْ الْإِبِلِ، وَالْبَقَرِ، وَالْغَنَمِ "

143- "İmâm Mâlik, Leys ve diğer bazı mezhep imâmları, deve, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar ister binmek ister çift sürmek için alınsın veya ma'lûfe ve sâime olsun tümünün zekâtı verilir demişlerdir."[378]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[379]

2.7.15. Gümüşün Zekâtı

(زَكَاةُ الْفِضَّةِ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ نَقَصَتْ الْمِائَتَا دِرْهَمٍ نُقْصَانًا تَجُوزُ بِهِ جَوَازَ الْوَزْنَةِ فَفِيهَا الزَّكَاةُ "

144- "İmâm Mâlik, nisap miktarı olan 200 dirhem gümüşten az bir eksiklik olursa da bunun da zekâta tabi olacağını, söylemiştir."[380]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, eğer eksiklik 200 dirhemden çok olursa zekât sakıt olur az olursa zekâta tabi olur, demiştir.[381]

---

[378] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/144.

[379] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/436; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 3/96; Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 2/148.

[380] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/164.

[381] Ebû't-Tâhir, *et-Tenbîh*, 2/778; el-Bernesî el-Fâsî, *Şerḥu Zerrûk*, 1/487; Kayrevânî, *Şerḥu İbn Nâcî*, 1/307.

2.7.16. Altının Zekâtı

(زَكَاةُ الذَّهَبِ)

" قَالَ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ: مَا زَادَ - قَلَّ أَوْ كَثُرَ - فَفِيهِ رُبْعُ عُشْرِهِ "

145- "İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, nisap miktarını aşan kısım az veya çok olsun onda da 1/40 (%2,5) oranında zekâta vardır, demişlerdir."[382]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, nisaptan fazla olan az veya çok altında yine aynı oranda zekât vardır, demiştir.[383]

2.7.17. Ziynet İçin Olan Altın ve Gümüşün Zekâtı

(مَسْأَلَةٌ الزَّكَاةِ فِي حُلِيِّ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ كَانَ الْحُلِيُّ لِامْرَأَةٍ تَلْبَسُهُ أَوْ تُكْرِيهِ أَوْ كَانَ لِرَجُلٍ يَعُدُّهُ لِنِسَائِهِ فَلَا زَكَاةَ فِي شَيْءٍ مِنْهُ، فَإِنْ كَانَ لِرَجُلٍ يَعُدُّهُ لِنَفْسِهِ عِدَّةً فَفِيهِ الزَّكَاةُ وَلَا زَكَاةَ عَلَى الرَّجُلِ فِي حِلْيَةِ السَّيْفِ، وَالْمِنْطَقَةِ، الْمُصْحَفِ، وَالْخَاتَمِ "

146- "İmâm Mâlik, kadının taktığı, kiraya verdiği veya erkeğin hanımı için yanında bulundurduğu takıların hiçbirinde zekât yoktur, eğer erkek kendisi için bunları yanında bulunduruyorsa bunda zekât vardır, erkeğe ait olan altından kılıç, kemer, Kur'an ve yüzükte ise zekât yoktur, demiştir."[384]

Mâlikî Mezhebi:

---

[382] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/173.

[383] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/302.

[384] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/184.

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde kullanılması caiz olan takılarda zekât yoktur, kullanılması caiz olmayanda ise vardır, denilmiştir.[385]

2.7.18. Maldan Elde Edilen Kârın Zekâtı

(زَكَاة الْمَال الْمُسْتَفَاد)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا يُزَكَّى الْمَالُ الْمُسْتَفَادُ إِلَّا حَتَّى يُتِمَّ حَوْلًا "

147- "İmâm Mâlik, senesi dolana kadar mâl-i müstefâdın (miras, bağış, mükâfat gibi gelirlerin) zekâtı verilmez, demiştir."[386]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, senesi dolana kadar mâl-i müstefâdın zekâtı verilmez, demiştir.[387]

2.7.19. Malında Zekât Vacip Olduktan Sonra Vefat Eden Kişinin Durumu

(مَسْأَلَةٌ مَاتَ بَعْدَ وُجُوبِ الزَّكَاةِ فِي ذَهَبِهِ وَفِضَّتِهِ)

" وَقَالَ مَالِكٌ فِيمَنْ مَاتَ بَعْدَ حُلُولِ الزَّكَاةِ فِي مَالِهِ أَيِّ مَالٍ كَانَ حَاشَا الْمَوَاشِيَ -: فَإِنَّهَا تُؤْخَذُ مِنْ رَأْسِ مَالِهِ "

148- "İmâm Mâlik, malında zekât vacip olduktan sonra -hayvan dışında hangi mal olursa olsun-, vefat eden kişinin bıraktığı anaparasından zekâtı alınır, demiştir."[388]

Mâlikî Mezhebi:

---

[385] Cündî, *et-Tavdîh*, 2/177-178.

[386] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/195.

[387] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/325; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/357; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/278.

[388] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/202.

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde malında zekât vacip olduktan sonra -hayvan dışında hangi mal olursa olsun-, vefat eden kişinin bıraktığı anaparasından zekâtı alınır, denilmiştir.[389]

2.7.20. Gasp Edilen Malın Zekâtı

(زَكَاة الْمَغْصُوبِ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا زَكَاةَ عَلَيْهِ فِيهِ، فَإِنْ رَجَعَ إِلَيْهِ زَكَّاهُ لِسَنَةٍ وَاحِدَةٍ فَقَطْ وَإِنْ غَابَ عَنْهُ سِنِينَ "

149- "İmâm Mâlik, gasp edilen malda zekât yoktur, eğer gasp edilen mal sahibinin eline geçerse senelerce elinde olmasa da tek sene için zekât vardır, demiştir."[390]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde malı kaybolmuş ve gasp edilmiş olan kişiye malı senelerce sonra eline geçtiğinde tek senenin zekâtı vardır, denilmiştir.[391]

2.7.21. Senesi Tamamlanmadan Önce Zekâtın Verilmesi (Ta'cîlü'z-Zekât)

(مَسْأَلَةٌ تَعْجِيلُ الزَّكَاةِ قَبْلَ تَمَامِ الْحَوْلِ)

" قَالَ مَالِكٌ: يُجْزِئُ تَعْجِيلُ الزَّكَاةِ بِشَهْرَيْنِ أَوْ نَحْوِ ذَلِكَ، لَا أَكْثَرَ "

---

[389] Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 6/408; Muhammed bin Ahmed bin Muhammed Aliş Ebû Abdillâh el-Mâlikî, *Minhu'l-celîl şerhu Muhtasari Halîl* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1989), 9/598.

[390] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/209.

[391] Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/384.

150- "İmâm Mâlik, iki ay gibi bir sürede erken zekât vermek olur, bundan daha fazla sürede erken zekât vermek doğru olmaz demiştir."[392]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, senenin tamamlanmasından bir veya iki ay önce malın zekâtı verilmez, sene bitmesine yakın olması halinde bunda bir beis yoktur, ancak senenin tamamlanmasını beklemek ise daha uygundur, demiştir.[393]

2.7.22. Borçlunun Zekâtı

(مَسْأَلَةٌ الزَّكَاةُ عَلَى مِنْ عَلَيْهِ دَيْنٌ دَرَاهِمُ أَوْ دَنَانِيرُ أَوْ مَاشِيَةٌ)

" زَكِّ مَا فِي يَدَيْكَ مِنْ مَالِكَ، وَمَا لَكَ عَلَى الْمَلِيءِ وَلَا تُزَكِّ مَا لِلنَّاسِ عَلَيْكَ؟ وَهُوَ قَوْلُ سُفْيَانَ: وَمَالِكٍ، وَأَبِي حَنِيفَةَ "

151- "İmâm Süfyân, İmâm Mâlik ve İmâm Ebû Hanîfe, kişi elinde olan malın veya borç olarak başkasına verdiği malın zekâtını vermeli, başkasının kendisinde olan borcun zekâtı ise borçlunun olmayıp borcu verene aittir, demişlerdir."[394]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde borç olarak alınan parada borçluya zekât yoktur, borcu veren ise parasını aldığında bir senelik zekât verir, denilmiştir.[395]

---

[392] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/212.

[393] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/335; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/249.

[394] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/218.

[395] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/315; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/409.

2.7.23. Borcunun Yanında Zekât Nisabına Ulaşmış Malın Olması

(مَسْأَلَةٌ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَعِنْدَهُ مَالٌ تَجِبُ فِي مِثْلِهِ الزَّكَاةُ)

" قَالَ مَالِكٌ: يُجْعَلُ الدَّيْنُ فِي الْعُرُوضِ الَّتِي عِنْدَهُ الَّتِي لَا زَكَاةَ فِيهَا، وَيُزَكِّي مَا عِنْدَهُ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ عُرُوضٌ جَعَلَ دَيْنَهُ فِيمَا بِيَدِهِ مِمَّا فِيهِ الزَّكَاةُ، وَأَسْقَطَ بِذَلِكَ الزَّكَاةَ، فَإِنْ فَضَلَ عَنْ دَيْنِهِ شَيْءٌ يَجِبُ فِي مِقْدَارِهِ الزَّكَاةُ زَكَّاهُ وَإِلَّا فَلَا "

152- "İmâm Mâlik, böyle bir durumda borç, içinde zekât olmayan yanındaki ticaret mallarına sayılır ve yanında nisaba ulaşan diğer ticaret mallarının zekâtı verilir, eğer borcu karşılayacak ticaret malı yok ise, borç elindeki varlığa sayılır ve böylece zekâtı düşmüş olur, demiştir. Eğer borcundan zekât vacip olacak miktarda bir şey artarsa zekâtını verir, artmazsa vermez."[396]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde malı olup o mal kadar da borcu olan kişiye zekât düşmez eğer borcundan zekât vacip olacak miktarda bir şey artarsa zekâtını verir, artmazsa vermez, denilmiştir.[397]

2.7.24. Başkasında Alacağı Olan Kişinin Zekât Verme Durumu

(مَسْأَلَةٌ مِنْ كَانَ لَهُ عَلَى غَيْرِهِ دَيْنٌ فَلَا زَكَاةَ عَلَيْهِ فِيهِ)

" وَقَالَتْ طَائِفَةٌ: لَا زَكَاةَ فِيهِ حَتَّى يَقْبِضَهُ، فَإِذَا قَبَضَهُ أَوْ قَبَضَ مِنْهُ مِقْدَارَ مَا فِيهِ الزَّكَاةُ زَكَّاهُ لِسَنَةٍ وَاحِدَةٍ، وَإِنْ بَقِيَ سِنِينَ - وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ"

153- "Bir grup, başkasında alacağı olan kişiye malını kabzedene kadar var olan alacağından dolayı zekât yoktur, malının tamamını veya zekât nisabına ulaşacak

---

396 İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/219.

397 İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, Thk. Muhammed Fuâd Abdulbaki*, 1/253; Tenûhî, *El-Müdevvene*, 1/315.

kadarını teslim alması halinde senelerce malını alamamış olsa da mal eline geçince yalnızca bir sene için zekât verir, demiştir. Bu görüş İmâm Mâlik'in görüşüdür."[398]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde başkasında alacağı olan kişiye malını kabzedene kadar var olan alacağından dolayı zekât yoktur, alacağını alınca da yalnızca aldığı senenin zekâtını verir, denilmiştir.[399]

2.7.25. Zekâtın Fakirlere Verilip Tekrar Onlardan Satın Alınması

(مَسْأَلَةٌ أَعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ مَنْ وَجَبَتْ لَهُ مِنْ أَهْلِهَا فَبَاعَهَا)

" وَكَرِهَهُ مَالِكٌ ..."

154- "İmâm Mâlik, zekâtını fakirlere verip tekrar onlardan satın almanın mekruh olduğunu, söylemiştir."[400]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kişinin verdiği zekâtı yeniden satın alması ücretsiz satın alma gibi olup verdiği zekâtı geri almamanın daha uygun olduğunu söylemiştir.[401]

2.7.26. Madenlerin Zekâtı

(مَسْأَلَةٌ الزَّكَاة فِي الْمَعْدِنِ)

---

[398] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/222.

[399] Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye,* 71; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf,* 1/384.

[400] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/225.

[401] İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki*, 1/282; Tenûhî, *el-Müdevvene,* 1/354; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât,* 2/41.

"وَقَالَ مَالِكٌ: فِي مَعَادِنِ الذَّهَبِ، وَالْفِضَّةِ: الزَّكَاةُ مُعَجَّلَةٌ فِي الْوَقْتِ إنْ كَانَ مِقْدَارُ مَا فِيهِ الزَّكَاةُ وَلَا شَيْءَ فِي غَيْرِهَا"

155- "İmâm Mâlik, gümüş ve altın madenleri zekât vacip olacak miktarda olursa muaccel (senesinin dolması beklenmeden) zekât vardır, demiştir."[402]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde altın ve gümüş madeninde nisaba yetiştiğinde senesinin dolması beklenmeden zekâtı verilir, denilmiştir.[403]

"رَأَى مَالِكٌ أَنَّ مَنْ ظَهَرَ فِي أَرْضِهِ مَعْدِنٌ فَإِنَّهُ يَسْقُطُ مِلْكُهُ عَنْهُ، وَيَصِيرُ لِلسُّلْطَانِ"

156- "İmâm Mâlik, kendi toprağında maden çıkan kişinin mülkiyeti o araziden sakıt olur ve o arazi devletin olur, demiştir."[404]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetli olup Mâlikî kaynaklarında mülkiyetin devam edeceği yönünde farklı görüş de nispet edilmiştir.[405]

2.7.27. Kâfirden Zekât Almak

(مَسْأَلَةٌ لَا تُؤْخَذُ زَكَاةٌ مِنْ كَافِرٍ)

" وَلَا تُؤْخَذُ زَكَاةٌ مِنْ كَافِرٍ لَا مُضَاعَفَةً وَلَا غَيْرَ مُضَاعَفَةٍ، لَا مِنْ بَنِي تَغْلِبٍ وَلَا مِنْ غَيْرِهِمْ - وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ "

---

[402] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/228.

[403] Kâdî Abdulvehhâb, *el-Maʿûne*, 378; Cellâb, *et-Tefrîʿ*, 1/142.

[404] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/231.

[405] Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 2/335; Recrâcî, *Menâhicü't-tahsîl*, 2/288.

157- "İmâm Mâlik, kâfirden -Benû Tağlib veya başka kâfir olsun-, katlamalı veya normal usulde, zekât alınmaz, demiştir."[406]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Hz. Ömer'in (r.a) kâfirlerden aldığı ücretin zekât olmayıp, cizye olduğunu söylemiştir.[407]

2.7.28. Fıtır Sadakası

(زَكَاةُ الْفِطْرِ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَيْسَتْ فَرْضًا..."

158- "İmâm Mâlik, fıtır sadakasının farz olmadığını söylemiştir."[408]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetsizdir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, İmâm Mâlik'e nispet ettiği bu görüşünün isabetsiz olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ'*ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye

[406] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/231.

[407] İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 117.

[408] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/238.

göre, fıtır sadakasının Ramazan ayında tüm Müslümanlar için vacip olduğunu, söylemiştir.[409]

2.7.29. Kölenin Fıtır Sadakası

(مَسْأَلَةٌ زَكَاة فِطْره عَبْدٌ)

" مَسْأَلَةٌ زَكَاةُ الْفِطْرِ عَنْ الرَّقِيقِ قَالَ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ، وَأَبُو سُلَيْمَانَ: لَا تُؤَدَّى إلَّا عَنْ الْمُسْلِمِينَ مِنْهُمْ "

159- "İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî ve Ebû Süleyman (Dâvûd ez-Zâhirî), kâfir olan kölelerin değil Müslüman olan kölelerin fıtır sadakası efendisi tarafından ödenir, demişlerdir."[410]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kişinin kendisinin ve bakmakla yükümlü olduklarının fıtır sadakasını vermesi vacip olduğu gibi Müslüman olan kölesinin de fıtır sadakasını vermesi vaciptir, demiştir.[411]

2.7.30. İki Kişiye Ait Kölenin Fıtır Sadakası

(مَسْأَلَةٌ عَبْدٌ بَيْنَ اثْنَيْنِ فَعَلَى مِنْ زَكَاة فِطْره)

" قَالَ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ: يُخْرِجُ عَنْهُ سَيِّدَاهُ بِقَدْرِ مَا يَمْلِكُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا "

160- "İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, her iki efendi hissesi miktarınca fıtır sadakasını verirler, demişlerdir."[412]

---

[409] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ, thk. Aʻzamî*, 2/403; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/482; Kayrevânî, *Metnü'r-risâle*, 71.

[410] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/254.

[411] İmâm Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ, thk. Aʻzamî*, 2/402, 406; a.mlf. *Muvaṭṭau imâm Malik, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki*, 1/283; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/385.

[412] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/256.

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde her iki efendi hissesi miktarınca fıtır sadakasını verirler, denilmiştir.[413]

2.7.31. Azatlığı Taksite Bağlanıp Henüz Herhangi Bir Taksitini Ödememiş Kölenin Fıtır Sadakası

(مَسْأَلَةٌ زَكَاة الْفِطْر عَنْ الْمُكَاتَب الَّذِي لَمْ يُؤَدِّ شَيْئًا مِنْ كِتَابَتِهِ)

"قَالَ مَالِكٌ: يُؤَدِّي السَّيِّدُ زَكَاةَ الْفِطْرِ عَنْ مُكَاتَبِهِ وَعَنْ مِقْدَارِ مَا يَمْلِكُ عَنْ الَّذِي بَعْضُهُ حُرٌّ وَبَعْضُهُ رَقِيقٌ"

161- "İmâm Mâlik, mükâtep kölenin fıtır sadakasını efendisi öder ve yarısı köle yarısı hür olanın da köleliğine denk gelen kısmını yine efendisi öder, demiştir."[414]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[415]

2.7.32. Kimlerin Fıtır Sadakası Kimlere Vaciptir?

(مَسْأَلَةٌ لَيْسَ عَلَيْهِ أَنْ يُخْرِج زَكَاة الْفِطْر إلَّا عَنْ نَفْسِهِ وَرَقِيقِهِ)

" وَقَالَ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ: يُخْرِجُهَا عَنْ زَوْجَتِهِ، وَعَنْ خَادِمِهَا الَّتِي لَا بُدَّ لَهَا مِنْهَا "

---

[413] Ebu'l-Hasan Ali bin Ahmed Mükerrem es-Saîdî el-Adevî, *Ḥâşiyetü'l-ʿAdevî ʿalâ Kifâyeti'ṭ-ṭâlibi'r-rabbânî li-Risâleti İbn Ebî'z-Zeyd el-Ḳayrevânî*, thk. Yusuf eş-Şeyh Muhammed el-Bikaî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1994), 1/513; Ezherî, *es-Semerü'd-dânî*, 357; Meyyâre, *ed-Dürrü's-semîn*, 449; Ebû Abdillâh el-Mâlikî, *Minhu'l-celîl*, 2/231.

[414] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/257.

[415] İmâm Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ, thk. Aʻzamî*, 2/402; a.mlf. *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki*, 1/283; Ebû Abdillâh el-Mâlikî, *Minhu'l-celîl*, 2/231.

162- “İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, kişinin hanımının ve hizmet edilmeye mecbur olan kadının hizmetçisinin fıtır sadakasını vermesi gerekir, demişlerdir.”[416]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir.[417]

2.7.33. Çocukların Fıtır Sadakasını Kimler Verir?

(مَسْأَلَةٌ الصِّغَارُ مِنْ يدفع زَكَاة الْفِطْر عَنْهُمْ)

" قَالَ مَالِكٌ: عَلَى الْأَبِ أَنْ يُؤَدِّيَ زَكَاةَ الْفِطْرِ عَنْ وَلَدِهِ الصِّغَار إنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ مَالٌ "

163- “İmâm Mâlik, henüz buluğ çağına ermemiş çocuğa ait mal varlığı yoksa onun fıtır sadakası babası tarafından verilir, demiştir.”[418]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[419]

2.7.34. Fıtır Sadakanın Vakti

(مَسْأَلَةٌ وَقْتُ زَكَاةِ الْفِطْرِ)

"قَالَ مَالِكٌ مَرَّةً كَقَوْلِ الشَّافِعِيِّ فِي رِوَايَةِ أَشْهَبَ عَنْهُ، وَمَرَّةً قَالَ: إنَّ مَنْ وُلِدَ يَوْمَ الْفِطْرِ فَعَلَيْهِ زَكَاةُ الْفِطْرِ"

---

[416] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/259.

[417] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭa’, thk. A‘zamî*, 2/406; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/389.

[418] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/261.

[419] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/139; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü’l-mümehhidât*, 1/334.

164- “İmâm Mâlik, bir defasında Eşheb’in kendisinden rivayette İmâm Şâfiî gibi bayram akşamında doğan çocuğun fıtır sadakası yoktur, bir defasında ise bayram günü doğan kişiye fıtır sadakası vermelidir, demiştir.”[420]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde bayram günü ve teşrik günlerinde doğan çocuk için kurban verilir, fıtır sadakası verilmez, denilmiş olup fıtır sadakası verilmelidir yönündeki nispeti bulamadık.[421]

2.7.35. Devlet Başkanının Zekâtla Köle Azat Etmesi

(مَسْأَلَةٌ إعْتَاق الْإِمَام مِنْ الزَّكَاةِ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا يُعْطَى مِنْهَا الْمُكَاتَبُ "

165- “İmâm Mâlik, devlet başkanının köle azat etmek için topladığı paradan mükâtep olan köleye verilmez, demiştir.”[422]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir.[423]

2.7.36. Açıktan Sadaka Verme

(مَسْأَلَةٌ إظْهَارُ الصَّدَقَةِ)

" قَالَ مَالِكٌ: إعْلَانُ الْفَرْضِ أَفْضَلُ "

---

[420] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/265.

[421] Ebû Abdillâh el-Mâlikî, *Minhu’l-celîl*, 3/33; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 4/142; Sâvî, *Ḥâşiyetü’ṣ-Ṣâvî*, 2/138.

[422] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/274.

[423] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/445; Mevvâk, *et-Tâc ve’l-iklîl*, 3/232; Cündî, *et-Tavdîh*, 2/349.

166- “İmâm Mâlik, farz olan sadakayı (zekâtı) alenî olarak vermek daha faziletlidir, demiştir.”[424]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde farz olan sadakanın aleni olması gizli olmasından daha faziletlidir, nafile olan sadakaların ise gizli olması daha faziletlidir, denilmiştir.[425]

2.8. ORUÇ

Oruç bölümünde İbn Hazm’ın İmâm Mâlik’e 19 görüş nispet ettiğini tespit ettik. Bunların 16 tanesi isabetli, 3 tanesi -farz olan bir orucun niyetini başka farz olan bir oruçla birleştirme (bir niyetle iki oruç tutma), Ramazan’da orucu bozmanın kefareti ve Ramazan fecri belirdikten sonra buluğ çağına eren veya Müslüman olanın durumu konusunda yapılan nispetler- ise isabetsizdir.

2.8.1. Oruçta Niyet

(مَسْأَلَةٌ لَا صِيَام إلَّا بِنِيَّةٍ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا بُدَّ مِنْ نِيَّةٍ فِي الصَّوْمِ وَأَمَّا فِي رَمَضَانَ فَتُجْزِئُهُ نِيَّتُهُ لِصَوْمِهِ كُلِّهِ مِنْ أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْهُ، ثُمَّ لَيْسَ عَلَيْهِ أَنْ يُجَدِّدَ نِيَّةَ كُلِّ لَيْلَةٍ، إلَّا أَنْ يَمْرَضَ فَيُفْطِرَ، أَوْ يُسَافِرَ فَيُفْطِرَ، فَلَا بُدَّ لَهُ مِنْ نِيَّةٍ - حِينَئِذٍ - مُجَدَّدَةٍ قَالَ: وَأَمَّا التَّطَوُّعُ فَلَا بُدَّ لَهُ مِنْ نِيَّةٍ لِكُلِّ لَيْلَةٍ."

167- “İmâm Mâlik, oruçta niyetin mutlaka olması gerektiğini söylemiştir. Ramazan orucu niyetinin ise, Ramazan’ın ilk gecesinden tümü için niyet getirmekle her gece niyet getirmeye gerek kalmayacağını, hastalığından dolayı iftar edenin veya

[424] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/280.

[425] Ruaynî, *Mevâhibü’l-celîl*, 2/353.

seferden dolayı iftar edenin ise yeniden niyet etmesi gerektiğini söylemiştir. Sünnet oruçta ise toptan değil her oruç için her gece niyet etmesi gerektiğini söylemiştir."[426]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[427]

2.8.2. Farz Olan Bir Orucun Niyetini Başka Farz Olan Bir Oruçla Birleştirme (Bir Niyetle İki Oruç Tutma)

(مَسْأَلَةٌ مَزَجَ نِيَّةَ صَوْم فرض بِفَرْضٍ آخَرَ)

" مَنْ مَزَجَ نِيَّةَ صَوْمٍ فُرِضَ بِفَرْضٍ آخَرَ أَوْ بِتَطَوُّعٍ، أَوْ فَعَلَ ذَلِكَ فِي صَلَاةٍ أَوْ زَكَاةٍ، أَوْ حَجٍّ، أَوْ عُمْرَةٍ، أَوْ عِتْقٍ -: لَمْ يُجْزِهِ لِشَيْءٍ مِنْ كُلِّ ذَالكَ... وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ وَالشَّافِعِيِّ "

168- "İbn Hazm, kişi farz olan bir orucun niyetini, başka farz olan veya sünnet olan bir oruçla birleştirirse bu oruç geçersizdir, demiştir. Bu görüş İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî'ye nispet edilmiştir."[428]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetsizdir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, İmâm Mâlik'e nispet ettiği bu görüşünün isabetsiz olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ*'ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un

---

[426] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/286.

[427] Ebû't-Tâhir, *et-Tenbîh*, 2/748; Cellâb, *et-Tefrî'*, 1/172; Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî*, 1/521.

[428] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/301.

el-Müdevvenetü'l-kübrâ ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre İmâm Mâlik, farzla birlikte sünnete niyet edildiğinde -Arife günü orucuyla birlikte kaza orucunun tutulması veya farz namazıyla birlikte tahiyyetü'l-mescide niyet edilmesi gibi-, bu niyetlerin geçerli olduğunu söylemiştir. Hakeza iki farz bir niyetle yapıldığında, hayz ve cünüplük guslüne birlikte niyet getirilmesi gibi bu niyetin de geçerli olduğunu söylemiştir.[429]

2.8.3. Ramazan'da Orucu Bozmanın Kefareti

(مَسْأَلَةٌ صِفَةُ كَفَّارَة الْفِطْر فِي رَمَضَان)

" وَصِفَةُ الْكَفَّارَةِ الْوَاجِبَةِ هِيَ كَمَا ذَكَرْنَا فِي رِوَايَةِ جُمْهُورِ أَصْحَابِ الزُّهْرِيِّ: مِنْ عِتْقِ رَقَبَةٍ لَا يُجْزِئُهُ غَيْرُهَا مَا دَامَ يَقْدِرُ عَلَيْهَا، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهَا لَزِمَهُ صَوْمُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهَا لَزِمَهُ - حِينَئِذٍ - إطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا؟...وَأَمَّا مَالِكٌ فَقَالَ بِمَا رُوِيَ؛ إلَّا أَنَّهُ اسْتَحَبَّ الْإِطْعَامَ، وَلَيْسَ لِهَذَا الِاسْتِحْبَابِ وَجْهٌ أَصْلًا. "

169- "İbn Hazm, Ramazan orucunun kefareti köle azat etmek, buna güç yetmezse iki ay üst üste oruç tutmak, buna da güç yetmezse 60 fakiri doyurmaktır, birine güç yetiyorken bir sonrakine geçilmez, demiştir. İmâm Mâlik de aynı rivayeti esas almıştır ama 60 fakiri doyurmanın müstehap olduğunu söylemiştir. İbn Hazm, İmâm Mâlik'in bu görüşünün ise bir dayanağının olmadığını söylemiştir."[430]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetsizdir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, doğrudan İmâm Mâlik'e nispet ettiği görüşü bulamadık ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispetinin isabetsiz olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ'*ya

---

[429] Mâzerî, *Şerḥu't-Telḳīn*, 1/504; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/165; Ebû Abdillâh el-Mâlikî, *Minhu'l-celîl*, 2/241.

[430] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/328.

alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı,* İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, Mâlikî mezhebinde oruç kefaretinde nispette belirtildiği gibi tertip zorunluluğu olmayıp verilen seçeneklerden herhangi birini yapılırsa kâfidir, denilmiştir.[431]

2.8.4. Fıtır Kefaretinin Yeterlilik Şartları

(مَسْأَلَةٌ مَا يُجْزِئ فِي كَفَّارَة الْفِطْر)

" وَقَالَ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ لَا يُجْزِئُ إِلَّا مُؤْمِنَةٌ، قَالُوا: قِسْنَا ذَلِكَ عَلَى - الرَّقَبَةِ فِي قَتْلِ الْخَطَإِ. "

170- "İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, oruç kefaretinde azad edilen kölenin Müslüman olması gerektiğini söylemişlerdir. Delilleri ise, hata ile öldürülen birisinin kefareti mümin bir kölenin azad edilmesi şartına kıyastır."[432]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, oruç kefaretinde azad edilen kölenin ayıplardan beri olmasının şart olduğu gibi Müslüman olması da şarttır, demiştir.[433]

" وَأَمَّا أُمُّ الْوَلَدِ وَالْمُدَبَّرُ فَلَا خِلَافَ فِي أَنَّ الْعِتْقَ جَائِزٌ فِيهِمَا... وَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: لَا يُجْزِئَانِ؟ "

171- "Yine bu konuda İmâm Mâlik ve İmâm Ebû Hanîfe, cariye ve azatlığı efendisinin ölümüne bağlanmış köleyi (müdebber) azad etmenin yeterli olmadığını söylemişlerdir."[434]

---

[431] Kâdî Abdulvehhâb, *et-Telḳīn*, 1/75; Ebû Abdillâh el-Mâlikî, *Minhu'l-celîl*, 2/254; Muhammed el-Arabî el-Karâvî, *el-Hulâsatü'l-fiḳhiyye*, 199.

[432] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/329.

[433] Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 111; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 3/129.

[434] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/329.

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde cariye ve azatlığı efendisinin ölümüne bağlanmış köleyi azad etmenin yeterli olmadığı, söylenmiştir.[435]

2.8.5. Ramazan Ayında Deliren ve Bayılanın Hükmü

(مَسْأَلَةٌ الْمَجْنُون وَالْمُغْمَى عَلَيْهِ فِي شَهْر رَمَضَانَ)

" وَقَالَ مَالِكٌ: مَنْ بَلَغَ وَهُوَ مَجْنُونٌ مُطْبَقٌ فَأَقَامَ وَهُوَ كَذَلِكَ سِنِينَ ثُمَّ أَفَاقَ -: فَإِنَّهُ يَقْضِي كُلَّ رَمَضَانَ كَانَ فِي تِلْكَ السِّنِينَ، وَلَا يَقْضِي شَيْئًا مِنْ الصَّلَوَاتِ. قَالَ: فَإِنْ أُغْمِيَ عَلَيْهِ أَكْثَرَ النَّهَارِ فَعَلَيْهِ قَضَاؤُهُ، فَإِنْ أُغْمِيَ عَلَيْهِ أَقَلَّ النَّهَارِ فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاؤُهُ. "

172- "İmâm Mâlik, bir kimse mecnunluk haliyle buluğ çağına girip bu hali de senelerce devam eder ve sonra kendine gelirse geçmiş senelerin Ramazan ayındaki oruçlarını kaza eder ancak namazlarını kaza etmez, demiştir. Eğer baygınlık hali günün çoğunluğunda devam ederse orucunu kaza eder, günün çoğunluğunda bu durum devam etmezse kaza etmez, demiştir."[436]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, bir kimse mecnunluk haliyle buluğ çağına girip bu hali de senelerce devam eder ve sonra kendine gelirse geçmiş senelerin Ramazan ayındaki oruçlarını kaza eder ancak namazlarını kaza etmez, demiştir. Eğer baygınlık hali günün çoğunluğunda devam ederse orucunu kaza eder, günün çoğunluğunda bu durum devam etmezse kaza etmez, demiştir.[437]

---

[435] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 2/330.

[436] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/362.

[437] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/277; Berâzîî, *et-Tehẕîb*, 1/360; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/330; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/342.

2.8.6. Ramazan'da Hilali Görme (Rü'yetü'l-Hilâl)

(مَسْأَلَةٌ مَنْ صَحَّ عِنْدَهُ أَنَّ الْهِلَالَ قَدْ رُئِيَ الْبَارِحَةَ فِي آخِرِ شَعْبَانَ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا أَقْبَلُ فِي كِلَيْهِمَا إلَّا رَجُلَيْنِ عَدْلَيْنِ "

173- "İmâm Mâlik, Ramazan ve Şevval aylarında hilali görmede iki adil erkeğin şahitliği gereklidir, demiştir."[438]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Ramazan'ın girişinde ve çıkışında hilali görmede iki adil erkeğin şahitliği gereklidir, demiştir.[439]

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: يَصُومُ إنْ رَآهُ وَحْدَهُ، وَلَا يُفْطِرُ إنْ رَآهُ وَحْدَهُ "

174- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, tek başına hilali gören orucunu tutar ama tek başına hilali gören ise iftar (bayram) etmez, demişlerdir."[440]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, tek başına hilali gören orucunu tutar ama tek başına hilali gören ise iftar (bayram) etmez, demiştir.[441]

2.8.7. Ramazan Fecri Belirdikten Sonra Buluğa Eren veya Müslüman Olanın Durumu

(مَسْأَلَةٌ أَسْلَمَ أَوْ بَلَغَ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ الْفَجْرُ لَهُ فِي رَمَضَانَ)

---

[438] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/374.

[439] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/160; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/48.

[440] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/378.

[441] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/266-277; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/428; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 2/6.

" عَنْ عَطَاءٍ - إنْ طَهُرَتْ أَوَّلَ النَّهَارِ فَلْتُتِمَّ يَوْمَهَا، وَإِنْ طَهُرَتْ فِي آخِرِهِ أَكَلَتْ وَشَرِبَتْ؛ وَبِمِثْلِ قَوْلِنَا يَقُولُ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، وَمَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ، وَأَبُو سُلَيْمَانَ "

175- "İmâm Atâ, eğer hâize olan kadın gündüzün ilk vaktinde temizlenirse o günü oruçla tamamlasın, eğer gündüzün son vaktinde temizlenirse yiyip içsin demiştir. İmâm Mâlik ve diğer bazı imâmlar da bu görüşü desteklemişlerdir."[442]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetsizdir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, doğrudan İmâm Mâlik'e nispet ettiği görüşü bulamadık ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispetinin isabetsiz olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ'*ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı,* İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, Mâlikî mezhebinde, hâize olan kadın ister gündüzün evvelinde ister sonunda temizlensin, iftar etsin ve yiyip içsin, demiştir.[443]

2.8.8. Ramazan'da Seferîlik

(مَسْأَلَةٌ الْمُسَافِرِ فِي رَمَضَانَ)

" وَقَدْ فَرَّقَ قَوْمٌ بَيْنَ سَفَرِ الطَّاعَةِ، وَسَفَرِ الْمَعْصِيَةِ فَلَمْ يَرَوْا لَهُ الْفِطْرَ فِي سَفَرِ الْمَعْصِيَةِ، وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ "

[442] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/382.

[443] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/193; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/341; Ezherî, *es-Semerü'd-dânî*, 299.

176- “Bazıları seferi, masiyet (günah işleme amaçlı) ve tâat (hayır işleme amaçlı) olarak birbirinden ayırmışlardır. Masiyet seferinde orucu yeme ruhsatını uygun görmemişlerdir. İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî de bu görüştedirler.”[444]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik seferi, masiyet ve tâat olarak birbirinden ayırmıştır. Masiyet seferinde orucu yeme ruhsatını uygun görmemiştir.[445]

" وَحَّدَ مَالِكٌ فِي ذَلِكَ، مَرَّةً يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَمَرَّةً ثَمَانِيَةً وَأَرْبَعِينَ مِيلًا، وَمَرَّةً خَمْسَةً وَأَرْبَعِينَ مِيلًا، وَمَرَّةً اثْنَيْنِ وَأَرْبَعِينَ مِيلًا، وَمَرَّةً أَرْبَعِينَ مِيلًا، وَمَرَّةً سِتَّةً وَثَلَاثِينَ مِيلًا "

177- “İmâm Mâlik, seferîlikte oruçlunun orucunu yiyebilmesi için seferi olarak kat etmesi gereken mesafeyi bir defasında bir gün bir gecelik bir defasında 48 mil (77,24 km.), bir defasında 45 mil (72,42 km.), bir defasında 42 mil (67,59 km.), bir defasında 36 mil (57,93 km.), olarak tayin etmiştir.”[446]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, seferîlikte kat edilmesi gereken mesafeyle ilgili nispette belirtildiği gibi birbirine yakın mesafelerle tayin etmiştir.[447]

"وَعَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ الْمُسَافِرِ أَيَصُومُ أَمْ يُفْطِرُ؟ فَقَالَ: يَصُومُ. وَأَمَّا الطَّائِفَةُ الْمُجَوِّزَةُ لِلصَّوْمِ وَالْفِطْرِ؛ أَوْ الْمُخْتَارَةُ لِلصَّوْمِ -: فَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ، وَمَالِكٍ وَالشَّافِعِيِّ"

---

[444] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/384.

[445] İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-mücteh*id, 1/179, 183; Ruaynî, *Mevâhibü’l-celîl*, 2/140; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/304.

[446] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/385.

[447] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/207; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/244-245; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 2/358.

178- “Seferî olan kişinin, oruç tutması mı veya tutmaması mı uygundur diye Urve b. Zübeyr’e sorulmuş, O da oruç tutsun, demiştir. Bir grup ise, oruç tutması da tutmaması da caizdir demişlerse de başka bir grup, oruç tutmasının daha faziletli olduğunu söylemişlerdir. Bu son görüş, İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî’nin görüşleridir.”[448]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, seferî olan kişinin oruç tutmasının daha faziletli olduğunu söylemiştir.[449]

2.8.9. Ramazan Orucunun Kazasını Peş Peşe Tutma

(مَسْأَلَةُ الْمُتَابَعَةُ فِي قَضَاءِ رَمَضَانَ)

" وَالْمُتَابَعَةُ فِي قَضَاءِ رَمَضَانَ وَاجِبَةٌ لِقَوْلِ اللهِ تَعَالَى: {وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ} [آل عمران: 133] فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَيَقْضِيهَا مُتَفَرِّقَةً وَتُجْزِئُهُ لِقَوْلِ اللهِ تَعَالَى: {فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ} [البقرة: 184] وَلَمْ يَحُدَّ تَعَالَى فِي ذَلِكَ وَقْتًا يَبْطُلُ الْقَضَاءُ بِخُرُوجِهِ. وَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ، وَمَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ، وَأَبِي سُلَيْمَانَ "

179- “Ramazan kazasını peş peşe tutmak vaciptir. Eğer peş peşe tutmayıp ayrı ayrı kaza yaparsa da olur. Allah Teâlâ kaza için belli bir vakit tayin etmemiştir ki o vaktin çıkmasıyla kaza yapılamaz olsun. Bu görüş İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî ve Ebû Süleyman’ın (Dâvûd ez-Zâhirî'nin) görüşüdür.”[450]

Mâlikî Mezhebi:

---

[448] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/390.

[449] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/186; İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 1/309.

[450] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/408.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Ramazan orucunun kazasının peş peşe olması şart olmayıp müstehaptır, demiştir.[451]

2.8.10. Hamile ve İhtiyar Kişinin Oruç Tutamaması

(مَسْأَلَةٌ خَافَتْ الْحَامِلُ عَلَى الْجَنِينِ أَوْ عَجَزَ الشَّيْخُ عَنْ الصَّوْمِ)

قَالَ مَالِكٌ: أَمَّا الْمُرْضِعُ فَتُفْطِرُ وَتُطْعِمُ عَنْ كُلِّ يَوْمٍ مِسْكِينًا وَتَقْضِي مَعَ ذَلِكَ، وَأَمَّا الْحَامِلُ فَتَقْضِي وَلَا إطْعَامَ عَلَيْهَا

180- İmâm Mâlik, çocuğunu emziren kadın iftar eder ve her gün için bir fakiri doyurup bununla birlikte kaza yapar, hamile kadın ise, fakiri doyurmaksızın kaza yapar, demiştir.[452]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, çocuğunu emziren kadın ile hamile kadın kazayla birlikte fakiri doyurma kefareti konusunda iki rivayetin birinde çocuğunu emziren kadın iftar eder ve her gün için bir fakiri doyurup bununla birlikte kaza yapar, demiştir. Diğer rivayetinde ise, fidye vermesi şart değildir sadece kaza yapar, demiştir.[453]

2.8.11. Sünnet Orucu Bozma

(مَسْأَلَةٌ الْإِفْطَار فِي صَوْمِ التَّطَوُّعِ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ أَفْطَرَ فِيهِ نَاسِيًا يُتِمُّ صَوْمَهُ وَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَإِنْ أَفْطَرَ فِيهِ عَمْدًا فَقَدْ أَسَاءَ وَيَقْضِي "

---

[451] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭa', thk. A'zamî*, 3/436; Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 82.

[452] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/412.

[453] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/232; İbnü'l-Arabî, *el-Ḳabes*, 525-526.

181- "İmâm Mâlik, sünnet orucu tutan unutarak bir şey yerse orucunu tutmaya devam eder ve kaza etmez, eğer bilerek bir şey yiyerek orucunu bozarsa fenalık yapmış olur ve kaza etmesi gerekir, demiştir."[454]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, sünnet orucu tutan birisi unutarak bir şey yerse orucunu tutmaya devam eder ve kaza etmez, eğer bilerek bir şey yiyerek bozarsa kaza etmesi gerekir, demiştir.[455]

2.8.12. Üzerinde Ramazan veya Nezir Kazası Varken Vefat Edenin Durumu

(مَسْأَلَةٌ مَاتَ وَعَلَيْهِ صَوْمُ فَرْضٍ مِنْ قَضَاءِ رَمَضَانَ أَوْ نَذْرٍ)

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: إنْ أَوْصَى أَنْ يُطْعَمَ عَنْهُ أُطْعِمَ عَنْهُ مَكَانَ كُلِّ يَوْمٍ مِسْكِينٌ، وَإِنْ لَمْ يُوصِ بِذَلِكَ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ. وَالْإِطْعَامُ عِنْدَ مَالِكٍ فِي ذَلِكَ مُدٌّ مُدٌّ "

182- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, bu durumda olan kişi için eğer vasiyet etmişse bir fakir doyurulur, eğer vasiyet etmemişse bir şey yapılmaz, demişlerdir. İmâm Mâlik'in yanında oruç kefareti bir müddür (510 gr.)."[456]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, üzerinde Ramazan veya nezir kazası varken vefat eden kişi, fidyesi verilmek üzere vasiyet etmişse, varisleri tarafından geriye bıraktığı malının üçte birine kadar vasiyeti yerine

---

[454] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/419.

[455] Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî*, 1/544; Ubeyd, *Fıkhu'l-ibâdât*, 314; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/448.

[456] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/420; Müd için bk. Cengiz Kallek, "Müd" (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31/457-459.

getirilir, vasiyet etmemişse varisler istemezlerse fidyesini vermek zorunda değildirler, demiştir.[457]

2.8.13. "Ayılacağım Gün Allah İçin Oruç Tutacağım" Diyenin Nezir Durumu

(مَسْأَلَةٌ قَالَ عَلَيَّ لِلَّهِ تَعَالَى صَوْمُ يَوْمَ أُفِيقُ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ قَدِمَ لَيْلًا صَامَ النَّاذِرُ غَدَ تِلْكَ اللَّيْلَةِ "

183- "İmâm Mâlik, eğer biri 'Falan kişinin geldiği gün Allah için oruç tutacağım' der ve o adam gece gelirse, adakta bulunan kişi o gecenin sabahında oruç tutar, demiştir."[458]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, eğer biri 'Falan kişinin geldiği gün Allah için oruç tutacağım' der ve o adam gece gelirse, adakta bulunan kişi o gecenin sabahında oruç tutar, eğer gündüz gelirse üzerine herhangi bir kaza yoktur, demiştir.[459]

2.8.14. Bir Senelik Oruç Nezreden Kişinin Durumu

(مَسْأَلَةٌ نَذَرَ صَوْمَ سَنَةٍ)

" قَالَ مَالِكٌ: يَصُومُ، وَيُفْطِرُ الْأَيَّامَ الْمَذْكُورَةَ، وَلَا يَقْضِي رَمَضَانَ، وَلَا الْأَيَّامَ الْمَذْكُورَةَ، إلَّا أَنْ يَنْوِيَ قَضَاءَهَا "

---

[457] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 2/326; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/387; Cündî, *et-Tavdîh*, 2/425.

[458] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/429.

[459] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/368; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 178; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 4/93.

184- “İmâm Mâlik, bu durumda olan bir kişi bir sene oruç tutar, Ramazan ve Kurban Bayramı ile teşrik günlerinde iftar eder, Ramazan ayını ve mezkûr diğer günleri kazaya niyet etmemişse kaza etmez, demiştir.”[460]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde bu durumda olan bir kişi bir sene oruç tutar, Ramazan ve Kurban Bayramı ile teşrik günlerinde iftar eder, Ramazan ayını ve bu mezkûr günleri kazaya niyet etmemişse kaza etmez, denilmiştir.[461]

2.8.15. Teşrik Günlerinde Oruç Tutma

(مَسْأَلَةٌ صِيَامُ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ)

" قَالَ مَالِكٌ: يَصُومُهَا الْمُتَمَتِّعُ الْمَذْكُورُ كُلَّهَا، وَلَا يَصُومُ النَّاذِرُ مِنْهَا إلَّا الْيَوْمَ الثَّالِثَ فَقَطْ؛ وَلَا يَجُوزُ أَنْ يُصَامَ شَيْءٌ مِنْهَا تَطَوُّعًا، وَلَا فِي كَفَّارَةٍ "

185- “İmâm Mâlik, teşrik günlerinde temettü haccı yapan bu haccın orucunu tutabilir, nezir orucunu yalnızca 3. günde tutabilir, tatavvu ve kefaret oruçlarını teşrik günlerinde tutması caiz değildir, demiştir.”[462]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde Ramazan ve Kurban Bayramı ile teşrik günlerinde farz, sünnet veya nezir orucunu tutmak caiz değildir, temettü haccı yapan hedy bulamayıp bayramdan önce üç gün oruç tutmamışsa teşrik günlerinde temettü orucunu tutabilir, denilmiştir. İki bayram veya teşrik günlerinde oruç tutmayı nezrederse oruç tutmaz üzerine kaza da gerekmez. İmâm Mâlik, bir rivayette nezrettiği

---

[460] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/430.

[461] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/366; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/348; Gırnâtî, *el-Ḳavânînü’l-Fıḳhiyye*, 113.

[462] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 4/451.

orucu başka günlerde kaza eder başka bir rivayette teşrik günlerinin üçüncü gününde kaza eder, demiştir.[463]

2.9. HAC

Hac bölümünde İbn Hazm'ın İmâm Mâlik'e 55 görüş nispet ettiğini tespit ettik. Bunların 49 tanesi isabetli, 3 tanesi -muhrimin giymesi gereken elbise, şeytan taşlamada kullanılan taşların sayısı ve ihramda olmayanın harem dışında avlanıp avını harem içine götürmesi konusunda yapılan nispetler- isabetsiz, 3 tanesi -şeytan taşlamadan önce tıraş olmanın hükmü, ihramlıyken saçını tıraş etme ihtiyacı duyanın durumu, Allah'a yaklaşmak amacıyla Mekke'ye yürüyerek gitmeyi nezretme konusunda yapılan nispetler- ise kısmen isabetlidir.

2.9.1. Hac ve Umrenin Farz Olduğu Kişiler

(الْحَجُّ إِلَى مَكَّةَ، وَالْعُمْرَةُ [إِلَيْهَا] فَرْضَانِ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ)

" وَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: لَيْسَتْ فَرْضًا "

186- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik umrenin farz olmadığını söylemişlerdir."[464]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, umrenin sünnet olduğunu söylemiş ve Müslümanların bu ibadeti terk etmelerine ruhsat vermemiştir. Sene içerisinde birden fazla umrenin yapılmasını da uygun görmeyip mekruh olduğunu söylemiştir.[465]

---

[463] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/346, 460; Kâdî Abdulvehhâb, *el-Maʿûne*, 466.

[464] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/12.

[465] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ, thk. Aʻzamî*, 3/503; a.mlf. *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 1/444; Kayrevânî, *Metnü'r-risâle*, 78; Mâzerî, *Şerḥu't-Telḳīn*, 1/80.

2.9.2. Köle ve Cariyenin Haccı

(مَسْأَلَةٌ حَجُّ الْعَبْدِ وَالْأَمَةِ)

" وَأَمَّا حَجُّ الْعَبْدِ، وَالْأَمَةِ، فَإِنَّ أَبَا حَنِيفَةَ، وَمَالِكًا، وَالشَّافِعِيَّ قَالُوا: لَا حَجَّ عَلَيْهِ فَإِنْ حَجَّ لَمْ يُجْزِهِ ذَلِكَ مِنْ حَجَّةِ الْإِسْلَامِ "

187- "İmâm Mâlik, İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Şâfiî, köle ve cariyenin haccetmesinin farz olmadığını, eğer haccederlerse farz olan haccın yerine geçmeyeceğini söylemişlerdir."[466]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, hürriyet haccın şartlarından olduğu için köle veya cariye efendisinin izni olmadan hac edemez, eğer hac için ihrama girerse efendisi kölenin haccını bozmakta veya bozmamakta muhayyerdir. Eğer hac ederse, bu farz olan haccın yerine geçmez, demiştir.[467]

2.9.3. Kocası veya Mahremi Yanında Olmayan Kadının Haccetmesi

(مَسْأَلَةٌ الْمَرْأَةُ الَّتِي لَا زَوْجَ لَهَا وَلَا ذَا مَحْرَمٍ يَحُجُّ مَعَهَا تَحُجُّ)

" وَمِنْ طَرِيقِ سَعِيدِ بْنِ مَنْصُورٍ نا ابْنُ وَهْبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَجِّ عَنْ نَافِعٍ مَوْلَى ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كَانَ يُسَافِرُ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ مَوْلَيَاتٌ (لَهُ) لَيْسَ مَعَهُنَّ مَحْرَمٌ، وَهُوَ قَوْلُ ابْنِ سِيرِينَ وَعَطَاءٍ، وَهُوَ ظَاهِرُ قَوْلِ الزُّهْرِيِّ، وَقَتَادَةَ، وَالْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ - وَهُوَ قَوْلُ الْأَوْزَاعِيِّ، وَمَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ، وَأَبِي سُلَيْمَانَ، وَجَمِيعِ أَصْحَابِهِمْ. "

188- "İmâm Evzâî, İmâm Mâlik ve diğer bazı imâmlar, kocası veya mahremi yanında olmayan kadının hacca gidebileceğini söylemişlerdir."[468]

---

[466] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/13.

[467] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/413; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 3/442; Cellâb, *et-Tefrî'*, 1/245.

[468] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/20.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, velisi yanında olmayan kadının, erkek ve kadınlardan oluşan bir grupla birlikte hacca gitmesinde bir sakınca görmüyorum, demiştir. Kadının velisi kendisi ile hacca gitmekten imtina ediyorsa bir grup kadın, erkek veya güvenilir tek kadınla da hacca gidebilir, demiştir.[469]

2.9.4. Hacca Yol Bakımından Güç Yetirebilmek

(مَسْأَلَةٌ اسْتِطَاعَةُ السَّبِيلِ الَّذِي يَجِبُ بِهِ الْحَجُّ)

"وَقَالَ مَالِكٌ: الِاسْتِطَاعَةُ قُوَّةُ الْجِسْمِ أَوْ الْقُوَّةُ بِالْمَالِ عَلَى الْحَجِّ بِنَفْسِهِ، وَلَمْ يَرَ وُجُودَ مَنْ يُطِيعُهُ اسْتِطَاعَةً وَلَا أَوْجَبَ بِذَلِكَ حَجًّا. "

189- "İmâm Mâlik, yol bakımından güç yetirebilmede kendi başına hacca gidebilmek için bedenen veya maddî açıdan güçlü olmayı şart koşmuştur. Vücut bakımından güç yetiremeyen ancak kendisine itaat eden kişinin varlığını istitâat olarak görmemiş bundan dolayı da haccı vacip etmemiştir."[470]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, haccın şartlarından olan istitâat; kişinin bedenen güçlü olması ve maddî imkâna sahip olmasıdır, demiştir. Dolayısıyla bedenen güç getiremeyip malî açıdan imkânlara sahip olsa da üzerine hac vacip değildir ve kendi yerine başka birini de gönderme zorunda değildir.[471]

---

[469] Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 2/527; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 5/150.

[470] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/27.

[471] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/275; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/356; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/353.

2.9.5. Hacca Gücü Yetip de Haccetmeden Vefat Eden Kişi

(مَسْأَلَةٌ مَاتَ وَهُوَ مُسْتَطِيعٌ لِلْحَجِّ)

" وَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: لَا يُحَجُّ عَنْهُ إلَّا أَنْ يُوصِيَ بِذَلِكَ فَيَكُونُ مِنْ الثُّلُثِ. "

190- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, hacca gücü yetip de haccetmeden vefat eden kişi vasiyet etmemişse daha sonra onun adına haccedilmez, vasiyet etmişse terikesinin üçte birinden hac masrafı karşılanır, demişlerdir."[472]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, vasiyet edilmediği takdirde kimse kimsenin yerine hac etmemelidir, demiştir.[473]

2.9.6. Hac Menâsiklerinin Hac Aylarının Dışında Yapılması

(مَسْأَلَةٌ الْحَجُّ لَا يَجُوزُ شَيْءٌ مِنْ عَمَلِهِ إلَّا فِي أَوْقَاتِهِ)

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: يُكْرَهُ ذَلِكَ وَيَلْزَمُهُ إنْ أَحْرَمَ قَبْلَ أَشْهُرِ الْحَجِّ "

191- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, hac aylarının dışında hac menâsiki yapmak mekruhtur, bir kimse hac aylarından önce ihrama girmiş ise hac yapmak ona farz olur, demişlerdir."[474]

Mâlikî Mezhebi:

---

[472] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/41.

[473] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 4/259; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 4/6; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 2/482.

[474] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/46.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, hac aylarından önce ihrama girmenin mekruh olduğunu, eğer hac aylarından önce ihrama girmiş ise o ihramla haccetmenin kendisine farz olduğunu, söylemiştir.[475]

" قَالَ مَالِكٌ: الْعُمْرَةُ جَائِزَةٌ فِي كُلِّ وَقْتٍ مِنْ السَّنَةِ إلَّا لِلْحَاجِّ خَاصَّةً فِي أَيَّامِ النَّحْرِ خَاصَّةً "

192- "İmâm Mâlik, sadece hac yapan kişinin bayram günlerinin dışında, senenin her vaktinde umre yapması caizdir, demiştir."[476]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[477]

2.9.7. Hac ve Umrenin Mîkât Sınırları

(مَسْأَلَةٌ لِلْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ مَوَاقِيت)

" قَالَ مَالِكٌ؛ وَسُفْيَانُ، وَالْأَوْزَاعِيُّ، وَالْحَسَنُ بْنُ حَيٍّ، وَاللَّيْثُ، وَأَبُو يُوسُفَ: إنْ رَجَعَ إلَى الْمِيقَاتِ فَأَحْرَمَ مِنْهُ؛ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَلَا دَمَ وَلَا غَيْرَهُ لَبَّى أَوْ لَمْ يُلَبِّ؛ وَإِنْ لَمْ يَرْجِعْ فَعَلَيْهِ دَمٌ، وَحَجُّهُ، وَعُمْرَتُهُ: صَحِيحَانِ "

193- "İmâm Mâlik ve diğer bazı imâmlar, ihramsız mîkâtı geçen kişi ister telbiye getirsin ister getirmesin eğer tekrar mîkâta dönüp ihrama niyet ederse herhangi bir cezası yoktur, eğer dönmezse kurban kesmesi vacip olur, böylece hac ve umresi sahih olmuş olur, demişlerdir."[478]

Mâlikî Mezhebi:

---

[475] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/396; Meyyâre, *ed-Dürrü's-semîn*, 505; Cündî, *et-Tavdîh*, 2/520.

[476] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/49.

[477] Kâdî Abdulvehhâb, *et-Telḳīn*, 1/80; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 187; Cündî, *et-Tavdîh*, 2/519.

[478] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/56.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ihramsız mîkâtı geçen kişi ister telbiye getirsin ister getirmesin eğer tekrar mîkâta dönüp ihrama niyet ederse herhangi bir cezası yoktur, eğer dönmezse kurban kesmesi vacip olur, demiştir.[479]

2.9.8. Muhrimin Giymesi Gereken Elbise

(مَسْأَلَةٌ مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنْ الثِّيَابِ)

" قَالَ مَالِكٌ: مَنْ لَمْ يَجِدْ إزَارًا لَبِسَ سَرَاوِيلَ وَافْتَدَى، وَإِنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ قَطَعَ الْخُفَّيْنِ أَسْفَلَ مِنْ الْكَعْبَيْنِ وَلَبِسَهُمَا وَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ "

194- "İmâm Mâlik, izâr bulamayan şalvar giyer ve bundan dolayı fidye verir, eğer na'l (dikişsiz ayakkabı) bulamazsa mestini ayak bileğinin altından keserek giyer ve bundan dolayı ise herhangi bir cezaya tabi olmaz, demiştir."[480]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetsizdir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, İmâm Mâlik'e nispet ettiği bu görüşünün isabetsiz olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ*'ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, İmâm Mâlik, izâr bulamayan kişinin şalvar giymesini doğru bulmadığını söylemiştir. Ayrıca mezhep içinde izâr bulamayanın şalvar giymesinin mekruh olmasıyla alakalı ise iki rivayet mevcuttur; bir rivayette fidye verse bile şalvar giyemez denilmiş başka bir rivayette ise şalvar giyip fidye verir denilmiştir. Mâlikî mezhebinde,

---

[479] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/402; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 2/481; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/381.

[480] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/66.

nispette belirtilenin aksine eğer na‘l (dikişsiz ayakkabı) bulamazsa mestini ayak bileğinin altından keserek giyer ve bundan dolayı da fidye verir, denilmiştir.[481]

2.9.9. İhramlıyken Koku Sürünme

(مَسْأَلَةٌ التَّطَيُّبُ عِنْدَ الْإِحْرَامِ)

"ابراهيم ابن محمد سَمِعْت ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: لَأَنْ أُصْبِحَ مَطْلِيًّا بِقَطِرَانٍ أَحَبُّ إلَيَّ مِنْ أَنْ أُصْبِحَ مُحْرِمًا أَنْضَحُ طِيبًا وَهُوَ قَوْلُ عَطَاءٍ، وَالزُّهْرِيِّ، وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، وَمُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، وَمَالِكٍ "

195- “İbrahim b. Muhammed, İbn Ömer’den işittim ki; 'Katranla boyanmış olmam ihramda koku sürmekten bana daha sevimlidir' diyordu. Bu görüş İmâm Mâlik ve diğer bazı imâmların görüşüdür.”[482]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ihramlının koku sürmesi haramdır, bunu yapan fidye verir, demiştir.[483]

2.9.10. İhramlının Başını Örtmesi

(مَسْأَلَةٌ تَغْطِيَة الرأس لِلْمُحْرِمِ)

" وَرُوِيَ عَنْ ابْنِ عُمَرَ: لَا يُغَطِّي الْمُحْرِمُ وَجْهَهُ - وَقَالَ بِهِ مَالِكٌ، وَلَمْ يَرَ عَلَى الْمُحْرِمِ إنْ غَطَّى وَجْهَهُ شَيْئًا لَا فِدْيَةَ، وَلَا صَدَقَةَ، وَلَا غَيْرَ ذَلِكَ إلَّا أَنَّهُ كَرِهَهُ فَقَطْ "

196- “İbn Ömer’den rivayet edilmiştir ki; ihramlı yüzünü örtmez. İmâm Mâlik de bunu söylemiştir. İmâm Mâlik, ihramlının yüzünü örtmesinden dolayı ne fidye ne

---

[481] Mevvâk, *et-Tâc ve’l-iklîl*, 4/207; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 3/228; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/472.

[482] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/68.

[483] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/443; Ruaynî, *Mevâhibü’l-celîl*, 3/89; Ebû Abdillâh el-Mâlikî, *Minhu’l-celîl*, 3/89; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 3/311; Kayrevânî, *Şerḥu İbn Nâcî*, 2/335.

sadaka ne de başka bir cezayı uygun görmemiş sadece mekruh olduğunu söylemiştir."[484]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ihramlı yüzünü örtmez, demiştir. Bununla beraber, Mâlikî mezhebinin müteahhir âlimlerince bu konu da iki rivayet vardır. Birinci rivayette; ihramlının yüzünü örtmesi haramdır bundan dolayı fidye vermesi gerektiğini, ikinci rivayette ise bu fiilin mekruh olduğunu ve bundan dolayı fidye vermesi gerekmediğini, söylemişlerdir.[485]

2.9.11. Hac İçin Mîkât Sınırına Gelenin Durumu

أَمَّا مَنْ أَرَادَ الْحَجَّ فَإِنَّهُ إِذَا جَاءَ إِلَى الْمِيقَاتِ

" قَالَ مَالِكٌ: الْإِفْرَادُ أَفْضَلُ "

197- "İmâm Mâlik, ifrâd haccının kırân ve temettü haccından daha faziletli olduğunu söylemiştir."[486]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ifrâd haccının kırân ve temettü haccından daha faziletli olduğunu söylemiştir.[487]

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: لَا - تُقَلَّدُ الْغَنَمُ - وَرَأَى مَالِكٌ إِشْعَارَ الْبَقَرِ إِنْ كَانَتْ لَهَا أَسْنِمَةٌ "

---

[484] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/79.

[485] Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/472; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 3/301, 307.

[486] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/101.

[487] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/317; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 4/76; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 3/49; Nefrâvî, *el-Fevâkihu'd-devânî*, 1/371.

198- “İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, küçükbaş hayvana hedy nişanesi takılmaz, demişlerdir. İmâm Mâlik, büyükbaş hayvan eğer hörgüçlüyse ona hedy nişanesi takılır görüşünü savunmuştur.”[488]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, küçükbaş hayvanı hedy kurbanı olduğunda ne iş‘âr (devenin hörgücünden kan akıtmak suretiyle işaretlenme) yapılır ne de kılâde (boynuna takılan örülmüş ip veya nal gibi nişane) takılır, demiştir. Büyükbaş hayvan eğer hörgüçlüyse ona hedy nişanesi olarak kılâde takılır demiştir.[489]

2.9.12. Güneş Batmadan Önce Arafat’tan Ayrılma

(دَفَعَ مِنْ عَرَفَةَ قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ لَمْ يَقِفْ بِهَا لَيْلًا فَلَا حَجَّ لَهُ "

199- “İmâm Mâlik, Arafat’ta gece vakfe yapmadan ayrılanın haccı makbul değildir, demiştir.”[490]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Arafat’ta gece vakfe yapmadan ayrılanın haccı makbul değildir, demiştir.[491]

---

[488] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/104.

[489] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/456; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/402; İbn Rüşd, *el-Beyân ve’t-taḥṣîl*, 4/18.

[490] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/116.

[491] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭa’, thk. A‘zamî*, 3/572; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/405; Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 2/390.

2.9.13. İmâmın Arafat'ta Hutbeyi Tamamlaması

(الْإِمَامُ إذَا أَتَمَّ الْخُطْبَةَ بِعَرَفَةَ)

" أَنْ يُؤَذِّنَ الْمُؤَذِّنُ إذَا أَتَمَّ الْإِمَامُ الْخُطْبَةَ بِعَرَفَةَ، ثُمَّ يُقِيمَ لِصَلَاةِ الظُّهْرِ، ثُمَّ يُقِيمَ لِلْعَصْرِ وَلَا يُؤَذِّنَ لَهَا؛ فَلِمَا ذَكَرْنَاهُ فِي الْخَبَرِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - آنِفًا وَهُوَ قَوْلُ أَبِي سُلَيْمَانَ، وَأَحَدِ قَوْلَيْ مَالِكٍ؛ وَقَالَ مَالِكٌ مَرَّةً أُخْرَى: إنْ شَاءَ أَذَّنَ، وَالْإِمَامُ فِي الْخُطْبَةِ، وَإِنْ شَاءَ إذَا أَتَمَّ. "

200- "İmâm, Arafat hutbesini tamamladığında müezzin ezan okur sonra öğlen namazı için kamet getirir ardından ikindi namazı için ezan okunmayıp yine kamet getirilir. Bu görüş Ebû Süleyman (Davud ez-Zâhirî) ve İmâm Mâlik'in iki görüşünden biridir. İmâm Mâlik, başka bir defasında müezzin ister imâm hutbe îrâd ederken isterse de hutbe bittikten sonra ikindi namazı için ezan okur, demiştir."[492]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, imâm, Arafat hutbesini tamamlayıp minberde oturduğunda müezzin ezan okur sonra öğlen namazı için kamet getirir ardından ikindi namazı için ezan okur ve kamet getirir sonra ikindi namazını kılar, demiştir. İmâm Mâlik'e nispet edilen ilk nispet Mâlikî kaynaklarında bulunamadı.[493]

2.9.14. Arafat'ta Öğle ve İkindi Namazlarını Cem' Etme

(الْجَمْع بَيْنَ صَلَاتَيْ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ بِعَرَفَةَ)

" قَالَ مَالِكٌ: بِأَذَانَيْنِ وَإِقَامَتَيْنِ لِكُلِّ صَلَاةٍ أَذَانٌ وَإِقَامَةٌ "

---

[492] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/120.

[493] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/249.

201- “İmâm Mâlik, Arafat’ta öğle ve ikindi namazlarını cem‘ eden kişi her iki namaz için birer ezan ve kamet getirir, demiştir.”[494]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir.[495]

2.9.15. Büyük Şeytana Atılan Taş

(رَمْي جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ)

" قَالَ مَالِكٌ: أُحِبُّ أَكْبَرَ مِنْ حَصَى الْخَذْفِ "

202- “İmâm Mâlik, şeytan taşlamada kullanılan taşın fırlatılabilecek taşlardan daha büyük olmasını tercih ediyorum, demiştir.”[496]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, şeytan taşlamada kullanılan taşın fırlatılabilecek taşlardan daha büyük olmasını uygun görüyorum, demiştir.[497]

2.9.16. Şeytan Taşlamada Kullanılan Taşların Sayısı

(عَدَد الْحَصَى)

" قَالَ مَالِكٌ: عَلَيْهِ فِي الْحَصَاةِ الْوَاحِدَةِ فَأَكْثَرَ إنْ نَسِيَهَا دَمٌ؛ فَإِنْ تَرَكَ سَبْعَ حَصَيَاتٍ فَعَلَيْهِ بَدَنَةٌ؛ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَبَقَرَةٌ؛ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَشَاةٌ؛ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ "

---

[494] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/121.

[495] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/160, 429; Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/448; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/372.

[496] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/131.

[497] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/437; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/547; Ruaynî, *Mevâhibü’l-celîl*, 3/133.

203- “İmâm Mâlik, şeytan taşlamada kişi bir veya daha fazla taşı unutarak atmazsa ceza kurbanı olarak dem (küçükbaş), eğer 7 taş unutmuşsa bedene (deve) kesmesi gerekir, eğer deve bulamazsa sığır keser onu da bulamazsa küçükbaş hayvan keser onu da bulamazsa oruç tutar, demiştir.”[498]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen bu görüş isabetsizdir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm’ın, doğrudan İmâm Mâlik’e nispet ettiği görüşü bulamadık ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispetinin isabetsiz olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ’*ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik’in *el-Muvatta’ı*, İbn Rüşd’ün *Bidâyetü’l-müctehid*, Sahnûn’un *el-Müdevvenetü’l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, İmâm Mâlik, şeytan taşlamanın hepsini veya bir tanesini terk eden kurban kesmelidir, demiştir. Nispette belirtilen tafsilat Mâlikî kaynaklarında bulunamamıştır.[499]

2.9.17. Telbiyeyi Kesme Vakti

(لَا يَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ إلَّا مَعَ آخِرِ حَصَاةٍ مِنْ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ)

" فَإِنَّ مَالِكًا قَالَ: يَقْطَعُ التَّلْبِيَةَ إذَا نَهَضَ إلَى عَرَفَةَ "

204- “İmâm Mâlik, kişi, Arafat için yola çıktığı zaman telbiyeyi keser, demiştir.”[500]

---

[498] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/132.

[499] İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 2/119; Ebû Muhammed Celâleddîn Abdullâh bin Necm bin Şâş el-Cüzzâmî es-Sa‘dî, *İkdü’l cevâhiri’s-semîne fi mezhebi ʿâlimi’l-Medîne* (Lübnan: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 2003), 1/289.

[500] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/133.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kişi, Arafat için yola çıktığı zaman telbiyeyi keser, demiştir. İmâm Mâlik, başka bir rivayette, Arife günü güneş battığında telbiyeyi keser, demiştir.[501]

" قَالَ مَالِكٌ: مَنْ أَحْرَمَ مِنْ الْمِيقَاتِ قَطَعَ التَّلْبِيَةَ إذَا دَخَلَ أَوَّلَ الْحَرَمِ "

205- "İmâm Mâlik, mîkâttan ihrama giren Harem'e yetiştiğinde telbiyeyi keser, demiştir."[502]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde mîkâttan ihrama girdiğinde Harem'e yetiştiğinde telbiyeyi keser, Ci'râne tarafından ihrama giren Mekke'ye girdiğinde telbiyeyi keser, Ten'îm tarafından ihrama giren ise Kâbe'yi gördüğünde telbiyeyi keser, denilmiştir.[503]

2.9.18. Şeytan Taşlamadan Önce Mina'da Güzel Koku Sürme

(الطِّيب بِمِنًى قَبْلَ رَمْيِ الْجَمْرَةِ)

" قَالَ مَالِكٌ، وَسُفْيَانُ: إذَا رَمَى الْجَمْرَةَ حَلَّ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ إلَّا النِّسَاءَ، وَالتَّصَيُّدَ، وَالطِّيبَ "

206- "İmâm Mâlik ve Süfyân, şeytan taşlaması yapana ihram haramlarından kadın, av ve güzel koku sürmenin dışında her şey helal olur, demişlerdir."[504]

---

[501] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ, thk. Aʻzamî*, 3/488; a.mlf. *Muvaṭṭau imâm Malik, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki*, 1/338; Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/322; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/249.

[502] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/136.

[503] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/334; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/371.

[504] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/138.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[505]

2.9.19. Harem Ehlinden Olmayan veya Ailesiyle Birlikte Oraya Göçmeyen Kişinin Temettü' Haccı Yapması

(الْمُتَمَتِّعُ إذَا كَانَ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ الْحَرَمِ أَوْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ مَعَه)

" فَأَمَّا الْمُتَمَتِّعُ فَإِنْ كَانَ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ الْحَرَمِ أَوْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ مَعَهُ قَاطِنِينَ هُنَالِكَ فَفَرْضٌ عَلَيْهِ أَنْ يُهْدِيَ هَدْيًا وَلَا بُدَّ؛ وَلَا يُجْزِئُهُ أَنْ يُهْدِيَهُ إلَّا بَعْدَ أَنْ يُحْرِمَ بِالْحَجِّ. فَإِنْ لَمْ يَجِدْ هَدْيًا وَلَا مَا يَبْتَاعُهُ بِهِ فَلْيَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ يَوْمِ يُحْرِمُ بِالْحَجِّ إلَى انْقِضَاءِ يَوْمِ عَرَفَةَ وَسَبْعَةَ أَيَّامٍ إذَا انْقَضَتْ أَيَّامُ التَّشْرِيقِ...، وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ، وَأَحْمَدَ، وَأَبِي سُلَيْمَانَ "

207- "Harem ehlinden olmayan veya ailesiyle birlikte oraya göçmeyen kişinin temettü haccı yaptığında hedy kurbanı kesmesi farzdır, eğer kurban bulamaz veya alacak güçte olmazsa 3 gün hac için ihrama girdiği günden Arife gününün bitimine kadar, 7 gün ise teşrik günleri bittikten sonra oruç tutar. Bu görüş, İmâm Mâlik ve diğer bazı müctehid imâmların görüşüdür."[506]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[507]

" قَالَ مَالِكٌ: هُمْ أَهْلُ مَكَّةَ، وَذِي طُوًى "

---

[505] İmâm Mâlik, *el-Muvaṭṭa', thk. A'zamî*, 3/601; a.mlf. *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki*, 1/410; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/374.

[506] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/141-143.

[507] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/402; İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 130, 153; Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/418.

208- "İmâm Mâlik, Harem ehli Mekke ve Zîtuva'da oturanlardır, demiştir."[508]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Mescid-i Haram sakinleri, Mekke ve Zîtuva'da oturanlardır, demiştir.[509]

2.9.20. Hem Mescidu'l-Haram'da Hem de Mescidu'l-Haram'ın Dışında Ailesi Olanın Temettü Haccı Yapması

(مَسْأَلَةٌ المتمتع كَانَ لَهُ أَهْلٌ حَاضِرُو الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَأَهْلٌ غَيْرُ حَاضِرِينَ)

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: لَا يُجْزِئُ هَدْيُهُ قَبْلَ يَوْمِ النَّحْرِ "

209- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, bayram gününden önce hedy kurbanının kesilemeyeceğini söylemişlerdir."[510]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, bayram gününden önce hedy kurbanının kesilemeyeceğini söylemiştir.[511]

2.9.21. Hedy Kurbanının Arafat'a Götürülmesi

(الْوُقُوفُ بِالْهَدْيِ بِعَرَفَةَ)

" فَإِنَّ مَالِكًا وَمَنْ قَلَّدَهُ قَالَ: لَا يُجْزِئُ مِنْ الْهَدْيِ الَّذِي يُبْتَاعُ فِي الْحَرَمِ إلَّا أَنْ يُوقَفَ بِعَرَفَةَ وَلَا بُدَّ "

---

[508] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/147.

[509] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/339; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/98; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 3/292.

[510] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/158.

[511] Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 3/63; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/140.

210- “İmâm Mâlik ve takipçileri haremde alınan hedyin Arafat vakfesinden sonra kesilmelidir, demişlerdir.”[512]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik’e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde hedy kurbanı Arafat vakfesinden sonra Mina’da kesilmelidir, denilmiştir.[513]

" قَالَ مَالِكٌ: لَمْ أَسْمَعْ قَطُّ أَنَّ مَكِّيًّا قَرَنَ "

211- “İmâm Mâlik, Mekkelinin kırân haccı yaptığını hiç duymadım, demiştir.”[514]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Mekke ehlinin kıran haccı yaptığını duymadım, eğer yine de kıran haccı yaparlarsa, temettü haccı yapanlar gibi hedy kurbanı vermeleri gerekmez, demiştir.[515]

2.9.22. İhramlının Mekke’den Ayrılması

(الْمُحْرِم إِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ مِنْ مَكَّةَ)

" قَالَ مَالِكٌ: بِتَحْدِيدِ مَكَان إِذَا بَلَغَهُ لَمْ يَرْجِعْ مِنْهُ "

212- “İmâm Mâlik, veda tavafı yapmadan Mekke’den ayrılıp belirli bir mekâna ulaşanın tavaf için tekrar geri dönmeyeceğini söylemiştir.”[516]

---

[512] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/171.

[513] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/442; Kürdî, *Câmiʿu’l-Ümmehât*, 217; Cündî, *et-Tavdîh*, 3/179.

[514] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/173.

[515] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/385; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve’z-ziyâdât*, 2/368.

[516] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/179.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, veda tavafı müstehap olup terk edene herhangi bir ceza gerekmez, demiştir. Dolayısıyla birinin veda tavafı yapmadan Mekke'den ayrılması hoş görülmemiş ise de müstehap olduğu için tekrar dönüp veda tavafı yapmak zorunda da değildir.[517]

2.9.23. Hac ve Umreyi Birlikte Yapana Tek Tavaf ve Tek Sa'y'ın Yeterli Olması

(يُجْزِئُ الْقَارِنَ بَيْنَ طَوَافٌ وَاحِدٌ وَسَعْيٌ وَاحِدٌ)

" إِنَّهُ يُجْزِئُ الْقَارِنَ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ طَوَافٌ وَاحِدٌ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ لَهُمَا جَمِيعًا، وَسَعْيٌ وَاحِدٌ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعَةَ أَشْوَاطٍ لَهُمَا جَمِيعًا، كَالْمُفْرِد...وَهُوَ قَوْلُ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، وَالْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ، وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، وَعَطَاءٍ، وَطَاوُسٍ، وَمُجَاهِدٍ، وَسَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، وَمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، وَالزُّهْرِيِّ، وَمَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ، وَأَحْمَدَ، وَإِسْحَاقَ، وَأَبِي ثَوْرٍ، وَدَاوُد، وَأَصْحَابِهِمْ."

213- "Hac ve umreyi birlikte yapana, her ikisi için tek tavaf ve tek sa'y yeterlidir. Bu görüş, İmâm Mâlik ve diğer bazı müctehid imâmların görüşüdür."[518]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kırân haccı yapana tek tavaf ve tek sa'y yeterlidir, demiştir. Umre için ayrı hac için ayrı sa'y ve tavafa gerek yoktur.[519]

2.9.24. Şeytan Taşlamadan Önce Tıraş Olmak

(مَسْأَلَةٌ حُكْم الْحَلْق قَبْل الرَّمْي)

---

[517] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/406; Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/461; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/423.

[518] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/182.

[519] İmâm Mâlik, *el-Muvaṭṭa', thk. A'zamî*, 3/604; a.mlf. *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki*, 1/411; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/421; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/110.

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ حَلَقَ قَبْلَ أَنْ يَذْبَحَ أَوْ يَنْحَرَ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، فَإِنْ حَلَقَ قَبْلَ أَنْ يَرْمِيَ فَعَلَيْهِ دَمٌ. "

214- "İmâm Mâlik, kurban kesmeden önce tıraş olana herhangi bir ceza yok, şeytan taşlamadan önce tıraş olana ise kurban kesmesi vacip olur, demiştir."[520]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[521]

2.9.25. Mina Günlerinde Mina Dışında Gecelemek

(مَسْأَلَةٌ الْمَبِيت بِغَيْرِ مِنًى أَيَّامَ مِنًى)

" قَالَ مَالِكٌ: مَنْ بَاتَ لَيْلَةً مِنْ لَيَالِي مِنًى بِغَيْرِ مِنًى أَوْ أَكْثَرَ لَيْلَتِهِ فَعَلَيْهِ دَمٌ، فَإِنْ بَاتَ الْأَقَلَّ مِنْ لَيْلَتِهِ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ. "

215- "İmâm Mâlik, kim Mina gecelerinden birinde Mina dışında geceler veya bir gecenin çoğunu Mina dışında gecelerse ona kurban vacip olur eğer bir gecenin azını Mina dışında gecelerse üzerine herhangi bir şey vacip olmaz, demiştir."[522]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[523]

2.9.26. Şeytan Taşlamayı veya İfâza Tavafını Tamamlamadan Cinsî Münasebette Bulunma

(مَسْأَلَةٌ وَطِئَ وَعَلَيْهِ بَقِيَّةٌ مِنْ طَوَافِ الْإِفَاضَةِ أَوْ رَمْيِ الْجَمْرَةِ)

---

[520] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/194.

[521] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/441, 468; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/434.

[522] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/196.

[523] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/539.

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ وَطِئَ يَوْمَ النَّحْرِ قَبْلَ رَمْيِ الْجَمْرَةِ بَطَلَ حَجُّهُ، وَإِنْ وَطِئَ يَوْمَ النَّحْرِ بَعْدَ رَمْيِ الْجَمْرَةِ لَمْ يَبْطُلْ حَجُّهُ، وَإِنْ وَطِئَ بَعْدَ يَوْمِ النَّحْرِ قَبْلَ رَمْيِ الْجَمْرَةِ لَمْ يَبْطُلْ حَجُّهُ. "

216- "İmâm Mâlik, birisi bayram günü şeytan taşlamadan önce cinsel ilişkiye girerse haccı batıl olur, eğer şeytan taşlamadan sonra cinsel ilişkiye girerse haccı batıl olmaz, bayram gününden sonra ve şeytan taşlamadan önce cinsel ilişkiye girerse haccı batıl olmaz, demiştir."[524]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, birisi bayram günü şeytan taşlamadan önce cinsel ilişkiye girerse haccı batıl olur ve seneye yeniden hac etmesi gerekir, demiştir. Eğer bayram günü şeytan taşlamadan sonra cinsel ilişkiye girerse haccı batıl olmaz ve hedy kurbanı kesmesi gerekir. Eğer bayram gününden sonra ve şeytan taşlamadan önce cinsel ilişkiye girerse haccı geçerli olup umresini yapar ve hedy kurbanını keser.[525]

2.9.27. İhramlıların Bineklerinde Gölgelenmeleri

(مَسْأَلَةٌ لِلْمُحْرِمِينَ مِنْ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ أَنْ يَتَظَلَّلُوا فِي الْمَحَامِلِ)

" قَالَ مَالِكٌ: يَتَظَلَّلُونَ إذَا نَزَلُوا وَلَا يَتَظَلَّلُونَ فِي الْمَحَامِلِ وَلَا رِكَابًا "

217- "İmâm Mâlik, konakladıkları zaman gölgelenebilirler, yüklerinde ve bineklerinde ise gölgelenemezler, demiştir."[526]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde ihramlı, ev, çadır ve ağaç gibi sabit

---

[524] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/200.

[525] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/458; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/550; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 4/243.

[526] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/210.

olan bir şeylerin gölgesinde gölgelenebilir, devenin üzerinde yer alan yük veya sandık gibi sabit olmayan şeylerin gölgesinde gölgelenmesi ise caiz değildir, denilmiştir.[527]

2.9.28. İhramlının Nikâhlanması

(مَسْأَلَةٌ نِكَاحُ الْمُحْرِمِ)

" وَرُوِّينَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ لَا يَجُوزُ نِكَاحُ الْمُحْرِمِ إنْ نَكَحَ نَزَعْنَا مِنْهُ امْرَأَتَهُ؛ وَهُوَ قَوْلُ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ - وَبِهِ يَقُولُ مَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ، وَأَبُو سُلَيْمَانَ، وَأَصْحَابُهُمْ. "

218- "Ali b. Ebî Tâlib'ten rivayetle ihramlının nikâhı caiz değildir. Eğer evlenirse hanımı ondan alınır. Bu görüş Saîd b. Müseyyib'e ait olup, İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî ve bazı müctehid imâmlar da bu görüştedir."[528]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde ihramlının nikâh kıyması ve nikâhının kıyılması caiz değildir, böyle bir nikâh fesih hükmündedir, denilmiştir.[529]

2.9.29. Hac veya Umresini Tamamlamada Engelle Karşılaşanın Durumu

(مَسْأَلَةٌ مَنْ عَرَضَ لَهُ مَا يَمْنَعُهُ مِنْ إتْمَامِ حَجِّهِ أَوْ عُمْرَتِهِ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ أُحْصِرَ بِعَدُوٍّ فَإِنَّهُ يَنْحَرُ هَدْيَهُ حَيْثُ حُبِسَ وَيُحِلُّ وَلَا قَضَاءَ عَلَيْهِ، إلَّا أَنْ يَكُونَ لَمْ يَحُجَّ قَطُّ حَجَّةَ الْإِسْلَامِ فَعَلَيْهِ أَنْ يَحُجَّ، فَإِنْ لَمْ يُهْدِ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، لَا يَلْزَمُهُ الْهَدْيُ إلَّا أَنْ يَكُونَ حَاضِرًا مَعَهُ قَدْ سَاقَهُ مَعَ نَفْسِهِ، فَإِنْ أُحْصِرَ بِغَيْرِ عَدُوٍّ لَكِنْ بِحَبْسٍ، أَوْ مَرَضٍ، أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ، فَإِنَّهُ لَا يُحِلُّ إلَّا بِالطَّوَافِ بِالْبَيْتِ، وَلَوْ بَقِيَ كَذَلِكَ إلَى عَامٍ آخَرَ. "

---

[527] Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 3/144; Meyyâre, *ed-Dürrü's-semîn*, 530.

[528] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/213.

[529] Kayrevânî, *Metnü'r-risâle*, 93; Kayrevânî, *Şerḥu İbn Nâcî*, 2/41.

219- "İmâm Mâlik, eğer (ihramlı) düşman engeliyle karşılaşırsa engelin olduğu yerde hedy kurbanını kesip ihramdan çıkar ve üzerine herhangi bir ceza terettüp etmez, hiç hac yapmamış ise daha sonra üzerine bir hac vacip olur, eğer hedy kurbanını kesmezse üzerine herhangi bir ceza yoktur, demiştir. Hedy kurbanını kendisiyle beraber yola çıkarken götürmüşse onu kesmesi zorunludur. İmâm Mâlik, eğer (ihramlı) düşman dışında hapis, hastalık vb. engellerle karşılaşırsa, bir sonraki yıla kadar bu durum devam etse de ancak Beytullâh'ı tavaf etmekle ihramdan çıkabilir, demiştir."[530]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ihramlı eğer düşman engeliyle karşılaşırsa, engelin olduğu yerde hedy kurbanını kesip ihramdan çıkar ve üzerine herhangi bir ceza da terettüp etmez ve bu haccı geçersiz olup daha önce hac yapmamış ise daha sonra üzerine hac vacip olur demiştir. Eğer düşman dışında hapis, hastalık vb. engellerle karşılaşırsa, bir sonraki yıla kadar bu durum devam etse de ancak Beytullâh'ı tavaf etmekle ihramdan çıkabilir, demiştir.[531]

2.9.30. İhramlıyken Saçını Tıraş Etme İhtiyacı Duyanın Durumu

(مَسْأَلَةٌ احْتَاجَ إلَى حَلْقِ رَأْسِهِ وَهُوَ مُحْرِمٌ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ حَلَقَ، أَوْ نَتَفَ شَعَرَاتٍ نَاسِيًا، أَوْ جَاهِلًا أَوْ عَامِدًا فَيُطْعِمُ شَيْئًا مِنْ طَعَامٍ - فَإِنْ حَلَقَ، أَوْ نَتَفَ مَا يَكُونُ فِيهِ إمَاطَةَ أَذًى فَعَلَيْهِ الْفِدْيَةُ الْمَذْكُورَةُ فِي حَدِيثِ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ. "

220- "İmâm Mâlik, eğer unutarak, bilerek veya bilmeyerek birkaç kılı çeker veya tıraş ederse, fakiri doyurur, eğer ona eziyet veren kılı çeker veya tıraş ederse, Ka'b b. Ucre hadisinde geçtiği üzere fidye verir, demiştir."[532]

---

[530] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/224.

[531] İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 1/461; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/397-398.

[532] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/233.

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti kısmen isabetlidir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, doğrudan İmâm Mâlik'e nispet ettiği görüşü bulamadık ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispetinin kısmen isabetli olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ'*ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, Mâlikî mezhebinde, eğer unutarak, bilerek veya bilmeyerek vücudundan kıl çeker, hacamat yerindeki kılları alır veya başındaki yaradan dolayı tıraş olursa nispette belirtilen fakiri doyurmanın aksine fidye vermesi gerekir, denilmiştir. Eğer bit vb. gibi ona eziyet veren bir şeyden dolayı kılını çeker veya tıraş olursa ya üç gün oruç tutar ya altı fakiri doyurur veya bir kurban keser, denilmiştir.[533]

2.9.31. Avladığını Öldüren İhramlının Durumu

(مَسْأَلَةٌ تَصَيَّدَ صَيْدًا فَقَتَلَهُ وَهُوَ مُحْرِمٌ)

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ: الْعَمْدُ وَالْخَطَأُ سَوَاءٌ يُحْكَمُ عَلَيْهِ فِي كُلِّ ذَلِكَ "

221- "İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, bu konuda bilerek veya hata ile yapılan eylemin hükmünün aynı olduğunu ve ceza gerektirdiğini söylemişlerdir."[534]

Mâlikî Mezhebi:

---

[533] İmâm Mâlik, *el-Muvaṭṭa', thk. A'zamî*, 3/612; a.mlf. *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki*, 1/417.

[534] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/236.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, cezası bakımından avın bilerek veya hata ile öldürülmesi arasında bir fark yoktur, demiştir.[535]

2.9.32. Deve Kuşu Öldüren İhramlının Durumu

(مَسْأَلَةٌ فِي النَّعَامَةِ بَدَنَةٌ مِنْ الْإِبِلِ)

" وَمِنْ طَرِيقِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ: أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ، وَمُعَاوِيَةَ، قَالَا: فِي النَّعَامَةِ بَدَنَةٌ يَعْنِي مِنْ الْإِبِلِ - وَهُوَ قَوْلُ طَاوُسٍ، وَعَطَاءٍ، وَمُجَاهِدٍ، وَعُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، وَإِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ - وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ، وَأَبِي سُلَيْمَانَ "

222- "İbn Cüreyc Atâ'dan rivayet yoluyla İbn Abbâs ve Muâviye, deve kuşu öldüren ihramlının ceza olarak, bir deve kesmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bu görüş İmâm Mâlik, İmâm Şâfiî ve diğer bazı imâmların görüşüdür."[536]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ihramlının deve kuşu öldürmesinde ceza olarak, bedene (büyükbaş hayvan) kesmesi gerektiğini söylemiştir.[537]

2.9.33. Deve Kuşu ve Diğer Avların Yumurtasının Harem'de ve İhramlıya Helal Olması

(مَسْأَلَةٌ بَيْضُ النَّعَامِ وَسَائِرِ الصَّيْدِ حَلَالٌ لِلْمُحْرِمِ وَفِي الْحَرَمِ)

" قَالَ مَالِكٌ: فِي بَيْضَةِ النَّعَامَةِ: عُشْرُ الْبَدَنَةِ، وَفِي بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ، عُشْرُ الشَّاةِ "

---

[535] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/462; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/391.

[536] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/251.

[537] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ, thk. Aʿzamî*, 3/610; Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/462; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/393; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 215.

223- “İmâm Mâlik, ihramlı, deve kuşunun yumurtasında bir devenin 1/10 değerini ceza olarak öder, güvercinin yumurtasında ise küçükbaş hayvanın 1/10 değerini ceza olarak öder, demiştir.”[538]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ihramlı, deve kuşunun yumurtasında bir bedenenin 1/10 değerini ceza olarak öder, güvercinin yumurtasında ise küçükbaş hayvanın 1/10 değerini ceza olarak öder, demiştir.[539]

2.9.34. Medine veya Mekke Hareminde Vurulan Avın Hükmü

(مَسْأَلَةٌ مَا أُصِيبَ فِي حَرَمِ مَكَّةَ أَوْ فِي حَرَمِ الْمَدِينَةِ)

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: لَا جَزَاءَ فِيهِ "

224- “İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, Medine veya Mekke hareminde vurulan avın cezası yoktur, demişlerdir.”[540]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Medine veya Mekke hareminde vurulan avın istiğfar ve yöneticinin engellemesi dışında cezası yoktur ancak Medine hareminde avlanmak Mekke hareminde avlanmaktan hükümce daha hafiftir, demiştir.[541]

---

[538] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 2/259.

[539] İmam Mâlik, *el-Muvaṭṭa’, thk. A‘zamî*, 3/610; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/394.

[540] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/264.

[541] İbn Rüşd, *el-Beyân ve’t-taḥṣîl*, 4/20; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü’l-mümehhidât*, 1/421; Desûkî, *Hâşiyetü’d-Desûkî*, 2/79.

2.9.35. Avı Öldürme Cezasında Temettü Haccı, Kırân Haccı ve Umre Yapanın Durumu

(مَسْأَلَةٌ الْقَارِنُ وَالْمُعْتَمِرُ وَالْمُتَمَتِّعُ سَوَاءٌ فِي جَزَاءِ قَتْلَ الصَّيْدِ)

" وَالْقَارِنُ، وَالْمُعْتَمِرُ، وَالْمُتَمَتِّعُ: سَوَاءٌ فِي الْجَزَاءِ فِيمَا ذَكَرْنَا سَوَاءٌ فِي حِلٍّ أَصَابُوهُ، أَوْ فِي حَرَمٍ - إنَّمَا فِي كُلِّ ذَلِكَ جَزَاءٌ وَاحِدٌ - وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ؛ وَالشَّافِعِيِّ. "

225- "Temettü haccı, kırân haccı ve umre yapan ister Harem'in içinde ister dışında olsun avı öldürme cezası aynıdır ve tek cezadır. Bu görüş İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî'nin görüşüdür."[542]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, temettü haccı, kıran haccı ve umre yapan ister Harem'in içinde ister dışında olsun avı öldürme cezası aynıdır ve tek cezadır, demiştir.[543]

2.9.36. İhramlının Av Olmayan Hayvanı Öldürmesi

(مَسْأَلَةٌ الْمُحْرِم إذَا قَتَلَ مَا لَيْسَ بِصَيْدٍ)

" قَالَ مَالِكٌ: يَقْتُلُ الْمُحْرِمُ الْفَأْرَةَ، وَالْعَقْرَبَ، وَالْحِدَأَةَ، وَالْغُرَابَ، وَالْكَلْبَ الْعَقُورَ، وَالْحَيَّةَ، وَجَمِيعَ سِبَاعِ ذَوَاتِ الْأَرْبَعِ، إلَّا أَنَّهُ كَرِهَ قَتْلَ الْغُرَابِ، وَالْحِدَأَةِ، إلَّا أَنْ يُؤْذِيَاهُ. "

226- "İmâm Mâlik, ihramlı, fare, akrep, kartal, çaylak, karga, saldırgan köpek, yılan ve dört ayaklı tüm yırtıcıları öldürebilir, kartal ve karga eziyet veriyorlarsa öldürülmeleri mekruh değildir, demiştir."[544]

Mâlikî Mezhebi:

---

[542] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/265.

[543] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/444; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/385, 392.

[544] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/268.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ihramlı, fare, akrep, kartal, çaylak, karga, saldırgan köpek, yılan ve dört ayaklı tüm yırtıcıları öldürebilir, kartal ve karga zarar vermiyorlarsa öldürülmeleri mekruhtur, fare, akrep ve yılan zarar vermiyorlarsa da öldürülmelerinde bir sakınca yoktur, demiştir.[545]

2.9.37. İhramlının Banyo Yapması

(مَسْأَلَةٌ دُخُولُ الْحَمَّامِ لِلْمُحْرِمِ)

" لَا بَأْسَ أَنْ يَنْظُرَ الْمُحْرِمُ فِي الْمِرْآةِ... وَقَالَ مَالِكٌ: يُكْرَهُ ذَلِكَ "

227- "İmâm Mâlik, ihramlının aynaya bakmasının mekruh olduğunu söylemiştir."[546]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ihramlının aynaya bakmasını uygun görmüyorum, eğer böyle bir şey yaparsa Allah'tan istiğfar dilesin ve bunun bir cezası yoktur, demiştir.[547]

" قَالَ مَالِكٌ: مَنْ قَلَّمَ مِنْ أَظْفَارِهِ مَا يُمِيطُ بِهِ عَنْ نَفْسِهِ أَذًى فَالْفِدْيَةُ الْمَذْكُورَةُ فِي حَلْقِ الرَّأْسِ عَلَيْهِ. "

228- "İmâm Mâlik, tırnaklarından kendisine eziyet vereni keserse, başını tıraş ettiğinde vermesi gereken fidyeyi burada da verir, demiştir."[548]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde tırnaklarından kendisine eziyet

---

[545] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/386; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 2/463.

[546] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/280.

[547] İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki*, 1/358; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 3/476; Karâfî, *ez-Ẕaḫîre*, 3/346.

[548] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/280.

vereni keserse fidye verir, başka bir nedenle keserse bir avuç miktarınca yiyecek verir, denilmiştir.[549]

2.9.38. İhramlı Olmayanın Harem Dışında Avlanıp Avını Harem İçine Götürmesi

(مَسْأَلَةٌ مَا صَادَهُ الْمُحِلُّ فِي الْحِلِّ فَأَدْخَلَهُ الْحَرَمَ)

" فَرُوِّينَا هَذَا عَنْ عُثْمَانَ وَأَنَّهُ أُتِيَ بِصَيْدٍ وَهُوَ وَأَصْحَابُهُ مُحْرِمُونَ فَأَمَرَهُمْ بِأَكْلِهِ وَلَمْ يَأْكُلْهُ هُوَ فَقَالَ لَهُ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ: يَا عَجَبًا لَك تَأْمُرُنَا أَنْ نَأْكُلَ مِمَّا لَسْت آكِلًا؟ فَقَالَ عُثْمَانُ: إنِّي أَظُنُّ إنَّمَا صِيدَ مِنْ أَجْلِي، فَأَكَلُوا وَلَمْ يَأْكُلْ - وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ. "

229- "Hz. Osman'dan rivayet edildiğine göre; kendisi ve arkadaşları ihramlı iken kendisine bir av ikram edildi ancak o yemeyip arkadaşlarına yemeleri yönünde emretti. Amr b. Âs "Ne acayip adamsın kendin yemediğin şeyi bize ye diye emrediyorsun" dedi. Hz. Osman ise bu avın benim için avlandığını zannediyorum, dolayısıyla ben yiyemem, dedi. Böylece onlar yediler kendisi ise yemedi. İmâm Mâlik de bu görüştedir."[550]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen bu görüş isabetsizdir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, doğrudan İmâm Mâlik'e nispet ettiği görüşü bulamadık ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispetinin isabetsiz olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ'*ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre,

[549] Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 207; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 3/312; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 4/235.

[550] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/287.

Mâlikî mezhebinde, Hz. Osman'dan rivayet edilen hadisi kabul etmeyerek, ihramlı için avlanan avdan hiçbir ihramlı yiyemez, ihramlılar için avlanmamış olan pazarlarda satılan vb. avlardan ise ihramlıların yemelerinde bir sakınca yoktur, demiştir.[551]

2.9.39. İhramlının Unutarak Koku Sürünmesi veya Kokulu Bir Şeyle Tedavi Olması

(مَسْأَلَةٌ الْمُحْرِم إذَا تَطَيَّبَ نَاسِيًا أَوْ تَدَاوَى بِطِيبٍ)

" قَالَ مَالِكٌ: مَنْ فَعَلَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَأَمَاطَ بِهِ عَنْ نَفْسِهِ أَذًى فَعَلَيْهِ الْفِدْيَةُ الَّتِي عَلَى مَنْ حَلَقَ رَأْسَهُ، وَلَا يَحْتَجِمُ إلَّا مِنْ ضَرُورَةٍ، فَإِنْ حَلَقَ مَوَاضِعَ الْمَحَاجِمِ فَعَلَيْهِ الْفِدْيَةُ. "

230- "İmâm Mâlik, kim ki nefsinden eziyeti gidermek için bunlardan birini yaparsa ihramlıyken saçını tıraş ettiğinde vermesi gereken fidye üzerine terettüp eder, zaruret dışında hacamat yapamaz, hacamat yerini tıraş ederse üzerine fidye vacip olur, demiştir."[552]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, kasten veya sehven koku sürünen ihramlının, şeytan taşlamadan önce ihramda olduğunu unutarak tıraş olan kişi gibi fidye vermesi vaciptir, zaruret dışında hacamat yapmak mekruh olup hacamat yerini tıraş ederse üzerine fidye vacip olur, demiştir.[553]

2.9.40. İhramlının Başını Bez vb. Şeylerle Bağlaması

(مَسْأَلَةٌ لَا يَعْصِبُ الْمُحْرِمُ رَأْسَهُ بِسَيْرٍ وَلَا بِخِرْقَةٍ)

---

[551] İmâm Mâlik, *el-Muvaṭṭaʾ, thk. Aʿzamî*, 3/513; a.mlf. İmâm Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 1/448; Kâdî Abdulvehhâb, *el-Maʿûne*, 536; Cündî, *et-Tavdîh*, 3/116.

[552] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/291.

[553] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 4/468; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/440; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/472; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 13/282.

" وَرَأَى مَالِكٌ عَلَى مَنْ عَصَبَ رَأْسَهُ فِدْيَةً."

231- "İmâm Mâlik, başını bağlayanın fidye vermesi gerektiği görüşündedir."[554]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, yaralanmadan, ağrıdan, sıcaktan veya herhangi bir nedenden dolayı başını bezle bağlayan ihramlıya fidye vermesi vacip olur, demiştir.[555]

" أَبَاحَ مَالِكٌ لِبَاسَ الْمِنْطَقَةِ لِلْمُحْرِمِ إذَا كَانَتْ فِيهَا نَفَقَتُهُ، وَمَنَعَهُ لِبَاسَهَا إذَا كَانَتْ فِيهَا نَفَقَةُ غَيْرِهِ... مَنَعَ مَالِكٌ مِنْ شَدِّ الْمِنْطَقَةِ عَلَى الْعَضُدِ لِلْمُحْرِمِ، وَأَبَاحَ شَدَّهَا عَلَى جِلْدِهِ، وَمَنَعَ مِنْ شَدِّهَا فَوْقَ الْإِزَارِ. "

232- "İmâm Mâlik, ihramlının kendi parasını korumak için kuşak bağlamasını mübah kılmış, başkasının parasını korumak için bağlamaktan ise men etmiştir ihramlının pazısına kuşak bağlamasını da men etmiştir, tenine bağlamasını mübah etmiş, etek üzerine bağlamasını ise men etmiştir."[556]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ihramlı, parasını korumak için etek altından beline kuşak bağlıyorsa bir sakıncası yoktur, başkasının parasını korumak için bağlıyorsa mekruhtur, pazısına veya baldırına bağlarsa mekruhtur, eğer etek üzerine bağlarsa fidye verir, demiştir.[557]

2.9.41. Haremdeki Ağaçların Kesimi

(مَسْأَلَةٌ قَطْعُ شَجَرِ الْحَرَمِ)

---

[554] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/296.

[555] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/463; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/602; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 3/440.

[556] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/297.

[557] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/465, 470-471; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/601.

" أَبَاحَ مَالِكٌ أَخْذَ السَّنَى وَسَائِرِ حَشِيشِ الْحَرَمِ "

233- "İmâm Mâlik, haremde ki sennâ vb. otları almanın (yolmanın, kesmenin) mübah olduğunu söylemiştir."[558]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Mekke ve Medine haremlerindeki sennâ, izhir vb. otları almanın mübah olduğunu söylemiştir.[559]

2.9.42. Allah'a Yaklaşmak Amacıyla Mekke'ye Yürüyerek Gitmeyi Nezretme

(مَسْأَلَةٌ نَذَرَ أَنْ يَمْشِيَ إِلَى مَكَّةَ عَلَى سَبِيلِ التَّقَرُّبِ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ نَذَرَ الْمَشْيَ إلَى الْمَسْجِدِ، أَوْ إلَى الْكَعْبَةِ، أَوْ إلَى الْحَرَمِ لَزِمَهُ، فَإِنْ نَذَرَ إلَى عَرَفَةَ، أَوْ إلَى مُزْدَلِفَةَ، أَوْ مِنًى، أَوْ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ لَمْ يَلْزَمْهُ "

234- "İmâm Mâlik, kişi yürüyerek camiye, Kâbe'ye, Harem'e gitmeyi nezrederse bu nezri vacip olur, eğer Arafat'a, Müzdelife'ye, Mina'ya, Safa ve Merve'ye yürüyerek gitmeyi nezrederse bu nezir kendisine vacip olmaz, demiştir."[560]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti kısmen isabetlidir.

Hata Nedeni:

Çalışmamızda istifade ettiğimiz Mâlikî kaynaklarına göre, İbn Hazm'ın, doğrudan İmâm Mâlik'e nispet ettiği görüşü bulamadık ancak bu görüşün Mâlikî

---

[558] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/299.

[559] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/456; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/613; Kürdî, *Câmiʿu'l-Ümmehât*, 209.

[560] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/303.

mezhebine nispetinin kısmen isabetli olduğunu tespit ettik. Onun bu görüşü *el-Muhallâ*'ya alırken Mâlikî mezhebinin hangi kaynağından istifade ettiğini ise tespit edemedik. İmâm Mâlik'in *el-Muvatta'ı*, İbn Rüşd'ün *Bidâyetü'l-müctehid*, Sahnûn'un *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* ve diğer Mâlikî fıkıh kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, Mâlikî mezhebinde, kişi yürüyerek Kâbe'ye, Harem'e veya Harem içerisinde bulunan Safa, Merve, Haceru'l-Esved ve Makam-ı İbrahim gibi yerlere, oralarda namaz kılma veya hac ibadetleri niyetiyle gitmeyi nezrederse, yaptığı nezri yerine getirmek zorundadır. Eğer, Harem'in dışında kalan Arafat hariç, Müzdelife ve Mina gibi yerlere, yürüyerek gitmeyi nezrederse bu nezir kendisine vacip olmaz, demiştir.[561]

2.9.43. İhramsız Mekke'ye Girme

(مَسْأَلَةٌ دُخُولُ مَكَّةَ بِلَا إحْرَامٍ)

"قَالَ مَالِكٌ: لَا يَدْخُلُ أَحَدٌ مَكَّةَ إلَّا بِإِحْرَامٍ إلَّا مَنْ اخْتَلَفَ مِنْ الطَّائِفِ وَعُسْفَانَ، بِالْحَطَبِ، وَالْفَاكِهَةِ: فَلَهُ دُخُولُهَا بِلَا إحْرَامٍ، وَإِلَّا الْعَبِيدَ فَلَهُمْ دُخُولُهَا بِلَا إحْرَامٍ، وَإِلَّا مَنْ خَرَجَ مِنْهَا، ثُمَّ رَجَعَ مِنْ قُرْبٍ فَلَهُ دُخُولُهَا بِلَا إحْرَامٍ."

235- "İmâm Mâlik, Tâif ve Asfân şehirlerinden odun ve meyve getirenler, köleler, şehre kısa süreliğine girip çıkanlar dışında hiç kimse ihramsız Mekke'ye giremez, demiştir."[562]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde odun veya sebze-meyve satıcıları gibi ticaret için Mekke'ye fazlaca girip çıkanların ve kölelerin haricinde mükellef ve hür olan hiç kimse, ihramsız Mekke'ye giremez ve mîkâtı geçemez, denilmiştir.[563]

---

[561] Gırnâtî, *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*, 113; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 3/332; Sâvî, *Ḥâşiyetü'ṣ-Ṣâvî*, 2/255.

[562] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/307.

[563] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 3/13; Muhammed el-Arabî el-Karâvî, *el-Hulâsatü'l-fiḳhiyye*, 211.

2.9.44. Sünnet Olan Hedy Kurbanının Mekke'ye Ulaşmadan Yolda Telef Olması

(مَسْأَلَةٌ أَهْدَى هَدْيَ تَطَوُّعٍ فَعَطِبَ فِي الطَّرِيقِ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ أَكَلَ مِنْهَا شَيْئًا ضَمِنَ الْهَدْيَ كُلَّهُ. "

236- "İmâm Mâlik, sünnet olan hedy kurbanı Mekke'ye ulaşmadan yolda hastalandığı için kesilip sahibi tarafından yenilirse kurbanın tümüne yeniden borçlanır, demiştir."[564]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, sünnet olan hedy kurbanı Mekke'ye ulaşmadan yolda hastalandığı için kesilirse tasadduk edilir ve sahibi tarafından yenilmez, yenilirse kurbanın tümüne yeniden borçlanır, demiştir.[565]

2.9.45. Tatavvu Hedy Kurbanı Yerine Ulaştığında Ondan Yiyebilme Durumu

(مَسْأَلَةٌ يَأْكُلُ مِنْ هَدْيِ التَّطَوُّعِ إذَا بَلَغَ مَحِلَّهُ)

" قَالَ مَالِكٌ: يُؤْكَلُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ الْهَدْيِ إلَّا التَّطَوُّعَ إذَا لَمْ يَبْلُغْ مَحِلَّهُ، وَجَزَاءَ الصَّيْدِ، وَفِدْيَةَ الْأَذَى، وَنَذْرَ الْمَسَاكِينِ. "

237- "İmâm Mâlik, yerine ulaşamayan tatavvu hedyi, av yasağından dolayı verilen ceza kurbanı, eziyetten dolayı verilen fidye ve fakirlere yapılan nezrin dışında tüm hedy kurbanları yenilebilir, demiştir."[566]

Mâlikî Mezhebi:

---

[564] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/311.

[565] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/564; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 3/367; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, 4/284.

[566] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/313.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, ister vacip ister sünnet olsun 4 hedyin dışında tüm hedyler yenilebilir, demiştir. Yenilemeyen hedyler ise şunlardır:

1- Av yasağından dolayı verilen ceza kurbanı

2- Eziyetten dolayı verilen fidye

3- Fakirlere yapılan nezir

4- Yerine ulaşamadan kesilen tatavvu hedyi.[567]

2.9.46. Gücünün Yettiği İlk Vakitte Hac ve Umreyi Ertelemek

(مَسْأَلَةٌ تَأْخِيرُ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ عَنْ أَوَّلِ أَوْقَاتِ الِاسْتِطَاعَةِ)

" وَلَا يَجُوزُ تَأْخِيرُ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ عَنْ أَوَّلِ أَوْقَاتِ الِاسْتِطَاعَةِ لَهُمَا؛ فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ عَصَى وَعَلَيْهِ أَنْ يَعْتَمِرَ وَيَحُجَّ - وَهُوَ قَوْلُ مَالِكٍ، وَأَبِي سُلَيْمَانَ "

238- "İlk gücünün yettiği vakitte hac ve umreyi ertelemek caiz değildir, kim bunu yaparsa günahkâr olup, hac ve umre kendisine vacip olur. Bu görüş İmâm Mâlik ve Ebû Süleyman'ın görüşüdür."[568]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, iki görüşünden birisinde hac farz olduktan sonra yapılması fevrîdir, dolayısıyla erteleyen günahkâr olur demiştir. Diğer görüşünde ise, hac farz olduktan sonra hemen yapmak farz değildir, demiştir. Bu görüşe göre erteleyen kişi günahkâr olmaz.[569]

---

[567] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/410; Berâzîî, *et-Tehẕîb*, 1/565; Kayrevânî, *Metnü'r-risâle*, 80; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/403.

[568] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/316.

[569] İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/383; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 3/180; Ruaynî, *Mevâhibü'l-celîl*, 1/401.

2.9.47. Hac ve Umresini Yapıp Ardından Mürtet Olan ve Daha Sonra Müslüman Olanın Hac ve Umresinin Durunu

(مَسْأَلَةٌ حَجَّ وَاعْتَمَرَ ثُمَّ ارْتَدَّ ثُمَّ أَسلم)

" وَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ، وَأَبُو سُلَيْمَانَ: يُعِيدُ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ "

239- "İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve Ebû Süleyman, bu durumda olan kişi hac ve umresini iade eder, demişlerdir."[570]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetli olup, Mâlikî mezhebinde hac ve umresini yapıp ardından mürtet olan ve daha sonra Müslüman olan, yeni Müslüman olmuş gibi hac ve umresini iade eder, denilmiştir.[571]

2.9.48. Mekke'nin Yeryüzündeki Beldelerin En Faziletli Oluşu

(مَسْأَلَةٌ مَكَّةُ أَفْضَلُ بِلَادِ اللَّهِ)

" قَالَ مَالِكٌ: الْمَدِينَةُ أَفْضَلُ مِنْ مَكَّةَ "

240- "İmâm Mâlik, Medine-i Münevvere'nin Mekke'den daha faziletli olduğunu söylemiştir."[572]

Mâlikî Mezhebi:

---

[570] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/321.

[571] Mâzerî, *Şerḥu't-Telḳīn*, 2/195; Kâdî Ebû Muhammed, *el-İşrâf*, 1/274; Kâdî Abdulvehhâb, *el-Maʿûne*, 1360.

[572] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 5/325.

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir. Zira İmâm Mâlik, Medine-i Münevvere'nin Mekke'den daha faziletli olduğunu söylemiştir.[573]

2.10. KURBAN

Kurban bölümünde İbn Hazm'ın İmâm Mâlik'e 13 nispetini tespit ettik. Bunların tamamı isabetlidir.

2.10.1. Kurbanlık Hayvandaki Topallık vb. Kusurların Kurban Olmaya Engel Olup Olmaması

(مَسْأَلَةٌ لَا تَجْزِي الْعَرْجَاءُ فِي الْأُضْحِيَّةِ)

" قَالَ مَالِكٌ: إنْ كَانَ الْقَرْنُ ذَاهِبًا لَا يَدْمَى أَجْزَأَتْ، فَإِنْ كَانَ يَدْمَى لَمْ تُجْزِ، وَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ فِي الْعَرْجَاءِ: إذَا بَلَغَتْ الْمَنْسَكَ: أَجْزَأَتْ. "

241- "İmâm Mâlik, kurbanlık hayvanın boynuzu kanamadan kırılmış ise kurban olabileceğini söylemiştir. Eğer -kökünden- kırılmış ve kanamış ise böyle bir hayvan kurban edilemez demiştir. İmâm Mâlik ve İmâm Ebû Hanîfe, topal hayvan kurban edilecek yere yetişmiş (yürüyebilmiş) ise, kurbanlık edilebilir demişlerdir."[574]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüşler isabetlidir.[575]

2.10.2. Bir Yaşını Doldurmamış Koyunun Kurban Edilmesi

(مَسْأَلَةٌ الْجَذَع مِنْ الضَّأْنِ فِي الْأُضْحِيَّةِ)

" قَالَ إبْرَاهِيمُ: لَا يُجْزِي مِنْ الْمَاعِزِ إلَّا الثَّنِيُّ فَصَاعِدًا - وَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ، وَمَالِكٍ، وَالشَّافِعِيِّ. "

---

[573] İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 3/477; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 3/377; Haraşî, *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*, 3/107.

[574] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/13.

[575] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 5/155, 162; Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/483; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 1/569.

242- "İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Şâfiî ve İmâm Mâlik, kurban edilecek keçinin bir yaşını doldurmuş olup iki yaşından gün alması gerektiğini söylemişlerdir."[576]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[577]

2.10.3. Zilhiccenin İlk On Günü İçerisinde Kurbanlık Alan Kişinin Durumu

(مَسْأَلَةٌ اشْتَرَى أُضْحِيَّةً وَدَخَلَ الْعَشْرُ)

"يُكْرَهُ إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ أَنْ يَأْخُذَ الرَّجُلُ مِنْ شَعْرِهِ...وَخَالَفَ ذَلِكَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ "

243- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, bu durumda olan (ve hac için ihrama girmiş olan) kişinin saçını tıraş etmesinin mekruh olmadığını söylemişlerdir."[578]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[579]

2.10.4. Kurban Edilebilecek Hayvanlar

(مَسْأَلَةٌ الْأُضْحِيَّةُ جَائِزَةٌ بِكُلِّ حَيَوَانٍ يُؤْكَلُ لَحْمُهُ)

" قَالَ مَالِكٌ: لَا تُجْزِي إلَّا مِنْ الْإِبِلِ، وَالْبَقَرِ، وَالْغَنَمِ وَرَأَى مَالِكٌ: النَّعْجَةَ، وَالْعَنْزَ، وَالتَّيْسَ أَفْضَلَ مِنْ الْإِبِلِ، وَالْبَقَرِ: فِي الْأُضْحِيَّةِ. "

---

[576] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/23.

[577] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/412; Berâzîî, *et-Tehẕîb*, 1/571; Kayrevânî, *Metnü'r-risâle*, 78; Nefrâvî, *el-Fevâkihu'd-devânî*, 1/378; Adevî, *Ḥâşiyetü'l-ʿAdevî*, 1/568.

[578] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/28.

[579] İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 17/315; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/191; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 4/141.

244- "İmâm Mâlik, deve, küçükbaş ve büyükbaş hayvanların dışında herhangi bir hayvan kurban edilemez demiştir. İmâm Mâlik, dişi koyun, keçi ve tekenin kurban etmede deveden ve büyükbaş hayvanlardan daha efdal olduğunu söylemiştir."[580]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[581]

" وَالنَّحْرُ عِنْدَ مَالِكٍ - وَهُوَ الَّذِي يُخَالِفُنَا فِي هَذِهِ الْمَسْأَلَةِ "

245- "İmâm Mâlik, -diğer mezheplere muhalif olarak- boynu uzun olan deve vb. hayvanları nahr yoluyla (hayvanı ayakta iken boynun göğse bitiştiği yerden keserek), boynu kısa olan hayvanların ise zebh yoluyla kesilmesi (hayvanın yatırılıp çenenin boyuna bitiştiği yerden kesilmesi) gerektiğini söylemiştir."[582]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[583]

2.10.5. Kurban Kesme Vakti

(مَسْأَلَةٌ وَقْتُ ذَبْحِ الْأُضْحِيَّةِ أَوْ نَحْرِهَا)

" قَالَ مَالِكٌ: مَنْ ضَحَّى قَبْلَ أَنْ يُضَحِّيَ الْإِمَامُ فَلَمْ يُضَحِّ "

---

[580] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/30.

[581] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 5/173; Kâdî Abdulvehhâb, *et-Telḳīn*, 1/104; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 4/315; Ubeyd, *Fıkhu'l-ibâdât*, 396.

[582] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/34.

[583] İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/429; Nefrâvî, *el-Fevâkihu'd-devânî*, 1/385.

246- “İmâm Mâlik, imâmdan (yöneticiden) önce kurban kesenin kurbanı geçersizdir demiştir.”[584]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir.[585]

” قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَالشَّافِعِيُّ: إنْ وَلَدَتْ ذَبَحَ وَلَدَهَا مَعَهَا - وَقَالَ مَالِكٌ: لَيْسَ عَلَيْهِ ذَلِكَ. “

247- “İmâm Mâlik, İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Şâfiî’ye muhalif olarak, kurbanlık hayvan doğurduğunda yavrusunun da kendisiyle birlikte kurban edilmesinin vacip olmadığını söylemiştir.”[586]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik’e nispeti isabetlidir. Bununla beraber yavrusunun kendisiyle birlikte kesilmesinin iyi olduğunu söylemiştir.[587]

2.10.6. Kurbanın Kurban Niyetiyle Kesilmesi

(مَسْأَلَةٌ لَا تَكُونُ الْأُضْحِيَّةُ أُضْحِيَّةً إلَّا بِذَبْحِهَا بِنِيَّةِ التَّضْحِيَةِ)

” قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ، وَالشَّافِعِيُّ: لَا يَجُزُّ صُوفَهَا وَلَا يَشْرَبُ لَبَنَهَا. “

248- “İmâm Ebû Hanîfe, İmâm Mâlik ve İmâm Şâfiî, kurban edilecek hayvanın yünü kırpılmaz ve sütü içilmez demişlerdir.”[588]

---

[584] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/36.

[585] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/434; İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 2/198; İbn Rüşd, *el-Beyân ve’t-taḥṣîl*, 17/163.

[586] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/39.

[587] Kâdî Muhammed, *el-Mesâlik*, 5/184; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 2/38; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/424.

[588] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/39.

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[589]

2.10.7. Kurbanı Gece veya Gündüz Kesmek

(مَسْأَلَةٌ التَّضْحِيَةُ لَيْلًا وَنَهَارًا)

"عَنْ أَنَسٍ قَالَ: الْأَضْحَى يَوْمُ النَّحْرِ وَيَوْمَانِ بَعْدَهُ وَبِهِ يَقُولُ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ "

249- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, kurban kesme vaktinin bayram günü ve bayramdan iki gün sonraya kadarki vakittir, demişlerdir."[590]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[591]

" قَالَ مَالِكٌ: لَا يَجُوزُ أَنْ يُضَحَّى لَيْلًا "

250- "İmâm Mâlik, gece kurban kesmenin caiz olmadığını söylemiştir."[592]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[593]

2.10.8. Kurbanı Kesecek Kişi

(مَسْأَلَةٌ لِلْمُضَحِّي أَنْ يَذْبَحَ أُضْحِيَّتَهُ بِيَدِهِ)

---

[589] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/548, 554; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/425.

[590] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/40.

[591] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/550; Berâziî, *et-Tehẕîb*, 2/43; Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/423; İbn Rüşd, *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât*, 1/437; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 2/199.

[592] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/43.

[593] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/550; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 4/149.

" قَالَ مَالِكٌ: لَا يَذْبَحُهَا إِلَّا مُسْلِمٌ "

251- "İmâm Mâlik, kurbanı kesecek kişinin mutlaka Müslüman olması gerektiğini söylemiştir."[594]

Mâlikî Mezhebi:

İmâm Mâlik'e nispet edilen görüş bulunamadı ancak bu görüşün Mâlikî mezhebine nispeti isabetlidir.[595]

2.10.9. Kurbanda Ortaklık Durumu

(مَسْأَلَةٌ يَشْتَرِك فِي الْأُضْحِيَّةِ الْوَاحِدَةِ الْجَمَاعَةُ)

" قَالَ مَالِكٌ: يُجْزِئُ الرَّأْسُ الْوَاحِدُ مِنْ الْإِبِلِ، أَوْ الْبَقَرِ، أَوْ الْغَنَمِ عَنْ وَاحِدٍ، وَعَنْ أَهْلِ الْبَيْتِ - وَإِنْ كَثُرَ عَدَدُهُمْ وَكَانُوا أَكْثَرَ مِنْ سَبْعَةٍ إذَا أَشْرَكَهُمْ فِيهَا تَطَوُّعًا - وَلَا تُجْزِئُ إذَا اشْتَرَوْهَا بَيْنَهُمْ بِالشَّرِكَةِ وَلَا عَنْ أَجْنَبِيَّيْنِ فَصَاعِدًا. "

252- "İmâm Mâlik, ister deve ister büyükbaş hayvan isterse de küçükbaş hayvan olsun bunlar birden fazla kişi için kesilemez ancak aile fertlerini sayıları yediden fazla da olsa hayrına ortak edebilir, demiştir. Ayrıca bir kurban ister yabancı ister aileden olsun iki veya daha fazla kişi arasında ortaklaşa kesilemez demiştir."[596]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[597]

---

[594] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/44.

[595] Kurtubî, *el-Kâfî*, 1/424, 430.

[596] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/45.

[597] Tenûhî, *el-Müdevvene*, 1/547; İmam Mâlik, *Muvaṭṭau İmâm Mâlik, thk. Abdulvehhâb Abdullatîf*, 2/187; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl*, 3/344; Kayrevânî, *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât*, 4/312.

2.10.10. Kurbanın Herhangi Bir Şeyinin Satılması

(مَسْأَلَةٌ لَا يَحِلُّ لِلْمُضَحِّي أَنْ يَبِيعَ مِنْ أُضْحِيَّتِهِ)

" قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ، وَمَالِكٌ: لَا يَجُوزُ بَيْعُهُ، وَلَكِنْ يَبْتَاعُ بِهِ بَعْضُ مَتَاعِ الْبَيْتِ كَالْغِرْبَالِ، وَالْمُنْخُلِ، وَالتَّابِلِ.
"

253- "İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Mâlik, kurbanlık hayvanın derisinin satılması caiz değildir ancak elek ve baharat gibi bazı ev ihtiyaçlarının onunla satın alınabileceğini söylemişlerdir."[598]

Mâlikî Mezhebi:

Bu görüşün İmâm Mâlik'e nispeti isabetlidir.[599]

[598] İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, 6/52.

[599] Berâziî, *et-Tehẕîb*, 3/256; Karâfî, *eẕ-Ẕaḫîre*, 4/156; Cündî, *et-Tavdîh*, 3/153.

SONUÇ

İbn Hazm, kendisini birçok ilimde geliştirdiği gibi kendisinden sonra gelenlere de rehberlik edecek birçok eser bırakan değerli bir âlimdir. Konusu karşılaştırmalı fıkıh olan *el-Muhallâ,* yazdığı kıymetli eserlerden yalnızca bir tanesidir. Kendisi, bu eserinde Zâhirî mezhebinin görüşlerine yer vererek günümüze kadar ulaşmasını sağlamış ve Zâhirî mezhebinin yanı sıra diğer mezheplerin görüşlerini de delilleriyle birlikte aktarmıştır. Bundan dolayı, İslam hukuku alanlarında sürekli istifade edilecek eserler arasında yer almıştır. İbn Hazm, *el-Muhallâ'*da ilk önce kendi görüşünü verip Kur'an, Sünnet, icma vb. deliller getirerek onu ispatlamaya çalışmıştır. Daha sonra halen mensubu bulunan veya bulunmayan diğer mezheplerin âlimlerinin delil ve görüşlerini ortaya koyup kendi düşüncesine zıt olanlarını çürütmeye gayret etmiştir. Bunu yaparken yer yer çok sert bir dil kullanmıştır. Kendisiyle aynı görüşte olmayanların delilleri arasında yer alan hadisleri sıhhat açısından incelemesi, *el-Muhallâ'*nın fıkıh ilminde olduğu gibi hadis ilminde de önemli eserlerden bir tanesi olmasını sağlamıştır. *el-Muhallâ'*da fıkıh konuları ile birlikte akâid/kelam ve fıkıh usulü konularına da değinen İbn Hazm, bunlara dair Zâhirî mezhebinin görüş ve delillerini sergilemiştir. Bundan dolayı *el-Muhallâ'*yı bu mezhebin temel fıkıh kitabı olarak görmek mümkündür.

*el-Muhallâ'*da ibadet konularında İmâm Mâlik'e nispet edilen 253 görüşten 9 tanesinin nispetinin hatalı, 8 tanesinin ise kısmen isabetli olduğunu tespit ettik. İbn Hazm'ın bu konuda yararlandığı bütün kaynaklar elimize ulaşmadığından dolayı hatalı nispetlerin nedenlerini kesin olarak tespit etme imkânı bulamadık. Bu durumun iki muhtemel nedenini şöyle ifade edebiliriz:

1) İmâm Mâlik'e sehven yanlış görüş nispet etmesi veya onun görüşü başka âlimlerin görüşleri ile karıştırması, İbn Hazm'ın ömrünün *el-Muhallâ* adlı eserini tamamlamaya yetmemesi nedeniyle eserindeki bilgileri kontrol etme fırsatını bulamaması.

2) Günümüze ulaşmayan bir eser/eserlerden aktarmış olması.

İbn Hazm'ın İmâm Mâlik'e atfettiği 253 görüşten yalnızca 9 tanesinin hatalı olmasını normal karşılamak gerekir. Kanaatimizce *el-Muhallâ* üzerinde çalışmaya değer kıymetli bir eserdir. Zira hem alanında en güvenilir kaynaklardan bir tanesidir hem de hadisleri aktarma şekli itibariyle değerlidir. Bu eserde diğer imâmlara nispet edilip de henüz tahkiki yapılmayan konuların da tahkik edilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Zira böylece alanında rağbet gören bu eserden yararlanmak isteyenlerin daha sağlıklı bilgilere ulaşmalarına vesile olacaktır.

Çalışmamız neticesinde ortaya çıktı ki; akademik çalışmalarda bir mezhebe ait görüşlere yapılan atfın sıhhatli olması için mutlaka o mezhebin muteber kaynaklarını öncelemek gerekir. Bununla beraber *el-Muhallâ* gibi asırlar önce kısıtlı imkânlarla yazılmış eserlerde meydana gelen insan olma temelinden kaynaklanan hatalar bu eserlerin değerinden bir şey götürmeyip aksine onları incelemek için ziyade nedenler oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Adevî, Ebu'l-Hasan Ali bin Ahmed Mükerrem es-Saîdî el-. *Ḥâşiyetü'l-ʿAdevî ʿalâ Kifâyeti'ṭ-ṭâlibi'r-rabbânî li-Risâleti İbn Ebî'z-Zeyd el-Ḳayrevânî*. thk. Yusuf eş-Şeyh Muhammed el-Bikaî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1994.

Apaydın, H. Yunus. "el-Muhallâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 30. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.

Apaydın, H. Yunus. "İbn Ebû Zeyd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 19. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Apaydın, H. Yunus. "İbn Hazm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 20. İstanbul: TDV Yayınları, 1999. https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-hazm#1

Apaydın, H. Yunus. "Şehâbeddin Karâfî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2001. https://islamansiklopedisi.org.tr/karafi-sehabeddin

Aybakan, Bilal. "Şâfiî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2010. https://islamansiklopedisi.org.tr/safii

Bağdâdî, Ömer bin Ahmed Ebû'l-Hasan Ali bin el-. *ʿUyûnü'l-edille fî mesâʾili'l-ḫilâf beyne fuḳahâʾi'l-emṣâr*. 3 Cilt. Riyad: Mektebü'l-Melik Fehdi'l-Vataniyye, 2006.

Berâziî, Ebû Said Halef bin Ebi'l-Kasım bin Süleyman el-Ezdî el-Kayrevânî el-. *et-Tehẕîb fi'ḫtiṣâri'l-Müdevvene*. thk. Muhammed el-Emîn Veled Muhammed Sâlim bin el-Şeyh. Dubai: Dâru'l-Buhûs li'l-Dirâsâti'l-İslâmiyye ve İhyâi't-Turâs, 2002.

Cellâb, Ubeydullâh bin el-Huseyn bin el-Hasen el-. *et-Tefrîʿ fî fıkhi'l imâm Mâlik bin Enes*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2007.

Cündî, Halil bin İshak bin Musa el-. *el-Muhtasar*. Kahire: Dâru'l-Hadis, 2005.

Cündî, Halil bin İshak bin Musa el-. *et-Tavdîh fî Şerḥi'l Muḫtaṣari'l-Fer'i li İbni'l-Ḥâcib*. 8 Cilt. b.y.: Merkez Necipveyh lil Mahtutati ve Hıdmeti't-Turâs, 2008.

Çavuşoğlu, Ali Hakan. "el-Müdevvenetü'l-kübrâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2006. https://islamansiklopedisi.org.tr/el-mudevvenetul-kubra

Çavuşoğlu, Ali Hakan. "en-Nevâdir ve'z-ziyâdât". C. 33. İstanbul: TDV Yayınları, 2007. https://islamansiklopedisi.org.tr/en-nevadir-vez-ziyadat

Çavuşoğlu, Ali Hakan. "Sahnûn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2008. https://islamansiklopedisi.org.tr/sahnun

Çolak, Abdullah. "İbn Hazm ve el-Muhallâ'sı". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 2/3 (2002).

Dimyâtî, Beyram bin Abdillâh Ebû'l-Bekâ ed-. *eş-Şâmil fî fıkhi'l-imâm Mâlik*. 2 Cilt. b.y.: Merkez Necipveyh lil Mahtutati ve Hıdmeti't-Turâs, 2008.

Dusûkî, Muhammed bin Ahmed bin ed-. *Hâşiyetü'd-Desûkî ʿalâ Şerhi'l-kebîr*. b.y.: Dâru'l-Fikr, ts.

Ebû Abdillâh el-Mâlikî, Muhammed bin Ahmed bin Muhammed Aliş. *Minhu'l-celîl şerhu Muhtasari Halîl*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1989.

Ebû Zehra, Muhammed b. Ahmed b. Mustafa. *el-İmâm İbn Ḥazm el-Endelüsî: Hayâtühû ve ʿasruhû-ârâʾühû ve fıkhuh*. Kahire: Dâru'l-Fikri'l-Arabî, 1978.

Ebû't-Tâhir, İbrahim bin Abdussamed. *et-Tenbîh ʿalâ Mebâdi't-Tevcîh*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2007.

el-Hacce Kewkeb Ubeyd. *Fıkhu'l-ibâdât 'ale'l-mezhebi'l-Mâlikî*. Dımaşk: Matbaatu'l-İnşâ', 1986.

Ergüven, Şahabettin. *Arap Dili ve Edebiyatı Açısından İbn Hazm*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.

Ezherî, Sâlih bin Abdussemî' el-Abi el-. *es-Semerü'd-dânî şerhu Risâleti İbn Ebî'z-Zeyd el-Ḳayrevânî*. 1 Cilt. Beyrut: el-Mektebetu's Sekâfiyye, ts.

Fâsî, Şihâbuddîn Ebu'l Abbâs bin İsa el-Bernesî el-. *Şerḥu Zerrûk ʿalâ metni'r-Risâle li'bn Ebî'z-Zeyd el-Ḳayrevânî*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2006.

Gırnâtî, Ebû Kāsım Muhammed bin Ahmed el-. *el-Ḳavânînü'l-Fıḳhiyye*. b.y., ts.

Gül, Şirin. *İbn Hazm'ın Kıyası Reddi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

Güler, Zekeriya. "Endülüs'te Bir Hadis ve Fıkıh Âlimi: İbn Hazm". *İstem* 14 (2009), 155-171.

Haraşî, Muhammed bin Abdullah bin el-. *Şerḥu Muḫtaṣaru Ḫalîl el-Haraşî*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr li't-Tıbâa, ts.

Hatipoğlu, İbrahim. "Nâfi'". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2006. https://islamansiklopedisi.org.tr/nafi--tabiin-alimi

Humeydî, Muhammed b. Fütûh el-. *Cezvetü'l-muḳtebis fî zikri vülâti'l-Endelüs ve esmâʾi ruvâti'l-ḥadîṯ ve ehli'l-fıḳh ve'l-edeb ve zevi'n-nebâhe ve'ş-şiʿr*. Tunus: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1. Basım, 2008.

İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed. *Lisânü'l-mîzân*. Beyrut: Mektebü'l-Metbuâti'l-İslâmiyye, 1. Basım, 2002.

İbn Hallikân, Ebû'l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Ebî Bekr b. Hallikân el-Bermekî el-İrbilî. *Vefeyâtü'l-aʿyân ve enbâʾü ebnâʾi'z-zamân mimmâ ş̲ebete bi'n-naḳl evi's-semâʿ ev eş̲betehü'l-ʿayân*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 1972.

İbn Hazm. *el-Muḥallâ bi'l-âş̲âr fî şerḥi'l-Mücellâ bi'l-iḫtiṣâr*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.

İbn Hazm. *Güvercin Gerdanlığı (Sevgiye ve Sevenlere Dair)*. çev. Mahmut Kanık. İstanbul: İnsan Yayınları, 2. Baskı.

İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî el-Hafîd. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muḳteṣid*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2004.

İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî el-Hafîd. *el-Beyân ve't-taḥṣîl ve'ş-şerh ve't-tevcîh ve't-ta'lîlfî'l-mesâili'l-müstahrace*. thk. Dr. Muhammed Hacî. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1988.

İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî el-Hafîd. *el-Muḳaddimâtü'l-mümehhidât li-beyâni mâ iḳteḍathü rüsûmü'l-Müdevvene mine'l-aḥkâmi'ş-şerʿiyyât ve't-taḥṣîlâtü'l-muḥkemât li-ümmehâti mesâʾilihe'l-müşkilât*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1988.

İbnü'l-Arabî, Ebû Bekr Muhammed bin Abdillâh bin Muhammed el-Meâfirî. *el-Ḳabes fî şerḥi Muvaṭṭaı Mâlik b. Enes*. 3 Cilt. b.y.: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1992.

İbnü'l-Hâc, Ebû Abdillâh Muhammed bin Muhammed el-Fâsî. *el-Medvel*. 4 Cilt. b.y.: Dâru't-Turâs, ts.

İbnü'l-İmâd, Ebü'l-Felâh Abdülhay b. Ahmed b. Muhammed es-Sâlihî. *Şeẕerâtü'ẕ-ẕeheb fî aḫbâri men ẕeheb*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1986.

İhsan Abbâs. *Resâʾilü İbn Hazm el-Endelüsî*. 1 Cilt. Beyrut: el-Müessesetü'l Arabiyyetü li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, 1987.

İmam Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes el-Asbahî. *Muvaṭṭau imâm Malik*. thk. Muhammed Fuad Abdulbaki. 1 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1985.

İmam Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik bin Enes el-Asbahî. *el-Muvaṭṭaʾ*. thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî. 8 Cilt. Abu Dabi: Müessesetü Zeyd bin Sultân Alî Nihyan li'l-A'mâli'l-Hayriyyeti ve'l-İnsâniyye, 2004.

İmam Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik bin Enes el-Asbahî. *Muvaṭṭaı İmam Malik*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf - Muhammed Halil. 2 Cilt. b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 1992.

İmam Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik bin Enes el-Asbahî. *Muvaṭṭau Mâlik bi rivâyeti Muhammed bin el-Hasan eş-Şeybânî*. thk. Abdulvehhâb Abdullatîf. 1 Cilt. b.y.: el-Mektebetu'l İlmiyye, ts.

Kâdî Abdulvehhâb, Ebû Muhammed Abdulvehhâb bin Ali bin Nasr el-Saʿlebî el-. *el-Maʿûne ʿalâ meẕhebi ʿâlimi'l-Medîne*. 3 Cilt. Mekke: el-Mektebetu't Ticâriyye, ts.

Kâdî Abdulvehhâb, Ebû Muhammed Abdulvehhâb bin Ali bin Nasr el-Saʿlebî el-. *et-Telḳīn fi'l-fıḳhi'l-Mâlikî*. thk. Ebî Uveysi Muhammed Ebû Hubze el-Hasanî el-Tatvânî. b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004.

Kâdî Ebû Muhammed, Abdulvehhâb bin Ali bin Nasr el-Bağdadî el-. *el-İşrâf ʿalâ nüketi mesâ'ili'l-ẖilâf*. 2 Cilt. b.y.: Dâru İbn Hazm, 1999.

Kâdî Muhammed, Abdullah Ebû Bekir bin el-Ârabi el-Maârif el-İşbîli el-Mâlikî el-. *el-Mesâlik fî şerḥi Muvaṭṭa Malik*. 8 Cilt. b.y.: Dârul-Garbi'l-İslâmî, 2007.

Kallek, Cengiz. "Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muḳteṣid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 1992. https://islamansiklopedisi.org.tr/bidayetul-muctehid

Kallek, Cengiz. "Müd". C. 31. İstanbul: TDV Yayınları, 2006. https://islamansiklopedisi.org.tr/mud

Kandemir, M. Yaşar. "el-Muvaṭṭaʾ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2006. https://islamansiklopedisi.org.tr/el-muvatta

Karâfî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdirrahmân el-Mısrî el-. *eẕ-Ẕaẖîre*. thk. Muhammed Ebu Hubza. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1994.

Kayrevânî, Ebû Muhammed Abdullah Abdurrahman en-Nefzî el-. *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât ʿalâ mâ fi'l-Müdevvene min ġayrihâ mine'l-Ümmehât*. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1999.

Kayrevânî, Ebû Muhammed Abdullah bin Ebî Yezid el-. *Metnü'r-risâle*. 1 Cilt. b.y.: Dâru'l-Fikr, ts.

Kayrevânî, Kâsım bin İsa bin Nâcî et-Tenûhî el-. *Şerḥu İbn Nâcî et-Tenûhî ʿalâ metni'r-Risâle*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutûbi'l-İlmiyye, 2007.

Koca, Ferhat. "Kādî Abdülvehhâb". *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2001. https://islamansiklopedisi.org.tr/kadi-abdulvehhab

Köse, Saffet. "İbn Vehb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 1999. https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-vehb

Kurtubî, Ebû Amr Yusuf bin Abdillâh bin Âsım en-Nemrî el-. *el-Kâfî fî fıḳhı ehli'l-Medîne*. thk. Muhammed Ehîd Velid Mâdik el-Morîtânî. Riyad: Mektebetü'r-Riyâd el-Hadîs, 1980.

Kürdî, Osman bin Ömer bin Ebî Bekir el-. *Câmiʿu'l-Ümmehât*. 1 Cilt. b.y.: el-Yemâme li't-Tıbâa, 2000.

Mâzerî, Ebû Abdillâh Muhammed bin Alî bin Ömer et-Temîmî el-. *Şerḥu't-Telḳīn*. 5 Cilt. b.y.: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2008.

Mevvâk, Ebû Abdillâh Muhammed bin Yûsuf bin Ebi'l-Kāsım el-Abderî el-Gırnâtî el-. *et-Tâc ve'l-İklîl li Muḫtaṣari'l-Halîl*. 8 Cilt. b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.

Meyyâre, Muhammed bin Ahmet. *ed-Dürrü's-semîn ve'l-mevridu'l muîn*. thk. Abdullah el-Menşavi. 1 Cilt. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2008.

Mıknâsî, Ebû Abdillâh Muhammed bin Ahmed el-. *Şifâʾü'l-ġalîl fî ḥalli muḳfeli Ḫalîl*. 2 Cilt. Kahire: Merkez Necipveyh lil Mahtutati ve Hıdmeti't-Turâs, 2008.

Muhammed el-Arabî el-Karâvî. *el-Hulâsatü'l-fıḳhiyye ʿalâ meẕhebi's-sâdeti'l-Mâlikiyye*. 1 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.

Nefrâvî, Ahmed bin Gânim bin Sâlim Şihâbuddîn en-. *el-Fevâkihu'd-devânî alâ Risâleti İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî*. 2 Cilt. b.y.: Dâru'l-Fikr, 1995.

Özel, Ahmet. "Mâlik b. Enes". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2003. https://islamansiklopedisi.org.tr/malik-b-enes

Özen, Şükrü. "Rebîa b. Ebû Abdurrahman". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2007. https://islamansiklopedisi.org.tr/rebia-b-ebu-abdurrahman

Özkan, Halit. "Zührî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2013. https://islamansiklopedisi.org.tr/zuhri

Recrâcî, Ebu'l-Hasan Ali bin Saîd er-. *Menâhicü't-tahsil ve netâicü letâifi't-te'vîl fî şerhi'l-Müdevvene ve halli müşkilâtihâ*. thk. Ahmed bin Ali Ebu'l-Fadl ed-Dimyatî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2007.

Ruaynî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed bin Muhammed bin Abdirrahmân er-. *Mevâhibü'l-celîl li-şerḥi Muḫtaṣarı Ḫalîl*. b.y.: Dâru'l-Fikr, 1992.

Sa'dî, Ebû Muhammed Celâleddîn Abdullâh bin Necm bin Şâş el-Cüzzâmî es-. *İkdü'l cevâhiri's-semîne fi meẕhebi ʿâlimi'l-Medîne*. 3 Cilt. Lübnan: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2003.

Savaş, Nuh. *İbni Hazm'ın Kur'an'a Bakışı ve Ayetleri Yorumlama Metodu*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001.

Sâvî, Ebû'l-Abbâs Ahmed bin Muhammed es-. *Ḥâşiyetü'ş-Ṣâvî ʿalâ Şerḥı'ş-Ṣağīr*. 4 Cilt. b.y.: Dâru'l Maârif, ts.

Suyûtî, Abdurrahmân bin Ebî Bekir Celâleddîn es-. *Tenvîru'l-havâlik Şerḥu Muvattai Mâlik*. 2 Cilt. Mısır: el-Mektebetü't-Ticâriyyeti'l-Kübrâ, 1969.

Taş, Aydın. "eş-Şeybânî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Tenûhî, Ebu Saîd Abdüsselâm bin Saîd bin Habîb Sahnûn et-. *el-Müdevvenetü'l-kübrâ*. b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.

Uşmavî, Abdulbârî bin Ahmed el-. *Metni'l-Uşmâviyye fi mezhebi imâm Mâlik*. 1 Cilt. Mısır: Şirketu'ş-Şumûl li't-Tabʿi ve'n Neşri ve'l-Edavâti'l-Kitâbiyye, ts.

Yâkūt el-Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn b. Abdillâh el-Bağdâdî er-Rûmî. *Muʿcemü'l-üdebâʾ*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1. Basım, 1993.

Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-. *el-ʿİber fî ḫaberi men ġaber*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1985.

Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-. *Siyeru aʿlâmi'n-nübelâʾ*. thk. Mecmûa mine'l-muhakkikîn bi işrâfi eş-Şeyh Şuayb el-Arnaût. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985.

Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-. *Teẕkiretü'l-ḥuffâẓ*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1954.

Zürkānî, Ebû Muhammed Abdülbâkī b. Yûsuf b. Ahmed ez-. *Şerḥu'z-Zürḳānî ʿalâ Muvaṭṭaʾi'l-İmâm Mâlik*. thk. Taha Abdurrauf Said. Kahire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, 2003.